

**SİLİSTRE AYANI YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN
HAYATI VE AYANLIK FAALİYETLERİ**

Halil Haluk Durkan

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Alper Başer

Ağustos 2017

AFYONKARAHİSAR

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİSTRE AYANI YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN
HAYATI VE AYANLIK FAALİYETLERİ

Hazırlayan
Halil Haluk Durkan

Danışman
Doç. Dr. Alper Başer

AFYONKARAHİSAR – 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Silistre Ayanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Hayatı ve Ayanlık Faaliyetleri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2017

Halil Haluk Durkan
İmza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTÜTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI**JÜRÜ ÜYELERİ****İMZA**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Alper Başer

Jüri Üyeleri: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karazeybek

Prof. Dr. Mustafa Eravcı

Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Halil Haluk DURKAN'ın, **“Silistre Ayanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Hayatı ve Ayanlık Faaliyetleri”** başlıklı tezi 25.08.2017 tarihinde, saat 10:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

ÖZET**SİLİSTRE AYANI YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA’NIN HAYATI VE
AYANLIK FAALİYETLERİ****Halil Haluk DURKAN****AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI****Ağustos 2017****Danışman: Doç. Dr. Alper BAŞER**

Yılıkoğlu Süleyman Ağa, dağlı eşkıyasının ortaya çıktığı 1792 tarihiyle beraber belgelerde adından söz edilmeye başlanan Silistre ve Deliorman bölgesinin ayanıdır. XVIII. yüzyılın son 10 yılında dağlı eşkıyasıyla ve onların çıkardığı karışıklıkta eşkıyalık faaliyeti yürütmesi bu yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. XIX. yüzyılda ise bu süreç 1801 tarihinde Silistre mütesellimi ve ayanı olmasıyla devam etmiştir.

1801 tarihinden sonra önce Rusçuk Ayanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile mücadelesi başlamıştır. Ayrıca Tirsiniklioğlu’nun adamı Pehlivan İbrahim Ağa ile de nüfuz mücadelesi yaşamıştır. Daha sonra Tirsiniklioğlu’nun ölümüyle yerine geçen Alemdar Mustafa Ağa ile kısa bir mücadele dönemi geçirmiştir. Alemdar’ın ölümüyle de Silistre’ye dönerek ölene kadar Silistre ayanı olarak kalmıştır.

Bu m¼cadelelerin haricinde 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda da bulunmuştur. Savaş sırasında birçok itaatsizlikleri olmasının yanında Osmanlı Devleti lehine faydaları da olmuştur.

Osmanlı-Rus savaşından sonra hakkında çıkan ölüm fermanı dolayısıyla kaçarak Rusya sığınmıştır. Elçi İtalinski vasıtasıyla yapılan yazışmalar sonucunda tekrar Osmanlı topraklarına gönderilen Yılıkoğlu Süleyman Ağa Şumnu tarafında saklanmaya başlamıştır. Daha sonra Şumnu Ayanı Çavuşzade Hasan Ağa tarafından bulunmasıyla 1813 yılında ortadan kaldırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayan, Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Tirsinikioğlu İsmail Ağa, III.Selim, 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı,

ABSTRACT**LIFE AND AYAN ACTIVITIES OF THE AYAN OF SİLİSTRE YILIKOĞLU****SÜLEYMAN AĞA****Halil Haluk DURKAN****AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT of HISTORY****August 2017****Advisor: Doç. Dr. Alper Başer**

Yılıkoğlu Süleyman Ağa is local notable of Silistre and Deliorman region, he began to be mentioned in the documents with the date of 1792 when the mountain bandits emerged. In the last decade of the 18th century, it continued until the end of this century that it carried out its own baldness activities with the mountaineer bandits. In the 18th century, this process continued with his being local notable and “mütesellim” at Silistra the establishment of the municipality of Silistra in 1801.

After 1801, he first started fighting with Rusçuk Ayan Tirsiniklioglu Ismail Aga. In addition, Tirsiniklioglu's man, Pehlivan İbrahim Aga fighting influence. Later on, Tiraziniklioglu passed a short struggle with Alemdar Mustafa Aga, who replaced his death. By the death of Alemdar, he returned to Silistre and remained a Silistre singer until his death.

Besides these fights, he joined 1806-1812 Ottoman-Russian War. During the war, There have been many disobedience as well as benefits in favor of the Ottomans.

After the Ottoman-Russian war, he escaped to Russia and took refuge there because of the death penalty. As a result of the correspondences made by envoy Italinski, Yılıkoğlu Süleyman Ağa, who was sent to the Ottoman lands again, started to hide on the side of Shumen. It was later abolished in 1813 by the presence of Shumen Ayan Çavuşzade Hasan Ağa.

Key Words: Ayan, Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Tirsinikioğlu İsmail Ağa, III. Selim, 1806-1812 Ottoman-Russia War,

ÖNSÖZ

Bu çalışma ile XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Silistre ve Deliorman bölgesinde ortaya çıkan Yılıkoğlu Süleyman Ağa hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın temel kaynaklarını Başbakanlık Osmanlı Arşivi bünyesinde bulunan Hatt-ı Hümayun, Cevdet Dâhiliye, Cevdet Maliye, Cevdet Zabtiye, Yabancı Arşiv Bulgaristan, Topkapı Sarayı Müze Arşivi, Ali Emiri Selim III fonlarından elde edilen veriler oluşturmakta olup bu veriler döneme ait kroniklerle desteklenerek ifade edilmiştir.

Çalışmanın giriş kısmında ayanlığın tanımı ve ayanlık literatürüne katkıda bulununan çalışmalar ifade edilmiştir. Birinci Bölüm'de Osmanlı İmparatorluğu'nda klasik döneminin sonundan itibaren başlayan toprak sistemindeki bozulmanın ayanlığın ortaya çıkmasına nasıl ortam hazırladığı hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. İkinci Bölüm'de Silistre Ayanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın hakkında bilgiler verilerek nerede ve nasıl ortaya çıktığı, mücadele ettiği kişilerle 1806 yılına kadar yaşadığı olaylar anlatılmıştır. Üçüncü Bölüm'de Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın 1806 yılından idamıyla sonuçlanan 1813 yılına kadar ki yaşadığı olaylar anlatılmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Alper Başer'e, arşiv çalışmalarında bana yardım eden Başbakanlık Osmanlı Arşivi görevlilerine, tez çalışması sırasında bana destek olan arkadaşlarıma ve her zaman beni destekleyen aileme teşekkür ederim.

Halil Haluk DURKAN

Afyonkarahisar / 2017

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	I
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTÜTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ: AYANLIĞIN TANIMI VE AYANLIK LİTERATÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE AYANLIK MESELESİ

1. XVII. YÜZYILDA İLTİZAM SİSTEMİYLE BAŞLAYAN AYANLIK SÜRECİ..... 5
2. XVIII. YÜZYIL'IN İLK YARISINDA İLTİZAMIN MALİKÂNE SİSTEMİNE DÖNÜŞÜMÜ 6
3. XVIII. YÜZYIL'IN İKİNCİ YARISINDA AYANLIK SİSTEMİ 8
4. DAĞLI İSYANLARININ NEDENLERİ VE GELİŞİMİ ÜZERİNE GÖZLEMLER..... 11

İKİNCİ BÖLÜM

YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN HAYATI VE 1806 YILINA KADAR OLAN FAALİYETLERİ

1. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA VE ORTAYA ÇIKTIĞI BÖLGE 15
2. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN SİLİSTE MÜTESELLİMLİĞİ VE DAĞLI EŞKIYASI'YLA MÜCADELEYE KATKILARI 19
3. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA İLE TİRSİNİKLİOĞLU İSMAİL AĞA'NIN ARASINDAKİ MÜCADELE 23
4. YILIKOĞLU'NUN PEHLİVAN İBRAHİM İLE OLAN MÜCADELESİ. 33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1806 YILINDAN ÖLÜMÜNE KADAR YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN FAALİYETLERİ

1. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN ALEMDAR MUSTAFA İLE MÜCADELESİ.....	38
2. OSMANLI-RUS SAVAŞI'NDA (1806-1812) YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA	46
3. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN RUSYA TARAFINA KAÇIŞI... 57	
4. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN RUSYA TARAFINDAN GERİ DÖNMESİ.....	62
5. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN YAKALANMASI VE İDAMI... 63	
6. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN MUHALLEFATINA DAİR BİLGİLER	66
SONUÇ	69
KAYNAKÇA	71
EKLER.....	76

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m. :	Adı geçen makale
a.g.t. :	Adı geçen tez
A.MKT.d :	Bab-1 Asafi Mektubi Kalemi Defteri
Bkz. :	Bakınız
BOA :	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C. :	Cilt
C.DAH :	Cevdet Dahiliye
C.ML :	Cevdet Maliye
ev. :	Çeviren
DşS. :	Dobruca şeriyye Sicili
Ed. :	Editör
HAT :	Hatt-1 Hmyn
Hk. :	Hüküm
Hzl. :	Hazırlayan
MEB :	Milli Eğitim Bakanlığı
. :	lm
s. :	Sayfa
TSMA :	Topkapı Sarayı Müze Arşivi
TTK :	Türk Tarih Kurumu
Vr. :	Varak
YB.04	Yabancı Arşiv Bulgaristan
Yay. :	Yayınları

GİRİŞ

AYANLIĞIN TANIMI VE AYANLIK LİTERATÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ

Ayan kelimesi Osmanlı tarihinde kasaba ve şehirlerin nüfuzlu, önde gelen ailelerini tasvir etmek için kullanılan ve göz anlamına gelen Arapça “ayn” kelimesinin Osmanlı coğrafyasında aldığı biçimidir¹.

Osmanlı İmparatorluğu'nun geleneksel düzeninde önemli değişimlerin görüldüğü XVII. ve XVIII. yüzyıllarda ayanlık hakkında yapılan çalışmalara değinmeden önce klasik dönem olarak tanımlanan dönemde ayan ve eşrafın o dönemdeki konumunu ifade etmek gerekir.

Klasik dönemde bu ayan ve eşraf grubu Osmanlı şehir toplumunda devlet ve reaya arasındaki ilişkileri düzenleyen, hem reyanın temsilcisi durumunda bulunan, hem de devletin emirlerinin uygulanmasında resmi görevlilerin yardımcısı olarak tanımlanmıştır. Genel anlamda “şehir ileri gelenleri” diyebileceğimiz bu grup, zengin tüccarlardan, esnafın yaşlı ve güngörmüşlerinden, ulema, imam, hatip gibi tanınmış din adamları ile ünlü tarikat şeyhlerinden oluştuğu gözükmemektedir². Buradan da anlaşıldığı üzere klasik dönemdeki ayan ve eşraf grubunun taşrada yukarıda verilen kimliklerden herhangi birine sahip olmalarıyla merkezden gelen emirlerin taşrada daha kolay uygulanabilmesi için resmi görevlilerle beraber hareket ederek resmi olmayan bir aracı sınıf konumunda oldukları görülmektedir. İşte bu durum XVII. yüzyılda mali yapıdaki değişim hareketlerinin başlamasıyla birlikte dönüşüme uğrayarak farklı bir hüviyet kazanan ayan ve eşrafın bu değişimden etkilenerek taşrada daha da güçlenmesine sebep olacaktır. Bu şekilde başlayan çevre ayanların hâkimiyet kazanma süreci 200 yıldan fazla Osmanlı Devleti'nin taşra ile ilişkilerini ortaya koyan temel gösterge olacaktır.

Ayanlık hakkında yapılan çalışmalara baktığımızda karşımıza ilk olarak İ. H. Uzunçarşılı'nın biyografik tarzda yazdığı “*Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*”³ adlı eseriyle karşılaşırız. Bu eser ayanlık hakkındaki birçok çalışmaya öncülük etmiştir.

¹Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri*, C. I, M.E. B. Yayınları, İstanbul 1993, s. 120-122

²Özer Ergenç “Osmanlı Klasik Dönemindeki Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler”, *Osmanlı Araştırmaları III*, İstanbul 1982, s. 105-106.

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, TTK Yayınları İstanbul 1942.

Uzunçarşılı bu kitabın yayınlanmasından önce *Türkiyat Mecmuasında* yayınladığı “*Vezir Hakkı Mehmet Paşa*⁴” adlı makalesinin hemen girişinde Rumeli’deki son dönem ayanlığına özet ve kısa bir şekilde anlatarak değinmiştir.

Bundan sonraki yıllarda Mustafa Akdağ’ın “*Osmanlı Tarihi Devrinde Ayanlık Düzeni Devri 1730-1839*⁵” makalesi, M. Çağtay Uluçay’ın “*XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Saruhanda Eşkıyalık ve Halk hareketleri*⁶” kitabı, Bekir Sıtkı Baykal’ın “*Ayanlık Müessesesinin Düzeni Hakkında Bazı Belgeler*⁷” makalesi, Cemal Gökçe’nin “*Edirne Ayanı Dağdevirenzade Mehmet Ağa*⁸” makalesi gibi çalışmalar ayanlık çalışmalarının biçim ve muhtevasını belirlemiştir.

Yabancı tarihçiler de ayanlık hakkında yazmaya başlayarak bu konuya yönelik bakış açısını genişletmişlerdir. Yabancı yazarlardan Deena Sadat “*Rumeli Ayanları: XVIII. Yüzyıl*⁹” adlı makalesiyle konuya katkıda bulunmuştur. Bunun yanısıra Yuzo Nagata’ın “*Tarihte Ayanlar: Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*¹⁰” adlı kitabı, Avdo Suceška’nın “*Vilalet Ayanları*¹¹” kitabı, V.P. Mutaftçieva’nın “*XVII. Yüzyılın Son On Yılında Ayanlık Müessesesi*¹²” makalesi gibi bu konuya önemli katkıları olan eserler ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmaların dışında ayanlık konusunda teorik çerçeveye önemli katkı sağlayanların arasında 1960’lı yılların sonlarında “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Ayanlığın Kuruluşu*” adlı doktora teziyle Yücel Özkaya yer almaktadır. Daha sonra “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Ayanlık*” doçentlik teziyle bu konunun içeriğini daha da genişletmiştir. Bu çalışmaların yanında ayanlıkla bağlantılı olarak 1984 yılında çıkardığı “*Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyancıları (1791-1808)*¹³” isimli kitabıyla ayanlığın Balkan coğrafyasındaki en güçlü çağına ışık tutmuştur. Yücel Özkaya 1990’lara kadar tez ve makale şeklinde yazdığı çalışmalarını 1994 yılında

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “*Vezir Mehmet Hakkı Paşa*”, *Türkiyat Mecmuası*, C. 6, İstanbul, 1939.

⁵ Mustafa Akdağ, “*Osmanlı Tarihi Devrinde Ayanlık Düzeni Devri 1730-1839*”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.8, Ankara 1970, s. 51-61.

⁶ M. Çağtay Uluçay, *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Saruhanda Eşkıyalık ve Halk hareketleri*, Berksoy Basımevi, Ankara 1955.

⁷ Bekir Sıtkı Baykal, “*Ayanlık Müessesesinin Düzeni Hakkında Bazı Belgeler*”, *Belgeler*, C.1, S.1-2, TTK Basımevi, Ankara 1993, s.221-225.

⁸ Cemal Gökçe, “*Edirne Ayanı Dağdevirenzade Mehmet Ağa*”, *Tarih Dergisi*, C.17, S.22, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1968, s.97-110.

⁹ Deena Sadat, “*Rumeli Ayanları: XVIII. Yüzyıl*”, *Journal of Modern History*, S.44, s.346-363.

¹⁰ Yuzo Nagata, *Tarihte Ayanlar: Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*, TTK, Ankara 1997.

¹¹ Avdo Suceška, “*Vilalet Ayanları*”, *Bosna Hersek’ten Yıllık Tarihçileri Topluluğu*, S.13, Saraybosna 1962.

¹² V.P. Mutaftçieva, “*XVII. Yüzyılın Son On Yılında Ayanlık Müessesesi*”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.31, Mart 1978, s. 163-182.

¹³ Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyancıları(1791-1808)*, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1983.

“*Osmanlı Devleti’nde Ayanlık*¹⁴” adlı eserinde toplayarak ayanlık hakkında en kapsamlı çalışmayı kaleme almıştır.

Yücel Özkaya’nın haricinde Özcan Mert’in “*XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları*¹⁵” kitabı ve diğer makaleleriyle, Nejdet Sakaoğlu’un “*Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı*¹⁶”, Hamiyet Sezer’in Tepedelenli Ali Paşa ve Oğulları hakkında kaleme aldıkları çalışmalar gibi doğrudan ayanlıkla ilgili ciddi çalışmalar yapmıştır. Bu önemli çalışmaların kaynaklığı altında günümüze kadar ayanlıkla ilgili birçok çalışma yapılarak bu konuya katkıda bulunulmuştur.

¹⁴ Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Ayanlık*, Ankara 1994.

¹⁵ Özcan Mert, *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1980.

¹⁶ Nejdet Sakaoğlu, *Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE AYANLIK MESELESİ

Osmanlı Devleti'nde klasik dönemin bitişinden XVII. yüzyılın sonuna kadar süreci incelediğimizde bu dönemdeki gelişmelerin, XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin hem idari hem de mali-iktisadi formunun altyapısını oluşturduğunu görmekteyiz. Bu süreç idari anlamda merkezi devlet yapısının çözülmesi, mali-iktisadi anlamda da toprak sistemindeki değişimi ifade etmektedir. XVI. ve XVII. yüzyıllara kadar giden ayanlık süreci II. Mahmut ile kontrol altına alınmaya çalışılmışsa da bu süreç farklı görev ve amaçlarla Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar hatta cumhuriyet kurulduktan sonra da ağalık biçiminde yakın zamana kadar kalıntıları görülmüştür.

Bu sistemin temelini anlaşılabilmesi için klasik çağdaki sistemin bu sisteme dönüşümünü ortaya çıkaran nedenler ile beraber sürecin çözümlenmesi gerekir. Çünkü sistemin dönüşümü söz konusu olduğunda ya eski sistem durağanlaşmaya başlamıştır ya da dünyadaki gelişmelerden olumsuz etkilenilmiştir. İşte Osmanlı İmparatorluğu'nda ağırlıklı olarak eski sistemin idari ve mali anlamda durağanlaşmasının büyük bir etkisi olsa da dünyadaki gelişmelerin etkisi de azımsanmamalıdır.

Bugüne kadar ayanlık üzerine yapılan çalışmalar XVI. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak XIX. yüzyılın başına kadar ki dönemi ayanlığın farklı aşamaları şeklinde ayrı ayrı incelemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda kast edilen "*asıl ayanlığın*", XVIII. yüzyılın ikinci yarısında asıl şeklini aldığını bugüne kadar yapılan çalışmalardan anlamaktayız. Bunun üzerine ayanlığın Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki yerini ve geçirdiği süreci daha kolay anlamak için bu sistemi üç aşama şeklinde anlatmayı daha doğru bulduk. Bu aşamaları tarihsel sırasına göre iltizam, malikâne ve ayanlık olarak ele alacağız.

1. XVII. YÜZYILDA İLTİZAM SİSTEMİYLE BAŞLAYAN AYANLIK SÜRECİ

Öncelikli olarak bu sistemi anlamaya iltizam boyutundan başlayalım. Osmanlı İmparatorluğu'nda klasik dönemde tımar uygulamasının yanında her boyutta gelir kaynağı için iltizam usulünün uygulandığını biliyoruz. Ancak klasik dönemin sonuna gelindiğinde tımar sistemindeki bozulmaların başlaması Osmanlı devletinde mali bunalıma neden olmaya başlamıştı. Bu durum iltizamın yaygınlaşmasına ortam hazırlamıştır¹⁷.

XVI. yüzyılın ikinci yarısından başlayan bu mali bunalım, XVII ve XVIII. yüzyıllar Osmanlı mali yapısını derinden etkileyecek sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Özellikle savaş teknolojisinde meydana gelen gelişmeler, sürekli maaş alan ve ateşli silahlarla donatılmış merkez ordularının önemini arttırmıştı. Bu gelişmeler hem Osmanlı maliyesine önemli bir yük getirmiş hem de devlet gelirlerinin büyük bir bölümünün merkezi hazinede toplanması zorunluluğunu doğurmuş, bu da tımar sisteminin çözülmesine giden yolu açmıştır¹⁸.

Tımar rejiminin bozulmasıyla merkezi bürokrasi ve ücretli askeri sınıfın yüklendiği tımar faaliyeti, büyük bir imparatorluğun her tarafından toplanacak aynı vergileri doğrudan doğruya ve tek seferde tahsis ederek yürütmesinin yanında vergilerin nakden alınması ya da nakde çevrilerek merkezi bir hazineye intikal ettirilmesi gerekliliğini oluşturmuştu¹⁹. Bunlar bu yerlerin vergilerini mültezim yollamak suretiyle toplamaktaydılar. Bu usule iltizam usulü denilirdi.

Devlet daha çok miri mukataalarını iltizama vermektedir. Bu vergileri toplayan yani iltizam işini üzerine alan mültezimler dirlik sahiplerine o yerin vergisinin bir bölümünü peşin (muaccele) verdikten sonra, kendisi de kazanç elde etmek zorunda olduğundan çoğu kez kanunsuz vergiler toplarlardı²⁰. Bu durum mültezimlerin diğer devlet görevlilerine göre daha fazla servet biriktirebilmelerini sağlamaktaydı²¹. Devletin taşrayı mültezimlerin eline bırakarak gereken denetimi

¹⁷ Mehmet Genç, "İltizam", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.22, İstanbul 2000, s.154-155.

¹⁸ Eftal Batmaz, "İltizam Sisteminin XVIII. Yüzyıldaki Boyutları", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2000, s.39.

¹⁹ Batmaz, a.g.m., s.39.

²⁰ Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ayanlık*, s.5.

²¹ Yücel Özkaya, "XVII.Yüzyılın İlk Yarısında Yerli Ailelerin Ayanlıkları Ele Geçirışleri ve Büyük Hanedanlıkların Kuruluşu", *Belleten*, Sayı 168, Ekim 1978, s.668.

göstermemesi, taşradaki usulsüzlüklerin artmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda maddi anlamda güçlenen mültezimlikler ayanlığa giden yolun başlangıcını oluşturmuşlardı.

XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonra Avusturya savaşları sebebiyle, devletin Anadolu'yu boş bırakmasından mütevellit iç karışıklıkların arttığı, askerinin ulûfelerinin ödemesinde güçlük çekildiği esnada, köylerde ve halkta perişanlık arttıkça, servet yığma imkânı bulan bu kimseler büsbütün kuvvet kazandılar²². Servet yığan ve güçlenen bu mültezimlere karşı ehl-i örfden olanlar (beylerbeyi, sancakbeyi, ümera, subaşı vb.) hiçbir suretle müdahale edemiyorlardı. Bu yeni durumla ehl-i örfün şehirlerdeki zayıf nüfuzları büsbütün yok olma derecesine gelmiş bulunmaktaydı²³.

Mültezimlerin daha fazla kar elde etme amacıyla reayaya yüklediği vergiler üretimin düşmesine neden oluyordu. Çünkü reaya ağır vergiler karşısında dayanamayarak toprağı işlemeyi bırakıyordu. Böylece üretim kapasitesi daralıyor vergi gelirleri düşüyordu. Bu gelirlerin düşmesi hazinenin ihtiyacını ve taleplerini daha da artırıyordu. İltizam sisteminde vergilendirme ile üretim kapasitesi arasında birbirini engelleyen bir kısır döngünün yerleşmesi Osmanlı maliyesinin XVII. yüzyılın sonlarında karşılaştığı temel çıkmazı haline gelmişti²⁴. İltizam sisteminin bu şekilde durağanlaşması bu sistemin dönüşümüne ortam hazırladı.

2. XVIII. YÜZYIL'IN İLK YARISINDA İLTİZAMIN MALİKÂNE SİSTEMİNE DÖNÜŞÜMÜ

İltizam sisteminin yarattığı problemleri aşmak için ayanlığa giden yolda anlatacağımız ikinci aşama olan malikâne sistemi düşünüldü. Sistemin gayesi, kurulmasını ilan eden fermanın da tespit ve ifade ettiği gibi, sık sık değişen mültezimlerin mümkün olduğu kadar fazla kar sağlamak uğruna tahrip ettiği vergi kaynağını ihya ve idame etmek üzere değişmez bir mültezimin tasarrufuna bağlamaktı²⁵.

²² Özkaya, a.g.m., s.667.

²³ Özkaya, a.g.m., s.667; Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-III*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015, s.59.

²⁴ Mehmet Genç, "Malikane", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.27, İstanbul 2003, s. 516.

²⁵ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, 9.Basım, İstanbul 2013, s. 101.

1683'te başlayan Avusturya Savaşlarının ortaya koyduğu sıkıntı nedeniyle ortaya çıkan mali krizi gidermek, devlet hazinesine gelir sağlamak ve bozulmasını önlemek için miri mukataalarını “*kayd-ı hayat*” şartıyla “*serbestiyet*” üzere malikâne olarak “*rical-i devlet*” ve “*ayan-ı memleket*”e iltizam olarak verilmesi için Başdefterdar Halil Efendi'nin telhisini “Sadrazam ve ulema-yı kiram” uygun görmüşlerdi. Bunun üzerine 12 Ocak 1695 tarihinde malikâne ile ilgili hatt-ı hümayun yayınlanmıştır²⁶.

Malikâne sistemi, nakdi ekonominin yeni şartlarına uydurulmuş şekli ile tımar sisteminin bir nevi ihyası ya da daha doğru bir ifade ile tımar ve iltizam usullerinin bir araya getirilmesi gibi söylenebilir²⁷. Yani bu sistem iltizam sistemini ortadan kaldırmıyor aksine onunla beraber bütünleşik bir hale getirilip devam etmesi sağlıyordu.

Bir mukataanın iltizamını malikâne olarak alan kişi hayatta kaldığı süre boyunca onu elinde bulundurma hakkını almış oluyordu. Haklarını belirten beratı aldıktan sonra hazineye ve mükelleflere karşı herhangi bir kanunsuzluk yapmadıkça malikânesinin elinden alınması söz konusu olmuyordu²⁸. Bu durum malikânecinin bulunduğu bölgede hem yerel idarecilere hem de reayaya karşı maddi olarak daha güçlü hale gelmesini sağlıyordu.

Malikâne sahası içinde bulunan reaya, vergi ödemesinin sonucunda her türlü problem ve faaliyeti bakımından malikâne sahibinin uygun bulmasına ve vasitasına kesin bir şekilde bağlıydı; ve yargı organları dışında hiçbir mahalli idareci reayaya müdahale etme gücüne sahip değildi. Malikâne sahibi bu itibarla, imparatorluğun iktisadi hayatı üzerinde geniş yetki ve imkânlarla donatılmış olarak karşımıza çıkmaktaydı²⁹.

1716 yılında, bazı Asya eyaletlerindeki (Şam, Halep ve Diyarbakır) numuneleri hariç tutulmak üzere imparatorluk çapında bir karar alınarak bütün malikâneler kaldırıldı. Daha sonra vergi kaynağının korunup geliştirilmesi düşünüldü. Bu durum belirlenip acil ihtiyaçlar giderildikten sonra 1717 yılında

²⁶ Özkaya, a.g.m., s.668.

²⁷ Genç, a.g.e., s.101-102.

²⁸ Genç, “İltizam”, s.156

²⁹ Genç, a.g.e., s.107.

malikâne sistemi geri getirildi. Böylece eski malikânegiler, malikânelerine eski fiyatın yarısını ödemek şartıyla tekrar sahip oldular³⁰.

İki yıllık arada malikâne sahiplerinin devlete olan güveni sarsılmakla birlikte sistem genişlemeye devam etti. Bu seyir içinde sistemin genişlemesi de hızlandı. Yalnız mukataaların hemen tamamı malikâne olmakla kalmadı, aynı zamanda tımar, zeamet ve hasların da pek çoğu mukataa haline getirilerek sisteme dâhil edildi. Ayrıca birçok eyalet, sancak, muhassıllık, voyvodalık vb. büyük idari ve mali birimler de malikâneleştirildi. Hatta sistemin dışında tutulan cizye ve avarız vergilerinin de bir bölümü, yanında bulunduğu mukataalarla birlikte malikâne olarak verildi. 1762'den itibaren Haremeyn vakıflarına ait mukataalar da malikâne sistemine dâhil edildi. Malikâne sektöründeki genişleme 1775'te esham sisteminin doğmasına kadar devam etti³¹. Ve malikâne sistemi XIX. yüzyılın başından Tanzimat'a kadar giderek daralan bir süreç izleyerek Tanzimat'la beraber tamamen son buldu.

3. XVIII. YÜZYIL'IN İKİNCİ YARISINDA AYANLIK SİSTEMİ

Malikâne sistemi bu süreçlerden geçerken XVIII. yüzyılın ilk zamanlarında başlayan ayanlığın bu sistemle daha da olgunlaşıp XVIII. yüzyılın ikinci yarısıyla asıl şeklini aldığını görmekteyiz. XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ayanlığın en güçlü şekliyle ortaya çıktığı süreç olarak önümüzde durmaktadır.

Ayan olanlar genellikle önce mütesellimlikleri elde etmekte ve devamlı olarak bu görevi ellerinde tutmaktaydılar. Çoğu kez yerli unsurlardan olan bu kimselerin zorbalık yoluyla halkı soyarak zengin oldukları, devlet görevlileriyle özellikle kadılarla anlaştıkları, kendileri ile anlaşmak istemeyen olursa, bunları da korkutarak kendilerine bağladıkları görülmektedir. Halkın bu kimselerin zulümlerinin önlenmesi için çeşitli tarihlerde İstanbul'a arz ve mahzarlar yolladıklarını, kadınların da bizzat İstanbul'a yahut "*ordu-u hümayuna*" mektuplar yazdıklarını bilmekteyiz. Gerçek olan şudur ki, bu kimseler daha çok mütesellimlikleri ve voyvodalıkları sırasında çoğunlukla usulsüz olarak topladıkları vergilerle zengin olmuşlar ve ayanlıkları ele geçirmişlerdir³².

³⁰ Genç, "Malikane", s.517

³¹ Genç, "Malikane", s.517.

³² Özkaya, a.g.m., s.674.

Ayanların zenginlikleri ve ortaya çıkışlarını Osmanlı merkezi yönetimi kendi lehine sistemleştirerek düzenlenmiş ve kullanmak istemiştir³³. Bu da Babıâli'yi XVIII. yüzyılda nüfuzlu mahalli unsurların otoritesine başvurmaya ve kendi görevlerinden bir kısmını onlara terk etmeye mecbur etmiştir³⁴. Bu durumun sonucunda XVIII. yüzyıl ortalarına doğru, Babıâli'nin taşradaki gücünün giderek azalması ve bir ayan ailesinin kendi bölgesinde devamlı olarak yöneticilik yapması sonunda adeta bir hanedan hüviyeti taşıyan büyük aileler ortaya çıkmıştı³⁵.

XVIII. yüzyılın ortalarında ve ikinci yarısında yapılan mütesellim tayinleri, aynen eskiden olduğu gibi yürütülmekteydi. Sancakbeyi olan şahıs, tayin edildiği yere gitmeden veya başka bir yere muhafızlık yaptığından veyahut başka bir yere gönderilmiş olduğundan, o yerin halkından, tanınmış, kudretli, yerliden bir şahıs mütesellim tayin olunmaktaydı. Aynı tarihlerde, voyvodalıkla idare edilen yerlere de ileri gelenler tayin olunurdu. Bunların yanında muhassıllıkla idare edilen sancakları da yerli aileden birine verilebilmekteydi. Mütesellimlik, muhassıllık, voyvodalık ile idare olunan yerlerde hemen hemen idareciler yerli ailelere mensup kişiler olup, bunlar bu görevleri sayesinde kuvvetlenmek ve servet sahibi olmak olanağını da bulmuş oluyorlardı³⁶.

Şehir ayanlarının hepsi, bölgesindeki hükümetin işlerine müdahil olmak isteyen birileri olduğunda karışıklık çıkarıyorlardı. Bazen bu çeşit müdahaleler arasında nüfuz üstünlüğü mücadelesi ve hükümet yetkilerinin paylaşılabilmesi yönünden çatışmalar olmakta, bu yüzden şehrin ayanı ve halkı ikiye bölünmekteydi. Tabii ki, bu durum da bir takım önemli karışıklıkların doğmasına sebep olmaktadır³⁷. Merkezi hükümet bu durumlarda ayan mücadelelerinden kaynaklı çıkan karışıklıkları ayanlar arasındaki dengeyi, sistemi devam ettirmeye yönelik çalışmalar yapmasıyla kendi iradesine ait bölgedeki ayanlar üzerinde göstermeye devam etmiştir.

Merkezi hükümetin kuvvet ve kudretinden çok şeyler kaybetmesi sebebiyle ayanlık mücadeleleriyle ilgili olarak alınan kararlar ve tedbirler imparatorluğun her yerinde tam olarak uygulanamadı ve ayanlık mücadeleleri zaman zaman kanlı

³³ V.P.Mutafçieva, a.g.m., s.178.

³⁴ V.P. Mutafçieva, a.g.m., s.182.

³⁵ Özcan Mert, "Ayan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul 1991, s.196.

³⁶ Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ayanlık*, s.27-28.

³⁷ Özkaya, a.g.m., s.674.

çatışmalara dönüştü. Bu çatışmaların giderek yaygınlaşması üzerine 1786 yılında Babıâli ayanlığa son vererek yerine şehir kethüdalığını getirdi³⁸. Fakat şehir kethüdarları bu işi yürütemediklerinden 1790 senesinde şehir kethüdalığının yerine tekrar ayan tayini yoluna gidilmeye başlandı³⁹.

Osmanlı İmparatorluğunun, XVIII. yüzyılın sonlarında, esasen, çok zayıf olan merkezi yönetimi, artık, kendini taşrada hiç hissettiremez hale gelmişti. Artık, devletin kuvvetli ve adaleti sağlayabilecek yetenekteki vezir ve yöneticileri yoktu. Devletin, iktisadi, adli ve askeri kurumları son derece bozuk bir durumda işlemekteydi. Kadılar, adalet mekanizmasını, haklı ve haksızı ayırt edecek şekilde yürütmüyorlardı. Kadı ve naipleri, asker ve zahire toplanması sırasında, devletin mühim işlerinin yürütülmesinde ve tamamlanmasında gayret göstermemekte, ayanların ve diğer görevlilerin de bu konudaki ihmalleri yüzünden mühim işlerin yerine getirilmesini aksatmaktaydılar⁴⁰.

1793'te III. Selim'in başlattığı Nizam-ı Cedid hareketiyle zayıf olan merkezi yönetimi güçlendirilmeye çalışıldı. Bu yeni hareketi Anadolu ayanlarından destekleyenler oldu. Fakat Rumeli ayanları aynı hareketi kendilerine ve bağımsızlıklarına karşı bir hareket olarak değerlendirip cephe aldılar⁴¹. Nitekim 1806 yılında Rusçuk ayanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın başkanlığında Rumeli ayanları Nizam-ı Cedid ordusunun Rumeli'de kurulmasına karşı çıktılar. Bunun üzerine kan dökülmesini istemeyen III. Selim yeni ordunun Rumeli'de teşkil edilemeyeceğinin farkına vararak Nizam-ı Cedid'in Rumeli'nde kurulmamasına karar verdi⁴².

Osmanlı Devleti'nin yaşadığı bu aşamalarda merkeziyetçi yapısından tavizler verdiğini görmekteyiz. Bu durumun oluşmasının asıl nedeni Osmanlı Devletinin merkeziyetçi yapısına karşı oluşan yerel güçleri kontrol altında tutmaya çalışmasıydı. Ancak bu kontrol altında tutma çabası XVIII. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nin kontrolü dışına çıkmıştı. Hem ayanların kendi aralarındaki çekişmeleri hem de devlete karşı olan tavırları merkezi otoritenin yeteri kadar ayanlara sirayet edemediğini göstermektedir.

³⁸ Mert, "Ayan", s.197.

³⁹ Yücel Özkaya, *Rumeli'de Ayanlık ile ilgili Bazı Bilgiler*, VIII.Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, Ankara 1993, s.1410.

⁴⁰ Özkaya, *Dağlı*, s.9.

⁴¹ Mert, "Ayan", s.197.

⁴² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.25-26.

Osmanlı İmparatorluğu'nun XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarındaki durumlarından da görüldüğü üzere, artık ayanlık sisteminin sadece taşrada devlet işlerinin yürütülmesini aksatmakla kalmayıp yapılmaya çalışılan yeniliklere, özellikle Rumeli'de, engel olmaya çalıştıkları ortadadır. Bu durumlar gerçekleşen padişah (III. Selim'den IV. Mustafa'ya, IV. Mustafa'dan II. Mahmut'a) değişiklikleri ile gerçekleşen sadrazam (Alemdar Mustafa Ağa'nın sadrazam olması) değişikliği sonucunda bir kısım ayanların imzaladığı Sened-i İttifak ile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Lakin bunun da etkisi fazla sürmemiş, II. Mahmut'un Osmanlı Devleti'nin merkezîyetçi yapısını tekrardan güçlendirmesiyle ayanların taşradaki etkisi kırılarak Tanzimat'la beraber sonlanmıştır.

4. DAĞLI İSYANLARININ NEDENLERİ VE GELİŞİMİ ÜZERİNE GÖZLEMLER

Dağlı İsyanları XVIII. yüzyılın son 10 yılı ile XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devletini Rumeli bölgesinde yaşanan kargaşa ve isyan hareketlerdir. Balkan yarımadasını altüst eden bu eşkıyalık ve isyan hareketleri Balkanlar'daki ayanların mücadeleleri ile iç içe girerek kargaşa, eşkıyalık ve isyan hareketlerini doğurması sonucunda oluşmuştur. Bu isyanlar III. Selim ve IV. Mustafa dönemlerinde Osmanlı Devletini uzun süre uğraştırmasıyla Rumeli halkının yerini-yurdunu terk etmesine neden olmuştur. II. Mahmut'un ilk yıllarında yavaş yavaş sona ermeye başlamıştır.

Dağlı isyanlarının çıkışı hakkında farklı ama birbirine benzer görüş mevcuttur. Bunların ilki İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya aittir. Uzunçarşılı, Dağlı Eşkıyası olarak ifade ettiği bu toplumsal çalkantının baş aktörlerini Kırcaçlılar, Arnavutlar ve Deliorman bölgesinin halkı olduğunu belirterek 1792 yılında Avusturya ve Rusya ile yapılan savaştan dönen Osmanlı ordusundaki Rumeli ayanların emrindeki kuvvetleri serbest bırakmasıyla tarihlendirmiştir⁴³. Yücel Özkaya da dağlı isyanları olarak adlandırdığı bu eşkıyalık hareketlerinin 1791 yılında başladığını ve Alemdar Mustafa Paşa'nın sadrazamlığı döneminde yani 1808 yılında sonuçlandığını belirtmektedir⁴⁴.

⁴³ Uzunçarşılı, a.g.m, s.179-181.

⁴⁴ Özkaya, *Dağlı*, s.5.

Bunların yanı sıra yabancı tarihçilerinde dağlı isyanları hakkında görüşleri bulunmaktadır. Bulgar tarihçilerden V. P. Mutaşçieva “Kırcaaliler Zamanı” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Yine Balkan tarihçilerinin öncü isimlerinden K. İrecek de çalışmalarında Kırcaalililer ve dağlı ifadesini kullanmıştır.⁴⁵

20 yılı aşkın bir süre Osmanlı Devleti’ni uğraştıran bu isyanların nedenlerinin toplumsal bir süreç içinde oluştuğunu görmekteyiz. Bu süreç öncelikli olarak 1768-1774 Osmanlı-Rus ve 1787-1792 Osmanlı-Rus ve Avusturya savaşlarından dolayı Osmanlı Devleti dış kaygılardan dolayı Rumeli’yle ilgilenememesiyle başlamıştır. Bunun sonucunda Rumeli’deki ayanlar halka zulüm etmiş ve Rumeli’nde asayiş bozulmuştur⁴⁶. Bu iki büyük savaşın etkileri diğer nedenlerin oluşumuna ortam hazırlamıştır.

Diğer nedenlere geldiğimiz de, bu savaş ortamından faydalanan ayan ve eşkıya takımı daha da güçlenmişlerdir. İstanbul’dan gelen vezirlerin ayanların gözünde değeri kalmamış onları saymaz olmuşlardır. Askerin durumuna geldiğimizde savaşlardan dolayı düzen iyice bozulmuştur. Savaşta biraz yararlılık gösterenlere hemen vezirlik rütbesi verilmiştir. Bu kişiler okuma-yazma bilmeyen, terbiye görmemiş zorba kişilerdi. Bundan dolayı Balkanlarda yeterince düzeni sağlayamıyorlardı. Bu düzensizliğin üzerine bir de ayanların birbirleriyle mücadelelerinin işin içine girmesi Balkanlardaki durumları daha da karıştırmıştır⁴⁷. Balkanlarda çıkan dağlı isyanları bu temel nedenler ışığında düşünerek anlaşılmalıdır.

Bu isyanlarda devletin iktisadi, sosyal, idari ve askeri bozukluklarının sonucunda merkezi yönetimin taşrada kendini gösterememesinin önemli etkileri olduğu dikkat çekmektedir. Daha sonra taşrada kendini gösteremeyen devlet dağlı isyanlarını bastırmak ve kontrolü ele almak için birçok paşa görevlendirmiştir. Bunlar; Çirmen Mutasarrıfı Tahir Paşa (1791), Tuna Başbuğu Hamamizade Ahmet Paşa (1792), Silistre Valisi Zihneli Hasan Paşa (1792), Seyyid Ali Paşa (1794), Hacı Abdi Paşa (1795) bu eşkıyalık hareketlerini sona erdirmekle görevlendirilmişlerdir. Hakkı Paşa’dan sonra Mustafa Paşa (1797), Anadolu Valisi Alo Paşa (1798), Osman

⁴⁵ Alper Başer, *Eşkıyalıktan Ayanlığa; Kırcaalili Emin Ağa*, Çizgi Kitabevi, Nisan 2014, s.9.

⁴⁶ Özkaya, *Dağlı*, s.14

⁴⁷ Özkaya, *Dağlı*, s.15

Paşa (1798), Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa (1798), Palaslı Mehmet Paşa (1800), Tayyar Mahmut Paşa (1800), yeniden Hakkı Paşa (1801), Filibe Ayanı Ömer Ağa (1802), Tepedelenli Ali Paşa (1802), Vani Mehmet Paşa (1803), İskodra Mutasarrıfı İbrahim Paşa (1803) dağlı eşkıyası üzerine gitmekle görevlendirildiler. İbrahim Paşa'nın valiliğinden sonra dağlı isyanları önemini yitirmeye başladı⁴⁸.

Dağlı eşkıyası kadar zararlı olan ve zaten birbirleri arasındaki mücadeleye sebebiyle Kırcaali, Deliorman ve Arnavutlardan eşkıyayı kendine katmaya çalışan Rumeli ayanları vardı. Gerektiğinde bu eşkıyayı el altından devlet aleyhine teşvik ile sürekli hazinenin boşaltılmasına ve memleketin asayişsizlik içinde kalmasına sebep olan Rumeli ayanları, hükümete karşı zorluk çıkararak bir vaziyet alacak kadar küstah olmuşlardı. Bunların içinde Gümülcine Ayanı Tokatçıklı Süleyman Ağa, Serez Ayanı Siyavuş Paşazade İsmail Bey, Tırnova voyvodası ve Rusçuk Ayanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ve Deliorman ve Silistre Ayanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa başta geliyorlardı⁴⁹.

1806 yılında Rumeli ve Balkanlardaki bu büyük ayanlar ve kendi yanlarında bir güç olarak kullandıkları dağlı eşkıyası II. Edirne Olayı ile padişaha karşı küstahlıklarının açık bir şekilde göstermişlerdi. Bu olayın gerçekleşmesinin nedeni Nizam-ı Cedit'in kazandığı başarılar sonucunda Anadolu'da kurulan bu düzenin Rumeli'de de kurulmak istenmesiydi. Rumeli ve Balkanlardaki ayanların güçlenmesinin yanında dağlı isyanlarının genişlemesi, Sırp isyanlarının gelişmesi ve Rusya ile savaş ihtimali Nizam-ı Cedit'in Rumeli'de kurulma fikrini ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda Nizam-ı Cedit'in Anadolu'da kurulmasında büyük hizmeti geçmiş olan Karaman Valisi Kadı Abdurrahman Paşa görevlendirilmişti. Bu tayinin ayanlara karşı olduğunu belli etmemek için Sırp isyanlarını bastırmak amacıyla görevlendirildiği ilan edildi. Lakin bu şaşırtsmacalı hareket pek işe yaramamıştı. Çünkü Sadrazam İsmail Paşa Nizam-ı Cedit'i istemiyordu ve bunun sonucunda Rumeli'ndeki ayanları uyaran haberler gönderdi. Bunun üzerine ayanlar Kadı Abdurrahman Paşa'ya direniş gösterdiler. Bir iç savaş çıkmasını istemeyen III.

⁴⁸ Özkaya, *Dağlı*, s.45-95; Uzunçarşılı, a.g.m., s.177-285.

⁴⁹ Uzunçarşılı, a.g.m., s.179.

Selim, Kadı Abdurrahman Paşa'ya geri dönmesini emretmesiyle Nizam-ı Cedit'in Rumeli ve Balkanlarda kurulması yarım kaldı⁵⁰.

1806 yılından sonra Dağlılar Rumeli ve Balkanlar'daki güçlerini kaybetmeye başlayacaktır. Dağlı İsyanlarının gücünü kaybetmesinin iki önemli sebebi vardır. Bunlardan ilki Rumeli bölgesinin içinde bulunduğu şartları bilen ve devlet yanlısı olan Alemdar Mustafa Paşa'nın sadrazamlığa gelmesi, diğeri de eşkıyaya destek veren büyük hanedanların ortadan kaldırılmasıdır. Rumeli topraklarının yapısını çok iyi tanıyan Alemdar gerekli tedbirleri almış, ayrıca İstanbul'a beraberinde getirdiği 25.000 kadar Kırcaali topluluğu ile de eşkıyanın askerî tabanının ortadan kalkmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra eşkıyaya destek veren Pazvantoglu'nun, Tokatçıklı'nın, Hasköylü Emin Ağa'nın, Yılıkoglu'nun ölmeleri ya da ortadan kaldırılmaları ile II. Mahmut'un merkezîyetçi politikaları dağlı isyanlarının bitmesinde etkili olmuştur⁵¹.

Yılıkoglu Süleyman Ağa dağlı eşkıyasının ortaya çıktığı dönemde başta dağlı eşkıyası olarak faaliyeti göstererek ilk kez adından söz ettirmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere dağlının çıkardığı bu karışıklıktan faydalanarak ayan olmuş ve diğeri ayanlar gibi devlete zorluk çıkartarak ayan olduğu bölgeyi genişletmeye çalışmıştır.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C.5, TTK, Ankara 1995, s.80-81; Başer, a.g.e., s.26; Süleyman Can Nalbantoğlu, Kadı Abdurrahman Paşa'nın Siyasi Hayatı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Ankara 2008, s.44-56.

⁵¹ Özkaya, Dağlı, s. 103-104.

İKİNCİ BÖLÜM

YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN HAYATI VE 1806 YILINA KADAR OLAN FAALİYETLERİ

1. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA VE ORTAYA ÇIKTIĞI BÖLGE

Yılıkoğlu'nun etkinlik sahası bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Silistre ve Deliorman bölgesidir. Balkanların kuzeyindeki Silistre ve Deliorman çevresini hâkimiyeti altında tutan sınır boylarının son büyük⁵² ayanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın arşiv belgelerinin çoğunda Yılıkoğlu ya da Yılıkzade diye geçmektedir. “Yılık” kelimesinin Tuna boyu taraflarında kullanılan anlamına baktığımızda *şası* demektir⁵³. Kelimenin anlamından da anlaşılacağı üzere babasının şaşılığından dolayı bu ismin takıldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte “Yılıkzade” isminin sülale ismi olma ihtimali de bulunmaktadır.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın aslen Silistre'ye bağlı Taşağıl köyünden olduğuna ait tek kayıt Uzunçarşılı'nın arşiv kaynaklarına dayalı eserinde yazmaktadır⁵⁴. Uzunçarşılı kitabında arşivden dipnot verdiyse bile eski arşiv tasnifleme usulüne göre dipnotu kullandığı için belgenin aslına ulaşamadık.

Yılıkoğlu'nun 1801 yılında Silistre mütesellimi olmadan önceki yaşamının nasıl olduğu hakkındaki bilgiler kaynaklarda azdır. 1801 tarihi Yılıkoğlu'nun hayatındaki önemli bir değişimi ifade etmektedir. Mütesellimlik görevine 1801 yılında atanan Yılıkoğlu'ndan bu tarihten sonra kaynaklarda daha sık zikr edilir. Çünkü bu tarihten sonra Balkanlardaki güçlü rakipleriyle mücadeleleri başlıyor. Örnek olarak Tirsiniklizade İsmail Ağa, Alemdar Mustafa Ağa, Pehlivan İbrahim Paşa gibi vb. ayanlarla mücadele ediyor. Bununla beraber Osmanlı Tarihi açısından baktığımızda bu mücadelelerin ayanlık devrinin yavaş yavaş son ayan mücadeleleri olduğunu görmekteyiz.

Yılıkoğlu'nun Silistre mütesellimi olmadan önce Silistre ve Deliorman gibi yerlerde serseri bir şekilde dolaşıp eşkıyalık yaptığı ifade edilmiştir. Bulgar tarihçi

⁵² Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.5, Hzl. Erhan Afyoncu, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2005, s.171.

⁵³ *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, C. 11, Türk Dil Kurumu, Ankara 1979, s.4269-4270.

⁵⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.33.

V.P. Mutafchieva'nın iddiasına göre Yılıkoğlu 1787-1792 savaşı sırasında Deliorman bölgesini yıkan ve Rumeli'nin kuzey bölgesindeki Silistre ve Deliorman bölgelerinin egemenliği için mücadele eden ilk büyük Kırçalı lideriydi⁵⁵. Bu iddia Yılıkoğlu'nun ortaya çıktığı ilk yıllar için doğru olabilir. Çünkü dağlı eşkiyasının ortaya çıkış tarihleriyle aynı zamanda olması bu ihtimali güçlendirmektedir.

Osmanlı arşiv kaynaklarında Yılıkoğlu'na ait tespit ettiğimiz en eski tarihli belge tahmini olarak 1791 yılına aittir. Bu belgeden Yılıkoğlu'na yaptığı eşkıyalık hareketlerinden vazgeçmesi ve kanunlara uyması için emr-i âli gönderilmiştir. Yılıkoğlu ise bu emr-i âliye karşılık gönderdiği arzında, İsmail(Romanya'da) Bina Emini Numan Bey'e sığındığını belirterek padişahı af edilmesini istemiştir. Eğer af edilirse devleti için canı gönülden var gücüyle çalışacağına söz vermiştir. Bunun yanında Numan Bey ise eğer af edilmez ise eşkıyaya katılabilme düşüncesinde olacağını söyleyerek eğer af edilirse o çevrede söz sahibi olduğu ve İsmail Kalesine de yakınlığı nedeniyle bazı durumlarda kullanılabileceğinden bahsederek Yılıkoğlu'nu kurtarmaya çalışmıştır. Yılıkoğlu'nun af dilemesi ile Numan Bey'in yardımları işe yarar ve padişah Yılıkoğlu'nu affetmiştir⁵⁶. Bu belgede dikkat çeken diğer bir nokta ise Yılıkoğlu'ndan *Hezargrath* diye bahsedilmesidir. Bu durum başta değindiğimiz Yılıkoğlu'nun Silistre'ye bağlı Taşağıl köyünden olmasıyla çelişkili bir durum oluşturmaktadır. Lakin bu durumu netleştirecek veriye ulaşamadık. Yine bu belgenin ortaya koyduğu diğer bir veride Yılıkoğlu'nun 1791 yılı itibariyle bölgedeki yetkililerle en azından bir kısmı ile dostluk veya çıkar ilişkisi içinde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yılıkoğlu daha sonra verdiği sözü tutmayıp bu sefer Balkanların Rodop dağları eteklerinde eşkıyalık faaliyetlerine devam etmiştir. Bu sefer tek başına olmayıp yanında Götlü Hasan ve Meçik adlı eşkiyalarda bulunmaktadır. Yılıkoğlu ve diğerleri, o bölgedeki iltizam sahiplerinden olan Menlik voyvodaları ile Sofyalı Mustafa Bey'in adamları gibi yerel unsurlarla çatışmaya girişmişlerdir. Lakin Yılıkoğlu ve taraftarları onlara yardım edenlerin birçoğuyla beraber yenilmişlerdir. Bu sırada elebaşları Yılıkoğlu, Meçik ve Götlü Hasan yaralanmışlardır. Daha sonra

⁵⁵ V.P. Mutafchieva, a.g.m., s.170.

⁵⁶ BOA, AE.SSLM.III., nr. 1/1. Ahmet Hazerfen, *Rumeli ve Anadolu Ayan ve Eşkiyası 2 Osmanlı Arşiv Belgeleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2004, s.296-297. Bkz. Bahsettiğimiz belgeyi Ahmet Hazerfen bu kitabında çevirmiştir. Bu belgede tarih yoktur. Lakin yazar kitabında belgeye 1791 yılını tahmini olarak vermiştir.

gayrimüslim kılığına girip İslimye'ye gelmişlerdir. Burada İslimye ayanı Hüsmen Ağa'nın kardeşinin konağında gizlendikleri ve yaralarının tedavi edildiğine dair İslimye kadısına ihbarlar gelmiştir. İslimye kadısı bu durumu orduy-u hümayuna bildirmişti. Kadının gönderdiği bu haberi araştırmak için Çukadar Ali Ağa gönderilmiştir. Çukadar Ali Ağa İslimye'ye ulaşınca olay hakkında iyice bilgilendirilmesiyle İslimye ahalisinin bu eşkıyalarla herhangi bir münasebetinin olmadığını hatta ihbar ettiklerini ifade ettikten sonra kazanın serdarıyla beraber yanına birkaç asker alarak İslimye ahalisine saklanan eşkıya kaza içerisinde ortaya çıkarsa yakalanıp zincire vurulmasını ve orduy-u hümayuna teslim etmelerini duyurmuştur. Çukadar Ali Ağa orduy-u hümayuna geri döndüğünde yazdığı tahririnde; İslimye ahalisinin kaza ayanı Hüsmen yanında olduklarından dolayı kimsenin bu konu hakkında konuşmadığı bildirmiştir.⁵⁷ 1792 senesinde Osmanlı Devleti'nin Ruslarla savaşından dolayı⁵⁸ bu tarz eşkıyalık olaylarının geri plana düşmesiyle Yılıkoğlu İslimye'de kalamayıp Deliorman bölgesine tekrardan geri dönmüştür.

Yılıkoğlu'nun eşkıyalık faaliyetlerine başladığı zamanın dağlı eşkıyasının ortaya çıktığı zamana⁵⁹, yani 1791-1792 yılına, denk gelmesinin bir tesadüf olmadığı kanısındayız. Çünkü Yılıkoğlu adının belgelerde ilk defa dağlı eşkıyasıyla beraber çıkması Yılıkoğlu'nun bu karışıklıkta bir eşkıyalık faaliyeti yürütmeye çalıştığının göstergesi olabilir. Ya da yukarıda bahsettiğimiz gibi V.P. Mutafchieva'nın iddiası üzerine Silistre ve Deliorman bölgelerinin egemenliği için mücadele eden ilk büyük Kırçalı lideri olması ihtimali de vardır.

Yılıkoğlu'nun bu tarihlerden sonraki 6 sene içinde Osmanlı arşivi kayıtlarında Rumeli'de yaptığı herhangi bir faaliyetle ilgili belgeye rastlamadık. Bu süre içinde Yılıkoğlu'na dair belgelerde isminin geçmemesinin nedeni Osmanlı Devleti için tehlike arz edecek herhangi bir eşkıyalık faaliyeti içine girmediğinde dolayı olduğu ifade edilebilir. Yılıkoğlu'nun bu durumu ise 1793 yılında Edirne Bostancıbaşısı ile dağlı eşkıyası arasında alınan bir kararın neticesinde dağlı eşkıyasının eşkıyalıktan

⁵⁷ BOA, C.DH., nr.287/1431; BOA, C.DH, nr.13757.

⁵⁸ Ahmet Hazerfen, *a.g.e.*, s.314.

⁵⁹ Özkaya, *Dağlı*, s.33.

vazgeçerek rahat duracağına söz vermesinden⁶⁰ dolayı herhangi bir eşkıyalık faaliyeti içinde olmadığı düşünülebilir.

Bu geçen 6 seneden sonra 23 Ocak 1798 tarihli belgede Yılıkoğlu ile ilgili rastladığımız bir olayda Pazvantoğlu Osman'ın destekçilerinden Pazarcık Ayanı Sarıklıoğlu'nun Hezargrat Ayanı Hacı Ömer Ağa ile husumetinden dolayı Yılıkoğlu'nu onun üstüne musallat ettiğinden bahsedilmektedir⁶¹. Bu belge Yılıkoğlu'nun Pazarcık Ayanı Sarıklıoğlu'nun emri altında çalıştığını ve Hezargrat ayanının bölgesinde eşkıyalık ederek musallat olduğunu ortaya koymaktadır. Dağlı eşkıyası olarak adlandırılan grubun ayanların hizmetinde bulunması alışılmış bir durumdur⁶².

Bu olaydan sonra devam eden 2 yıl içinde arşiv belgelerinde Yılıkoğlu Süleyman'dan "*Hasekiyan-ı Hassa*" unvanıyla bahsedilmeye başlanmıştır⁶³. Bu unvanın Yılıkoğlu Süleyman'a askeri hizmetlerinden dolayı verilmiştir⁶⁴. Lakin bu unvanın nasıl verildiği hakkında elimizde herhangi bir veri yoktur. Bu unvan karşısında yaptığı askeri hizmetler Yılıkoğlu Süleyman'ı Silistre mütesellimliğine giden yolda bir basamak olmuştur.

Bundan sonra 1800 yılının hemen başında Yılıkoğlu Süleyman Ağa Silistre, Tekfurgölü, Varna, Yenipazar, Pravadi, Çardak, Umurfakih, Babadağı, Karaharman, Balçık, İsakçı, Sahne, Mangalya, Kalcan ve Hacıoğlu Pazarı, Maçın, Tulca, Hırşova, Kozlıca, Tuzla, Ekradcık, Ahyolu, Misivri, Yenice-i Kızıllağaç, Hatunili, Karinâbâd, Aydos, Yanbolu, İslimye ve Nevâhî-i Yanbolu kazalarının iltizam gelirlerini almasıyla mütesellimlik yolunda daha da güçlenerek nüfuzunu genişletmiştir. Ayrıca burada Yılıkoğlu'na "*Silahşoran-ı Hassa*" şeklinde hitap edildiğini görerek başka bir rütbe de aldığı anlaşılmaktadır⁶⁵.

Yılıkoğlu Süleyman Silistre mütesellimliğine kadar ki hayatından önce, yani 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı'nın son yıllarında başlayan eşkıyalık faaliyetleriyle

⁶⁰ Enver Ziya Karal, *III. Selim'in Hatt-ı Hümayunları*, TTK Yayınları, Ankara 1942, s. 115.

⁶¹ BOA, HAT, nr. 63/2763.

⁶² Karal, *a.g.e.*, s. 115-117.

⁶³ BOA, HAT, nr. 53/2493-A; Halime Doğru, *Bir Kadı Defteri Işığında Rumeli'de Yaşam*, Kitap Yayınevi, Eskişehir 2007. Bkz. Halime Doğru'nun bu kitabın yazımında çevirisini yaparak kullandığı R 42 Numaralı Dobruca DŞS, hk. 69 orijinaline bakılarak atıfta bulunulmuştur.

⁶⁴ Bkz. Abdülkadir Özcan, "Haseki", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.16, s.368.

⁶⁵ R 42 Numaralı Dobruca ŞŞS, hk.106.

hem devletin yanında hem de eşkıyalık yaparak devletin karşında gidip gelen durumu Haseki ve Silahşor rütbesi almasıyla artık asıl işinin Osmanlı Devleti'ne hizmet etmek olduğunu anlamıştır. Fakat Yılıkoğlu hem devlete hizmet etmesi hem de başka ayanlarla aralarındaki mücadeleden kaynaklı karışıklık çıkarmak gibi ikili durumu mütesellim olduktan sonra da devam edecektir.

2. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN SİLİSTE MÜTESELLİMLİĞİ VE DAĞLI EŞKIYASI'YLA MÜCADELEYE KATKILARI

XVIII. yüzyılın son iki yılında Yılıkoğlu Süleyman'ın herhangi bir eşkıyalık faaliyeti yapmadan devletin hizmetinde olduğunu göstermesiyle kendi lehine olan yükselişinin önünü açmıştır. Önünü açan diğer bir durum ise aldığı rütbelerden sonra Dobruca ayanı⁶⁶ olmasıdır.

Yılıkoğlu daha Dobruca ayanı iken Osmanlı Devleti'nin dağlı eşkıyasıyla olan mücadelesine katılarak hizmette bulunmuştur. 1800 yılında Pazvantoğlu Osman'a karşı planlanan askeri harekâtın içerisinde yer almıştır. O sırada Silistre valiliğinde Musa Paşa bulunmaktaydı. Silistre Valisi Musa Paşa, Pazvantoğlu'nun yarattığı karışıklığı görmüş buradaki kaza ayanları arasındaki silahlı çatışmayı önleyerek aralarını bulduğunu ve dağlı eşkıyasına karşı Niğbolu'ya asker göndereceğini bildirmiştir. Niğbolu'ya yapılacak bu harekâtın başına ise Palaslı Mehmet Paşa getirilmiştir⁶⁷. Yılıkoğlu Süleyman Ağa ve Tirsiniklioğlu İsmail Ağa da eşkıyanın cezalandırılması için söz birliği ettiklerini ve diğer kaza ayanlarının da (Hezargrad, Şumnu vs.) bu konuda taahhüt verdiklerini Silistre Valisi Musa Paşa'ya yazdıklarını mektuplarında belirtmişlerdir⁶⁸. Daha sonra Yılıkoğlu Süleyman, dağlı eşkıyasını yok etmesi için görevlendirilen Palaslı Mehmet Paşa'nın emrine girerek harekâta katılmıştır⁶⁹. Demek ki Yılıkoğlu Pazvantoğlu'na karşı olan harekâta katıldığına göre Pazvantoğlu ile dağlı eşkıyasından uzaklaşmıştır.

Dağlı eşkıyasına karşı olan harekât bittikten sonra Yılıkoğlu Süleyman'ın Silistre mütesellimi olmasıyla başlayan çatışmalar yeniden alevlenecektir. Yılıkoğlu Dobruca ayanı iken Silistre mütesellimliğinde Tirsiniklizade İsmail Ağa'nın adamı

⁶⁶ BOA, HAT, nr. 77/3179-B numaralı belgede “*Hâlâ Dobruca A'yânı Yılıkoğlu Süleyman kullarına şerif-i ikrâ-ı sudûr*” olarak bahsetmektedir.

⁶⁷ Özkaya, a.g.e., s.64.

⁶⁸ BOA, HAT, nr. 50/2375-C; BOA, HAT, nr. 1426/58421.

⁶⁹ BOA, HAT, nr. 77/3179-B.

olan Battal Mustafa Ağa bulunmaktaydı⁷⁰. Battal Mustafa Ağa'nın Silistre ahalisine zulüm ve eziyet etmesi, devleti bu durum karşısında harekete geçirmiştir. Bundan dolayı Rumeli Valisi Hakkı Paşa tarafından defalarca Battal Ağa uyarılmıştır. Yapılan uyarılar Battal Mustafa Ağa'yı bu olumsuz hareketlerinden vazgeçirmemişti. Daha sonra devlet Battal Mustafa Ağa yerine Yılıkoğlu Süleyman Ağa'yı Silistre mütesellimliğine aday olarak düşünmeye başlamıştır⁷¹. Silistre ahalisinin de Yılıkoğlu'nun mütesellim olmasını istediği yazışmalardan anlaşılmaktadır. Bunların üzerine Yılıkoğlu Süleyman Ağa devlete bir mektup yazarak Silistre ahalisinin Battal Mustafa Ağa'dan yüz çevirmesiyle Battal Mustafa Ağa'nın firar ettiğini ve ahalinin kendisini mütesellim olmasını istediğini söyleyerek Silistre mütesellimliğine tayin emrinin gönderilmesini istemiştir⁷².

Daha sonra Silistre mütesellimliğine Yılıkoğlu Süleyman Ağa haricinde Rusçuklu Aliş Ağa'nın da tayin edilme ihtimali ortaya çıkmıştı. Bu ihtimale karşı Rumeli Valisi Hakkı Paşa'nın tahriratında mütesellimliğe Aliş Ağa'nın gelmesinin münasip olmadığını tarafsız bir mütesellim olması gerektiği görüşünü iletmiştir. Bunun yanında Yılıkoğlu'nun Silistre mütesellimi gibi hareket ettiğinden de bahsetmiştir⁷³.

İstanbul hükümeti de bu durumlar karşısında Tirsiniklioğlu İsmail'in bölgede güçlenerek yayılmasını durdurmak için Hakkı Paşa'nın buyruktusu ile 1801 yılında Yılıkoğlu Süleyman Ağa'yı Silistre mütesellimliğine tayin etmiştir⁷⁴.

Yılıkoğlu'nun Silistre mütesellimliğine tayin edilmesi üzerine İstanbul hükümeti Silistre Valisi Gürcü Osman Paşa'ya ferman göndererek Battal Mustafa Ağa'nın İstanbul'a çağırılmasını istemiştir. Çünkü Yılıkoğlu'nun Silistre mütesellimliğini kendisine yönelik bir tehdit olarak algılayan Tirsiniklioğlu İsmail, Battal Mustafa Ağa'ya kuvvet vererek Silistre üzerine göndermiştir. Bu durum hakkında Rumeli Valisi Hakkı Paşa İstanbul'a gönderdiği tahriratında, Battal Mustafa Ağa'nın Silistre'den İstanbul'a çağırılması hakkında Gürcü Osman Paşa'ya gönderilen fermanın uygulanmasının bölgede boşluk yaratacağını söylemiştir.

⁷⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., s.33.

⁷¹ BOA, HAT, nr. 54/2509.

⁷² BOA, C.DH, nr. 337/16838.

⁷³ BOA, HAT, nr. 43/2171.

⁷⁴ BOA, HAT, nr. 118/4773, BOA, HAT, nr. 126/5186-A bu iki belgenin tarihlerinden yaptığımız tenkite göre 1801 yılının Ekim ayıyla 1802 yılının Şubat ayı arasında Silistre mütesellimi olmuştur.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa da Battal Mustafa Ağa'nın gidişini fırsat bilerek bu boşluktan faydalanabileceği ve eşkıyalık yapabileceğinden bahsetmiştir. Sadrazam bu durumu değerlendirmiş ve Tirsiniklioğlu'na bir mektup yazarak Battal Mustafa Ağa'nın İstanbul'a çağırılmasına ya da oradan uzaklaştırılması emrini vermiştir. İşin daha fazla uzamasını istemeyen Tirsiniklioğlu ise Battal Mustafa Ağa'nın bir daha Silistre'ye ayak basmayacağına söz vermiştir⁷⁵.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Silistre mütesellimi olma sürecinde Rusçuk Ayanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile Battal Mustafa Ağa aracılığıyla geçmişten gelen anlaşmazlığının ilk defa bölgede aleni bir şekilde çatışmaya dönüştüğünü görmekteyiz. Bundan sonraki süreçte iki ayan arasındaki mücadelenin daha çetin geçeceğinin habercisi olmuştur.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Silistre mütesellimi olması sırasındaki olaylar Rumeli'deki ayanların birbirleri arasındaki ayan olma mücadelelerinden sadece bir tanesidir. O dönemde dağlı eşkıyası bir taraftan, ayanların birbirleriyle mücadelesi öte taraftan Rumeli'de karışıklığa sebep olmaktaydı. İstanbul hükümeti de Rumeli'deki bu olaylarda ayanları dağlı eşkıyasına karşı barıştırap kullanmasıyla devam etmiştir.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa daha önce Dobruca ayanı iken dağlı eşkıyasına karşı gerçekleştirilen harekâta katılmıştı. Silistre mütesellimi olduktan sonra da devletin dağlı eşkıyasıyla mücadelesinde katkıları olmuştur. 1803 yılında dağlı eşkıyalarından Manav İbrahim'e karşı, mücadele içinde olduğu Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile birlikte mücadele etmiştir.

Manav İbrahim'in eşkıyalık faaliyeti 1803 yılında Rumeli Valisi olan Vani Mehmet Paşa zamanında daha da fazla uğraştırmaya başlamıştı. Manav İbrahim, kendisine gizlenecek yer olarak Tutrakan'ı seçmiş ve burayı zapt ederek, Eflak'tan zahire ve para talebinde bulunmuştur⁷⁶. Tirsiniklioğlu İsmail bu sırada Manav İbrahim'i ve yanındaki Celiloğlu ile Koşancalı Halil'i yanına çekmek istemişti. Manav İbrahim ise bunu kabul etmemiştir. Bu kez de Yılıkoğlu Süleyman Ağa Manav İbrahim'i kendi tarafına çekmek istemişti. Böylece Manav İbrahim'e

⁷⁵ BOA, HAT, nr. 118/4773; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 34.

⁷⁶ BOA, HAT, nr. 62/2743; BOA, HAT, nr. 52/2412.

Tirsiniklioğlu'nun elinde bulunan Rusçuk, Hezergrat, Eski Cuma, Şumnu kazalarına bağlı köylere hücumlar yaptırmaya çalışacaktı. Yılıkoğlu bunda başarılı da olmuştur. Yılıkoğlu el altından Manav'a yardım ettiği gibi, Tirsiniklioğlu'nun elinde bulunan ya da ona taraftar durumunda olan Pravadi, Kozluca, Hacıoğlu Pazarı kazalarını ona yağmalattırmıştı. Manav İbrahim çeşitli yağmalar yaptıktan sonra Tutrakan'a çekilmişti⁷⁷. İşte bu yağmalardan dolayı Osmanlı belgelerinde “*Manav gialesi*” olarak adlandırılan karışıklıklar daha da uzayıp gitmiştir. Hem Yılıkoğlu Süleyman Ağa hem Tirsiniklioğlu İsmail Ağa bu eşkıyayı işin başında kendi amaçları için kullanmak istemiştir. Yılıkoğlu, Manav İbrahim'i Tirsiniklioğlu'na karşı kullanmayı azda olsa başarmıştı. Ama bu durum böyle devam etmemiştir.

Daha sonra Manav İbrahim'in çeşitli yağmalarından sonra Tutrakan'a çekilmesini fırsat bilen Tirsiniklioğlu İsmail Ağa, kuvvetlerinin komutanı hassa silahşorlarından Alemdar Mustafa Ağa'ya Tutrakan'ın kuşatılması emrini vermiştir. Alemdar Mustafa Ağa Rusçuk'tan hareketle, Manav İbrahim'i Tutrakan'da kuşatmış ve eşkıyanın pek çoğunu öldürmüştü⁷⁸.

Manav İbrahim kuşatma sırasında kuvvetlerini kurtaramayacağını anladığından 25 kadar arkadaşıyla Tutrakan'dan çıkarak hükümete sığınma işini görüşmek için Yılıkoğlu'nun yanına gitmişti. Yılıkoğlu'yla konuştuğundan sonra tekrar geri Tutrakan'a dönmüştür. Bu durumu öğrenen Tirsiniklioğlu, Manav gialesini kendisine katmak istemiştir. Bu sırada Manav İbrahim'in emri altından bulunan Arnavutlar, Yılıkoğlu'na katılmak istememişlerdir. Arnavutların Yılıkoğlu'na katılmak istememesi Tirsiniklioğlu'nun durumunu kolaylaştırmıştır. Manav İbrahim'de bu durumu ister istemez kabul etmiştir⁷⁹.

Tirsiniklioğlu, Manav İbrahim'e yanında yer bulmuş ona karşı iyi niyetli hareket etmişti. Manav İbrahim de eşkıyalık etmeyeceği konusunda söz vermiştir. Lakin Manav İbrahim sözünü tutmamış yeniden eşkıyalığa başlamıştı. Tirsiniklioğlu bu duruma çok kızarak Manav İbrahim ve adamlarının üzerine yürümüş kırk iki kişinin kafasını keserek katletmiştir. Bu durumu hükümete gönderdiği mektubunda

⁷⁷ BOA, HAT, nr. 50/2355-F; Özkaya, *a.g.e.*, s.84.

⁷⁸ BOA, HAT, nr. 48/2317-C.

⁷⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.19-20; Meryem Kaçan Erdoğan-Meral Bayrak Ferlibaş-Kamil Çolak, *Tirsiniklizâde İsmail Ağa ve Dönemi (1796-1806)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009, s.84-85.

açıklamaktadır⁸⁰. Lakin Manav İbrahim ve diğer elebaşları Tirsiniklioğlu'nun saldırısından kurtulmayı başarmıştır.

Dağlı eşkıyasının sözünü tutmayıp yeniden isyan etmesi Tirsiniklioğlu İsmail'i derhal harekete geçirmişti. Bu sırada Manav İbrahim'in 500, Celiloğlu'nun 150 kadar askeri Hezargrat ve Şumnu taraflarındaydı. Devlet Silistre Valisi Yusuf Paşa'ya, İbrail Nazırı Ahmet Ağa'ya ve Yılıkoğlu Süleyman Ağa'ya hüküm göndererek Tirsiniklioğlu'na yardım etmeleri emrini vermiştir⁸¹. Böylece Yılıkoğlu Süleyman da bu harekâta Tirsiniklioğlu'nun yanında olacaktı. Bu iki ayanın dışında Hezargrat Ayanı Mustafa Ağa, Şumnu Ayanı Hacı Ali Ağa da katılacaktı⁸². Bu harekât sonucunda Manav İbrahim ve takımı ele geçirildi. Manav İbrahim ve diğerlerinin kafaları kesilerek İstanbul'a gönderildi⁸³. Süreç Manav İbrahim ve yanındaki diğer eşkıyanın başta Tirsiniklioğlu olmak üzere İbrail Nazırı Ahmet Ağa ile Yılıkoğlu ve diğer kaza ayanlarıyla beraber yok edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Silistre mütesellimliğindeki ilk yıllarında bir taraftan Tirsiniklioğlu ile mücadele ederken diğer taraftan da onunla yan yana gelerek devletin dağlı eşkıyası olan mücadelesine katılmıştır.

3. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA İLE TİRSİNİKLİOĞLU İSMAİL AĞA'NIN ARASINDAKİ MÜCADELE

Osmanlı İmparatorluğu'nun, XVIII. yüzyılın sonlarında, esasen, çok zayıf olan merkezi yönetimi, taşrada kontrolü tamamen kaybetmiştir. Bu dönemde devletin taşrada kontrolü sağlayabilecek yetenekteki vezir ve yöneticileri yoktu. Devletin, iktisadi, adli ve askeri kurumları son derece bozuk bir durumda işlemekteydi. Kadılar, adalet mekanizmasını, haklı ve haksızı ayırt edecek şekilde yürütmüyorlardı. Kadı ve naipleri, asker ve zahire toplanması sırasında, devletin mühim işlerinin yürütülmesinde ve tamamlanmasında gayret göstermemekte, ayanların ve diğer görevlilerin de bu konudaki ihmalleri yüzünden mühim işlerin yerine getirilmesini aksatmaktaydılar⁸⁴.

⁸⁰ BOA, HAT, nr. 59/2639; Özkaya, *a.g.e.*, s.85.

⁸¹ BOA, C.DH, nr. 43/2108.

⁸² Özkaya, *a.g.e.*, s.86.

⁸³ BOA, HAT, nr. 57/2597.

⁸⁴ Özkaya, *a.g.e.*, s.9.

Devletin yetersiz görevlileri nedeniyle Rumeli'deki ayanlar ve derebeyleri bağımsız hareket etmeye başlamışlardı. Rumeli'deki ayanlar ve derebeyleri daha etkili olmak için kendilerine rakip gördükleri diğer ayan ve derebeylerin etkilerini kırmak için sekbanlar besleyerek rakiplerinin üzerine seferler düzenlemişler ve birbirlerinin bölgelerini zapt etmişlerdir⁸⁵.

Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın mücadelesi bunun bir örneği olarak durmaktadır. Kaymakam Abdullah Paşa'nın izniyle⁸⁶ Yılıkoğlu Süleyman'ın Siliste mütesellimi olmasıyla daha önceden de var olan anlaşmazlıklarını daha da tırmanmasına neden olmuştur. Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'da yanı başında böyle bir rakip istemediğinden onun üzerine sefer düzenlenmiştir. Tirsiniklioğlu'nun ölümünden sonra da Rusçuk ayanı olan Alemdar Mustafa Ağa ile Yılıkoğlu Süleyman arasında bu mücadele devam etmiştir⁸⁷.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile uyuşmazlığı Silistre mütesellimi olmadan önceye dayanmakta olduğunu söylemiştik. Bu uyuşmazlığın nedeni Şarvi ve Abdüsselam köyleridir. Bu köyler öteden beri Sarızade Ali Ağa'nın idaresi altında olup Yılıkoğlu ise eskiden beri Tirsiniklioğlu taraftarı olan Sarızade Ali'den çekindiği için bu köylerin Silistre ayanlığına yani kendisine bağlanmasını istiyordu⁸⁸. Zaten 1791 yılının Mayıs ayında Şarvi ve Abdüsselam köyleri ahaliilerine İstanbul'dan bir hüküm gönderilerek buradaki halka verilmiş olan maktuıyyet (devlete belli götürü vergi ödeme) ve serbestiyet (geniş miktarda yönetim) kayıtlarının kaldırılıp tüm yönetim işlerinin Silistre'de görüleceğini böylelikle yöredeki eşkıyalığın önünün alınması için bir karar verilmişti⁸⁹. Yani bu iki köy 1791 yılından itibaren aslında Silistre'ye bağlıdır. Lakin Tirsiniklioğlu İsmail bu iki köyü kendi nüfuzu içine katmaya çalışarak bu uyuşmazlığın oluşmasına ortam hazırlamıştır.

Yılıkoğlu'nun mütesellim olmadan öncesine dayanan bu uyuşmazlık Yılıkoğlu'nun 1801 yılında Silistre mütesellimi olmasıyla Tuna nehri boyundaki ve

⁸⁵ Özkaya, *a.g.e.*, s.15.

⁸⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C.4, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1994, s.1821; Mütercim Ahmed Asım Efendi, *Asım Efendi Tarihi(Osmanlı Tarihi 1218-1224/1804-1809)*, C.2, (Hzl. Ziya Yılmaz), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2015, s.708-709.

⁸⁷ Özkaya, *a.g.e.*, s.16.

⁸⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.14.

⁸⁹ BOA, AE.SSLM.III, nr. 433/24683.

güneyindeki kazalarda bir hâkimiyet mücadelesi şeklinde ileri boyuta taşınacaktı. Mücadelenin ileri boyuta taşınmasında daha önce de anlattığımız üzere Yılıkoğlu'nun, Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın adamı olan Battal Mustafa Ağa'nın elinden Silistre mütesellimliğini devletin de desteğini alarak alması başlangıç olacaktır. Bu hâkimiyet mücadelesi Alemdar Mustafa Ağa'nın Rusçuk ayamı olmasına kadar devam etmiştir.

Tirsiniklioğlu İsmail Ağa Silistre mütesellimliği olayında devletinde isteği üzerine Battal Mustafa Ağa'nın Silistre ve Deliorman bölgesine ayak basmayacağı sözünü vermişti. Buna karşılık olarak da Yılıkoğlu'nun Silistre mütesellimliğinden alınmasını istemiştir. Yılıkoğlu ise Silistre'den çıkmayacağını buraya devlet tarafından tayin olduğunu söylemiştir⁹⁰.

Bunun yanında Yılıkoğlu, kendi mıntıkası dâhilinde bulunan Topcu ve Yemişli kazalarını Tirsiniklioğlu tarafından ele geçirildiğini ve buralara Pehlivan İbrahim Ağa'nın ayan olarak gönderildiğini devlete bildirmiştir. Bunun üzerine Dobruca ve Deliorman taraflarına kadar sokulmuş olan Pehlivan Ağa'nın geri çekilmesini buradan kaldırılarak Dobruca ayanlığının yeniden kendisine verilmesinde ısrar etmiştir. Hâlbuki Tirsiniklioğlu İsmail, buraları elde etmeden önce Deliorman ayanlarıyla anlaşmış olduğunu ve Pehlivan Ağa'nın ise halkın lüzum görmesi üzerine ayan tayin edildiğinden bahsederek bu bölgelerden kuvvetlerini çekmeyip iki tarafta da gerginliğin devam etmesine neden olmuştur⁹¹.

Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın hakimiyet sahasını genişletmeye çalışması onun Yılıkoğlu ile karşı karşıya getirdi. Bu yüzden Tirsiniklioğlu sadece Dobruca havalisini değil bölgedeki diğer kazaları da ele geçirmek istiyordu. Daha sonra Şumnu ile devam etti. Tirsiniklioğlu kendisine muhalif olan Şumnu Ayanı Çavuşzade Hacı İsmail Ağa'nın vefat etmesinin ardından ayan olan Mehmet Ağa'yı kendi yanına çekerek Şumnu kendi nüfuz bölgesine dahil oldu. Mehmet Ağa'nın, Yılıkoğlu'na muhalif vaziyet almasından dolayı Yılıkoğlu'nun işi zorlaşmıştı. Yılıkoğlu, Çavuşzade'nin vefatından sonra Kadı Bekir Efendi vasıtasıyla ve Pehlivan İbrahim'in Silistre taraflarından uzaklaştırılması şartıyla Şumnu ayanlığı kendisine verilirse bölgedeki dağlı eşkıyasının def edilmesini taahhüt etmiştir. Sadrazam bunun

⁹⁰ BOA, HAT, nr. 54/2509.

⁹¹ BOA, HAT, nr. 54/2509.

üzerine Yılıkoğlu'nun Silistre'den çıkma ihtimali üzerine edirne bostancıbaşılığına kendisi gibi bir güçlü ayanın getirilmesini düşündüğünü Yılıkoğlu'na iletmiştir. Yılıkoğlu bu görevi hemen kabul etmiştir. Bu göreve ek olarak da Tirsiniklioğlu'nun kendisine musallat ettiği Pehlivan Ağa'yı kendi bölgesinden uzaklaştırılmasını istemiştir. Lakin sadrazam Tirsiniklioğlu ile aralarındaki düşmanlıktan dolayı eğer Yılıkoğlu'nun Silistre'nin merkezinden çıkması halinde Tirsiniklioğlu'nun Silistre'yi zapt edeceği düşünerek Yılıkoğlu'nun Silistre'de kalmasının daha doğru olduğunu düşünerek kendisine kalması yönünde emir verilmiştir⁹².

Tirsiniklioğlu İsmail Ağa kendi nüfuzunda olmayan bölgeleri zapt etmeye çalışırken Yılıkoğlu'da boş durmuyordu. Yılıkoğlu, Tirsiniklioğlu'nun daha önce Eflâk'a gönderdiği top ile havan topunu ele geçirmeye çalışmıştı. Yılıkoğlu, Eflâk'tan yaptıkları sonucunda çıkartılan Binbaşı Arslanoğlu'nu kendi maiyetine alarak bu topları ele geçirmesi için görevlendirmişti. Arslanoğlu topları ele geçirmek için giderek Tirsiniklioğlu'nun askeri üzerine hücum etmişti. Tirsiniklioğlu'nun adamı olan Gâvur İmam bu olayı duyunca hemen Tirsiniklioğlu'na haber vermişti. Bunun üzerine Tirsiniklioğlu'da asker gönderip Arslanoğlu ve askerlerini katlederek mücadeleden galip çıkmıştır⁹³.

1802 yılının Şubat ayında Niğbolu'ya dağlı eşkıyası üzerine yapılan harekâta memur edilen Palaslı Mehmet Paşa, Tirsiniklioğlu ile Yılıkoğlu arasında geçen bu mücadeleyi Kethüdası Seyyid Ahmet Ağa'yı çatışmanın büyümesini önlemek için Tirsiniklioğlu'nun yanına gönderip iki taraf arasındaki sorunları çözmesi yönünde talimatını vermiştir. Burada Mehmet Paşa'nın amacı dağlı eşkıyasına karşı bu iki ayanı barıştırmaktı⁹⁴. Daha sonra Yılıkoğlu da İstanbul'a gönderdiği mektupta “birbirlerimiz ile münaza'dan (çatışmadan) feragat idub” diyerek dağlı eşkıyasına karşı olan harekâta katılacaklarını bildirmiştir⁹⁵. Lakin çatışmadan uzak olan bu dönem çok fazla sürmemiş dağlı eşkıyasının sesinin biraz kesilmesiyle iki taraf arasındaki düşmanlık yeniden canlanmıştır.

Balkanların güney bölgesinin en önemli ve verimli bölgelerini ele geçirmiş olan Tirsiniklioğlu bundan sonra Yılıkoğlu'nu Silistre'den çıkarmadıkça bu

⁹² BOA, HAT, nr. 64/2786; BOA, HAT, nr. 135/5556; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.34-35.

⁹³ BOA, HAT, nr. 56/2557-F.

⁹⁴ BOA, HAT, nr. 126/5186-A.

⁹⁵ BOA, HAT, nr. 47/2300-G.

düşmanlığa nihayet vermeyeceğini ve hükümetin kendisine karşı Yılıkoğlu'nu tutmakta olduğunu ve Yılıkoğlu'nun kendisini Rusçuk'a kapatmadan, kendisinin Yılıkoğlu'nu Silistre'ye kapatacağını ve devletçe ne yapılırsa yapılsın kararından dönmeyeceğini açıkça beyan etmiştir. Buna karşı Yılıkoğlu kendisini hükümetin emriyle Silistre'ye tayin olduğunu söyleyerek o da hiçbir şekilde buradan ayrılamayacağını söylemiştir. Bu Silistre meselesinin aralarında çözümü için Tirsiniklioğlu tarafından Alemdar Mustafa Ağa Tutrakan'a gönderilmişti. Yılıkoğlu da oraya giderek Alemdar ile görüşmüş ise de Silistre işi artık kişisel bir mesele halini almıştı⁹⁶.

1802 yılının Haziran ayında Tirsiniklioğlu ile Yılıkoğlu arasındaki cereyan eden bu mücadelenin daha ileri boyutlara varmasının Silistre halkını endişelendirdiğini yönünde arz u haller İstanbul'a ulaşmaktaydı. 1802 yılında Tirsiniklioğlu İsmail Ağa Bükreş muhafazası için görevlendirilmişti. Bu kez iki ayanın arasını bulmak için Belgrat Muhafızı ve Eflak Muhafızı Hasan Paşa girmişti. Hasan Paşa aralarındaki husumetin konuşarak halledilebileceğini düşünmekteydi. Bunun için dağlı eşkıyasına karşı Yılıkoğlu ile Tirsiniklioğlu'nun beraber hareket edecekleri zaman aralarında bir çatışma çıkmayacağına dair Hasan Paşa söz vermiştir. Ayrıca Yılıkoğlu'nun canına, malına, ailesine dokunulmayacağına dair teminat vermiş bunun için de Tirsiniklioğlu'na da bir kıta emir göndermiştir. Verdiği bu teminatın yanında Tirsiniklioğlu ile Bükreş'te bir araya gelerek Yılıkoğlu ile aralarını bulmaya çalıştığına dair İstanbul'u bilgilendirmişti⁹⁷.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa aynı yıl, Tirsiniklioğlu'nun Silistre'nin güneyini yavaş yavaş nüfuzu altına almasıyla, kesilen gelirlerini telafi için Eflâk'tan zahire gasp etmeye ve halka baskı yapmaya başlamış, kanun dışı hareketlere girişmiştir. Bu durum Belgrat Muhafızı ve Eflak voyvodası Hasan Paşa tarafından devlete haber verilmişti. Ve Yılıkoğlu'nun Eflak'a verdiği zararlara karşılık halkın durumlarını düzeltmesi için bir süre vergiden muaf olmaları emri verilmiştir⁹⁸. Görüldüğü üzere

⁹⁶ BOA, HAT, nr. 54/2509. Bkz. "...hatta Tirsiniklioğlu'nun cümlet'ül-mülkü ve her işe kullandığı Mustafa Bayrakdar namında birisi var ki galiba mukaddemce istid'a idup silahşorluk celb itmiş. Mezbur fil'asıl Rusçuk kazâsından olub bu esnada Pazvatoğlu tarafından Tirnova semtine taslit olunan takımı gûyâ Bayrakdar-ı mezbur perişan ve Selvi kazâsına firar ittirub kulunuzun Rusçuğa vurudumdan bir kaç gün evvel Rusçuğa gelmiş ve Totrakana gidub Yılıkoğlu dahi Silistre'den Tutrakan'a gelub Tirsinikli ile barışmak müzakeresine ağası tarafından memur..."

⁹⁷ BOA, YB.04, nr. 5/10.

⁹⁸ BOA, HAT, nr. 135/5560-A.

Tirsiniklioğlu ile Yılıkoğlu arasındaki mücadele sadece Tuna'nın güneyinde karışıklığa neden olmamakta Tuna'nın kuzeyindeki Eflak'ı işin içine katıp çatışmanın boyutunu büyütmektedir.

Yılıkoğlu Süleyman, Tirsiniklioğlu İsmail'in arasındaki bu düşmanlık devlet tarafından Silistre eyaletine tayin edilen valileri de işin içine sokmuştur. Silistre kazası aynı zamanda Silistre eyaletinin merkezi durumunda olması ve Silistre'ye tayin edilen valiler eyaleti buradan yönetirdi. Bundan dolayı tayin edilen vali Silistre'ye gelmek istediğinde, Yılıkoğlu şüpheli davranıp Tirsiniklioğlu'nun gelen valilerle iş çevirerek Silistre'yi de nüfuzu altına almak isteyeceğini düşünerek hareket ediyordu.

1802 yılında Gürcü Osman Paşa'nın Silistre valiliğine tayin edilmesiyle bu şüphesi gerçeğe dönüşmüştü. Gürcü Osman Paşa, Tirsiniklioğlu ile anlaşarak zorla Silistre'ye girmek istemiştir. Fakat Yılıkoğlu sokmamakta direnmiştir. Devlet ise Osman Paşa'nın Tirsiniklioğlu ile işbirliği yaparak rızaya aykırı hareket etmesinden dolayı ve var olan bu karışıklığı daha da körüklemek için Osman Paşa'nın zorla girmesini istemeyerek ona Anadolu'da başka bir eyalete tayinini gerçekleştirmiştir⁹⁹.

Daha öncede bahsi geçen Manav İbrahim meselesinde bu iki ayan arasında kısa süreli bir barış süreci yaşanmıştı. Yılıkoğlu ile Tirsiniklioğlu'nu 1803 Haziran'ında devlet tarafından isyan halinde bulunan Pazvantoğlu Osman'ın adamlarından Manav İbrahim'in üzerine yürütmek için barıştırılmaya çalışıldığı durumu hakkında Silistre kadısı ile İbrail Nazırı Ahmet Ağa'ya haber verilmişti¹⁰⁰. Ahmet Ağa barışma tekliflerini Yılıkoğlu'na kabul ettirmişti¹⁰¹. Tirsiniklioğlu'nun amacı Silistre'yi işgal olduğundan bu teklifi açık bir şekilde kabul etmiş gibi görünerek işini el altından yürütmeyi planına daha uygun bulmuştur. Hatta iki tarafın arası bulunmak üzere iken Tirsiniklioğlu'nun adamlarından biri Silistre etrafına gelerek şehir halkına ait hayvanatdan üç binden fazlasını toplatmıştı. Bunun üzerine Ahmet Ağa, Tirsiniklioğlu'na gönderdiği bir mektupta "*Devleti Aliyye'nin merâmı Manav İbrahim'in def'i ve senin de öyle olduğu halde niçin Silistre kazâsından elini çekmezsın? Yılıkoğlu her ne dedim ise yaptı, reyimize muvafakat eyledi sen de elbette*

⁹⁹ BOA, HAT, nr. 56/2579; BOA, HAT, nr. 54/2509.

¹⁰⁰ BOA, HAT, nr. 52/2414; BOA, HAT, nr. 52/2434.

¹⁰¹ BOA, HAT, nr. 50/2355-B.

bu Silistre'yi istemekten vazgeç" demiş¹⁰² ise de Tirsiniklioğlu'nun amacı başka olduğundan bu sözler etkili olmamıştır. Ama yine de Manav İbrahim meselesinde birlikte hareket ederek hakkından gelmişlerdi.

Tirsiniklioğlu İsmail Ağa Manav İbrahim meselesinden sonra Yılıkoğlu ile olan mücadelesine devam ederek Karadeniz sahillerine kadar olan Hezargrat, Yenipazar, Eski Cuma, Osman Pazarı, Hacıoğlu Pazarı gibi yerleri zapt ederek Yılıkoğlu'nun elinde Silistre ile Deliorman'daki bazı köylerden başka bir şey bırakmamıştır.

Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın Yılıkoğlu Süleyman Ağa'yı Silistre ve Deliorman bölgesiyle kısıtlaması Yılıkoğlu'nun gelirlerinin kesilmesine neden olmuştur. Hatta Manav İbrahim meselesinden öncede Tirsiniklioğlu'nun Silistre'nin güneyini nüfuzu altına alma çabası Yılıkoğlu'nun yüzünü Eflâk'a çevirmesine neden olduğundan bahsetmiştik. Çevresindeki kazalardan gelirinin kesilmesi üzerine Yılıkoğlu gözünü yine Tirsiniklioğlu ile birlikte hareket eden Eflak Voyvodasının arazisine dikmişti.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın, Eflak yakasına asker gönderip oradaki köylerden zahireyi alarak Silistre köylerine naklettirmişti. Bunun yanında Eflâk'tan on iki bin kile arpa ve hayvanları için bütün samanı isteyip bunun karşılığında kendisine üç yüz araba saman ve iki bin kile arpa gönderilmişken bununla yetinmeyip on iki bin kile arpa talebinde bulunarak daha fazlasını koparmaya çalıştığı İstanbul'a bildirilmişti. Bunlara ilaveten Yılıkoğlu'nun Eflak yakasına taarruz yaparak çevriş (hayvan yağı) ve don yağlarının fiyatlarına müdahalesinden dolayı birçok şikâyet yapılmıştı¹⁰³. Devlet buna karşı Eflak voyvodasına gönderdiği cevapta fenalıkları bilinen Yılıkoğlu'na güler yüz gösterilse bile halkın evham yapacağından dolayı bir iş görülemeyeceğini ve üzerine Tirsiniklioğlu sevk edilse bile Silistre kalesine kapanarak aralarında mücadelenin uzayacağını ve Yılıkoğlu'nu zorla Silistre'den çıkarılmaya kalkışılırsa İstanbul'un zahiresinin azlığından dolayı zahirenin nakline engel olabileceğinden bahsetmiştir. Çözüm olarak da gizlice Tirsiniklioğlu ile görüşülüp görünüşte ikisinin arası bulunarak bir barış sağlandıktan

¹⁰² BOA, HAT, nr. 214/11769; BOA, HAT, nr. 54/2509.

¹⁰³ BOA, HAT, nr. 59/2636

sonra İstanbul'a gönderilmesi ile mi olur yoksa Tirsiniklioğlu'nun ani hücumuyla mı olur hakkından gelinmesinin uygun olacağını Eflak voyvodasına bildirilmiştir¹⁰⁴.

Devletin burada Tirsiniklioğlu lehine dönmeye başladığı görülmektedir. Fakat doğrudan müdahale etmemiştir. Eğer devletin kendisi iki ayandan birinin yanında olduğunu gösterirse diğer ayan eşkıyalık faaliyetlerini devlete karşı daha da artırıp bölgedeki çatışma ortamını körükleyebilirdi. Lakin bunu Tirsiniklioğlu taraftarı olan Eflak voyvodası yoluyla yapmaya çalışmıştır. Çünkü görünüşte bir barış sağlayıp sanki Yılıkoğlu hakkındaki kararı Eflak voyvodası ile Tirsiniklioğlu'na bırakıyormuş gibi gözükmiştir. Diğer taraftan Yılıkoğlu'nu Silistre'den çıkarılması gibi bir durum gerçekleşirse Tirsiniklioğlu'nun Silistre eyaletinin çoğuna sahip olup Pazvantoğlu Osman gibi olacağını bildiği için iki ayanı birbirleriyle mücadele etmesini sağlayıp devlete karşı daha da kuvvetlenmelerinin engellenmesi planlanmıştır.

Ancak devlet Tuna'nın güneyindeki bölgelerde Tirsiniklioğlu'na karşı durabilecek tek ayan Yılıkoğlu Süleyman Ağa olduğunu bildiği için, Eflak meselesinde Yılıkoğlu'nun hakkından gelinmesini söylese de, gizlice Yılıkoğlu'nu destekleyerek Tirsiniklioğlu'nun nüfuz alanını genişletmesini engellemek istemiştir. Çünkü artık o bölgede Yılıkoğlu'nun elinde Silistre ve Deliorman'dan başka bir yer kalmamasıyla beraber Yılıkoğlu'nun Tirsiniklioğlu'na göre kuvvetlerinin daha az olması da devletin desteğini almasında etkili olmuştur.

Yılıkoğlu da Tirsiniklioğlu'nun kendisini Silistre'ye sıkıştırma girişimlerine karşı mücadele etmenin başka bir yolunu bulmuştu. Manav İbrahim'in ölmesiyle dağılan eşkıyayı kendine katıp Tirsiniklioğlu'nun nüfuzu altına aldığı arazileri yağmalatmaya başlamıştır¹⁰⁵. Fakat devlet, Yılıkoğlu'nun Balkanlarda dağılı eşkıyası reislerinden Kara Feyzi ile çatışmakta olduğundan ve Eflâk'tan gelecek olan zahire ile Silistre'den geçen ticaret yolunu kapatabilme ihtimalinin de ilerisinde devleti tehdit etmesine kadar gittiği halde kendisine ses çıkarılmayarak paşalar aracılığıyla nasihatler ediliyordu. Tirsiniklioğlu bu durumu kendi lehine çevirmek istediğinden, Yılıkoğlu'nun tedibinin kendisine bırakılmasını arz ediyordu. Ama devlet

¹⁰⁴ BOA, HAT, nr. 217/11955.

¹⁰⁵ BOA, HAT, nr. 73/3041-A.

Tirsiniklioğlu'nun bu işte başarılı olursa artık ele avuca sığmayarak Silistre eyaletini tamamıyla zapt edip kendi nüfuzuna alacağını biliyordu¹⁰⁶.

Sadrizam böyle bir durum karşısında Yılıkoğlu'nun tedibinin Vezir Palaslı Mehmet Paşa'ya verilmesini daha uygun bulmuştu. Lakin gerçekte Eflak voyvodasının yazdığı bir arızada görüldüğü üzere Mehmet Paşa ayanlarla Tirsiniklioğlu kuvvetlerini de beraber yanına alarak Silistre'yi muhasara ettiği yazılmıştır. Muhasara sırasında Tirsiniklioğlu'nun kuvvetlerini Alemdar Mustafa Ağa kumanda etmekteydi. Hatta Yılıkoğlu ile Alemdar arasında Silistre etrafında ve kasabanın karşısındaki adada muharebe olmuşsa da Süleyman Ağa elde edilememişti. Bu hadiselerde ve Silistre'nin bir ay muhasarasında hemen hemen bütün o bölgedeki ayanlar toplanmışlardı. Palaslı Mehmet Paşa Silistre'ye iki buçuk saat mesafede bir köyde bulunuyordu¹⁰⁷. Yılıkoğlu işinin bir haftaya kadar halledilip edilmeyeceğini görüşmek isteyen Mehmet Paşa, Tirsiniklioğlu'nu yanına davet etmiş ise de İsmail Ağa bir tuzağa düşmekten korkarak gelmemiş ve bu işin kendi adamı Alemdar Mustafa ile görüşülmesini ve şayet sekiz on gün zarfında Silistre işi hal olunursa o zaman gelebileceğini cevaben bildirmiştir¹⁰⁸. Bunun üzerine Mehmet Paşa, iki taraf arasındaki düşmanlığın halkı perişan ettiğini anlatıp Yılıkoğlu'na teminat verilerek başka bir bölgeye nakledilmesini istemiştir¹⁰⁹. Lakin yine Tirsiniklioğlu Tuna'nın güneyinden Karadeniz'e kadar olan kazaları nüfuzu altına aldığından Yılıkoğlu'nu başka bir yere ayan olarak tayin edilmesinin zor olduğunu gören devlet bu fikirden de vazgeçmiştir.

Tirsiniklioğlu 1805 senesi başlarında Yılıkoğlu'nun elinde bulunan Deliorman ve Dobruca kazalarını da zapt etmiş¹¹⁰ ve Dobruca'ya Pehlivan Ağayı ve Yenipazar'a Gâvur İmam'ı ve Umur fakih kazasına Hasan Ağa'yı ve Topcu kazasına Uzun Ağa'yı ayan tayin ederek kendilerini merkezi olan Rusçuk'a çağırıp ayanlık kürkü giydirmiştir¹¹¹. Bunlardan Pehlivan Ağa Tirsiniklioğlu'ndan aldığı talimat üzerine Mangaliya Ayanı Aliş Ağa'yı tuzakla yanına çağırıp ortadan kaldırmıştır. Bunun nedeni Tirsiniklioğlu'nun Varna ve Kovarna iskelelerine almak

¹⁰⁶ BOA, HAT, nr. 73/3041.

¹⁰⁷ BOA, HAT, nr. 71/2999-E; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 36.

¹⁰⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 37.

¹⁰⁹ BOA, HAT, nr. 71/2999-C.

¹¹⁰ BOA, HAT, nr. 58/2620.

¹¹¹ BOA, HAT, nr. 58/2620-B.

istememesidir. Mangaliye'nin yanında Balçık kasabasını da zapt eyleyip köylerini yağma ettirmiş ve bundan başka Hacıoğlu Pazarı ve diğer kazalara üzerine de Gâvur İmam'ı sevk ederek halka zulüm etmiştir¹¹².

Bu kadar uğraşılmasına rağmen Yılıkoğlu Silistre'den çıkarılamamıştır. Bunun yanında Tirsiniklioğlu'nun Yenipazar'a ayan tayin ettiği Gâvur İmam veya diğer adıyla Gâvur Hasan Yılıkoğlu'yla beraber hareket etmeye başlamıştır. Yılıkoğlu da Gâvur İmam'ı Tirsiniklioğlu'na taraftar olan ayanların bölgelerini yağmalattırıştır. Pazarcık Ayanı Tatar Ağa'da Gâvur İmam ve diğerlerini himaye etmekteydi¹¹³. Bu da Yılıkoğlu, Tatar Ağa ve Gâvur İmam arasında Tirsiniklioğlu'na karşı bir ittifak kurulduğunu ortaya koymaktadır. Tirsiniklioğlu'nun taraftarı Şumnu, Pıravadi, Kozlıca, Balçık, Dobruca, Mangalya, Köstence, Babadağ, Eskicuma, Osman Pazarı, Çardak ayanları devlete Yılıkoğlu'nun yaptıkları bildirilmiş ve Silistre'den çıkarılması istenmesine rağmen devlet buna müsaade etmemiştir. Tirsiniklioğlu bu emri dinlemeyip taraftarı olan ayanlara tahriratlar gönderip Yılıkoğlu'nun adamı olan Gâvur Hasan'ı Pazarcık'a sıkıştırıp kuşattırıştır. Tirsiniklioğlu kuşatmayı yönetmesi için toplanan kuvvetlerin başına Alemdar Mustafa Ağa'yı geçirmiştir¹¹⁴. Bunun üzerine kuşatmanın kaldırılmasını isteyen devlet Tirsiniklioğlu'na emir göndermiştir. Tirsiniklioğlu'da Alemdar Mustafa Ağa'ya haber göndererek kuşatmanın kaldırılmasını istemiştir¹¹⁵. Alemdar Mustafa ise Pazarcık'ta sıkıştırılmış Gâvur İmam, Tatar Ağa ve diğer eşkıya buradan çıkarılması gerektiğini, serbest kalırsa kasaba ve köylere musallat olarak zulüm edeceğini söyleyerek kendisine gönderilecek olan cevap gelene kadar kuşatmayı devam ettirmiştir¹¹⁶.

1806 senesinin Ağustos ayına gelindiğinde dengeleri değiştiren bir olay yani Tirsiniklioğlu'nun ölümü gerçekleşmiştir. Tirsiniklioğlu ile Yılıkoğlu arasındaki bu mücadele Tirsiniklioğlu'nun öldürülmesiyle¹¹⁷ son bulmuştur. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen Yılıkoğlu kendi maiyetinde bulunana Gâvur İmam'ı ve yanındaki 500 yüz kişiyi Yenipazar kazasına yollamış bu kuvvetlere ek olarak Aydos Ayanı

¹¹² BOA, HAT, nr. 58/2620-H; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 23.

¹¹³ BOA, HAT, nr. 73/3032-A.

¹¹⁴ BOA, HAT, nr. 73/3032; BOA, HAT, nr. 73/3032-G.

¹¹⁵ BOA, HAT, nr. 73/3032-L.

¹¹⁶ BOA, HAT, nr. 73/3032-N; BOA, HAT, nr. 73/3032-D.

¹¹⁷ BOA, HAT, nr. 63/2761.

Odacıoğlu'nu bu kuvvetlere katarak Yenipazar kazasını kendi nüfuzuna katmak için hem zaptına hem de istilasına başlamıştır¹¹⁸.

4. YILIKOĞLU'NUN PEHLİVAN İBRAHİM İLE OLAN MÜCADELESİ

Pehlivan İbrahim Paşa ya da bilinen diğer adıyla Baba Paşa Osmanlı tarihinde özellikle XIX. yüzyılın başlarında belirli bir yer edinen tarihi bir karakterdir. Rumeli'de ayanlar arasında mücadeleli bir dönem geçirmiştir. Bu mücadeleli dönemde Pehlivan İbrahim Ağa, Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın maiyeti içindeydi ve onun adına bu mücadeleleri gerçekleştiriyordu¹¹⁹.

Pehlivan İbrahim Ağa, Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın önemli adamlarından biri olarak verilen emirleri yerine getirmekle kendisini kabul ettirmeye başlamıştı. Efendisinin en önemli vurucu gücü haline geldi ve onun tarafından hep desteklendi. Tirsiniklioğlu İsmail Ağa, nüfuz bölgesini genişletmek, rakipleri ile başa çıkmak ve düşmanlarını cezalandırmak için Pehlivan Ağa'yı hep kullandı. Onun bütün işlerinde sağ kolu Alemdar Mustafa Ağa; sol kolu ise Pehlivan İbrahim Ağaydı¹²⁰.

Ayanların mücadele içinde olduğu bu dönemde Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Pehlivan İbrahim'in baş düşmanlarından biri olmuştur. Aslında bu düşmanlık Yılıkoğlu'nun Tirsiniklioğlu'yla mücadelesinde kaynaklanıyordu. Pehlivan İbrahim Ağa, kendisine yurt olarak Deliorman ve Dobruca bölgelerini belirlemişti. Tirsiniklioğlu da bunun üzerine Yılıkoğlu'nun nüfuzunda olan Deliorman ve Dobruca bölgelerini zapt etmesi için Pehlivan İbrahim'i göndermesi Yılıkoğlu'yla Pehlivan İbrahim arasındaki çatışmayı başlamıştır.

1803 yılındaki Manav İbrahim meselesinde Tirsiniklioğlu ile Yılıkoğlu arasında Manav İbrahim'i kendi tarafına çekmeye çalışmışlardı. Önce Tirsiniklioğlu, Manav İbrahim'i kendi tarafına çekmek istemiş lakin Manav bunu kabul etmemiş ve "*ben akçe aşığı değilim, tama'im yoktur*" demiştir. Yılıkoğlu'da kendi tarafına çekmeyi denemiş ve bunda başarılı olmuştur. Manav İbrahim'i kendi tarafına çeken Yılıkoğlu, onu Tirsiniklioğlu'nun elinde bulunan kazalara musallat ettirmiştir.

¹¹⁸ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 37-38.

¹¹⁹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Salih Erol, *Pehlivan İbrahim Paşa Vekayinamesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2007.

¹²⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., s.31.

Manav İbrahim çeşitli yağmalar yaptıktan sonra Tutrakan'a çekişmişti¹²¹. Tirsiniklioğlu bunu üzerine Pehlivan İbrahim Ağa'yla beraber Alemdar Mustafa Ağa'yı Tutrakan'a Manav İbrahim'i ele geçirmek için göndermiştir. O sırada Yılıkoğlu, Manav İbrahim'i de kendine katmış İbrail Nazırı Ahmet Ağa ile birleşip Tutrakan'da Tirsiniklioğlu adamları ile muharebe etmişlerdi. Manav İbrahim, Yılıkoğlu ve Ahmet Paşa, Tirsiniklioğlu ve adamları karşısında kaybetmişlerdir. Manav İbrahim, Yılıkoğlu ve Ahmet Paşa ile Tirsiniklioğlu'nun adamları bir daha birbirleri üzerine yürümeyeceklerine dair söz vermişlerdir¹²². Bu mücadeleden sonra Yılıkoğlu ile Manav İbrahim arasındaki ittifak bitecekti. Bundan sonra Manav İbrahim bir süre Tirsiniklioğlu'nun himayesinden bulunsa da tekrar isyan etmiştir. Bu kez Yılıkoğlu da Tirsiniklioğlu ve adamlarıyla beraber hareket ederek Manav İbrahim'in peşine düşmüştür. Bu hareket sonucunda Manav İbrahim ve yanındaki adamlarının kafaları kesilerek İstanbul'a gönderilmiş ve isyan hareketi bastırılmıştır¹²³. Tirsiniklioğlu Manav İbrahim meselesinde başarılı hizmetler eden Mustafa Ağa'ya kapıcıbaşılık ve Pehlivan Ağa'ya da hassa silahşorluğu rütbesinin verilmesini istemiş ve rütbelere 1803 Haziran ayında verilmiştir¹²⁴.

Yılıkoğlu'nun bölgeleri üzerinde baskılarını iyice sıkılaştıran Pehlivan Ağa, öncelikli olarak Dobruca ve Deliorman bölgelerini nüfuzu altına almayı başardı. Böylece kendini kabul ettirdi. 1219 hicri yılı sonlarında (1805 yılı başlarında) bu bölgelerin ayanı sıfatıyla İsmail Ağa'nın elinden ayanlık kürkü giydi. Nüfuz bölgesini genişleten ve zaman zaman şikâyetlere de neden olan Pehlivan Ağa'nın ayanlığı devlet tarafından da tanındı. Rumeli'de olup bitenleri onaylamaktan başka bir şey yapamayan padişah; Pehlivan Ağa'ya da "*Numûne-i rütbe-i vezâret*" anlamına gelen kapıcıbaşılık vererek Deliorman ve Dobruca ayanı olarak resmen tanıdı¹²⁵. Rumeli'de altı yıl boyunca içine düştüğü mücadelelerin bir karşılığı olarak gelen bu rütbelere ile Pehlivan İbrahim Ağa adını resmen ayanlar arasına yazdırmıştı.

1805 yılında Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Pehlivan İbrahim Ağa karşısında Deliorman ve Dobruca'yı kaybetmesinin intikamını almak istedi. Daha önce İbrail Nazırı Ahmet Ağa ile hareket etmişti. Şimdi ise Silistre valisi Yemencizâde Yusuf

¹²¹ Özkaya, a.g.e., s.84.

¹²² Erol, a.g.t., s. 124-125.

¹²³ Özkaya, a.g.e., s.86.

¹²⁴ BOA, HAT, nr. 56/2582.

¹²⁵ Erol, a.g.t., s. 34.

Paşa ile Pehlivan İbrahim'e karşı bir hareket başlatmanın planı içine girdi. Yılıkoğlu, Yusuf Paşa'yı Pehlivan İbrahim'e karşı harekâta ikna etti. Yusuf Paşa bunun üzerine Yılıkoğlu'yla beraber Ahya deresine askerleri ile hareket etti. Pehlivan İbrahim'in kuvvetlerinin etrafını sararak top ve humbara ve havanlarını da yerleştirmişlerdi. Yapılan muharebeyi Yılıkoğlu kaybetmiş ve askerleri dağılarak Silistre'ye kadar çekilmişlerdi. Yılıkoğlu'nun kendisine karşı durmayacağını bilen Pehlivan İbrahim Silistre'ye baskına gitmiştir. Silistre'yi kuşatmış fakat Yılıkoğlu'nu ele geçirememiştir.. Yılıkoğlu, İbrail Nazırı Ahmet Ağa'nın yanına kaçmıştı. Pehlivan İbrahim de takibi bırakarak daha önceden Silistre halkının kendisinden aldığı hayvanları geri alarak ikametgâhı Kuzgun'a dönmüştür. 1805 yılının sonuna gelindiğinde Pehlivan İbrahim'in Yılıkoğlu'ndan alarak hüküm sürdüğü başlıca kazalar şunlardır; İsakçı, Tulca, Babadağı, Hırşova ve Deliorman Kazaları¹²⁶.

1806 yılına girerken, Rumeli'deki isyanlar ve çatışmalar hızından hiçbir şey kaybetmemişti. Ayanlar sürekli birbirleriyle mücadeleye devam etseler de; padişahın Nizam-ı Cedit adı verilen düzenli ordusunu Rumeli'ye sokmamak konusunda ittifak kurmuşlardı. Burada devlet otoritesinin yerini çoktandır yerel güçler olan ağa ve paşaların otoritesi almış olduğunun açık bir şekilde göstergesidir.

1806 yılında Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın ölümü Yılıkoğlu Süleyman ile Pehlivan İbrahim'in hayatlarında bir değişimin habercisi olmuştur. Tirsiniklioğlu'nun ölümüne baktığımızda Yılıkoğlu'yla olan mücadelesi bitmiş, Yılıkoğlu rahat bir nefes almıştı. Bu durumun Pehlivan İbrahim'e etkilerine baktığımız da efendisi ölmüştü ve onun yerine geçecek iki kişiden biri de kendisiydi. Diğeri de Alemdar Mustafa Ağa'ydı. Lakin Alemdar Mustafa elini çabuk tutup Tirsiniklioğlu'nun yerine geçmişti. Pehlivan İbrahim bu durumu zorda olsa kabul ederek yıllarca birlikte hareket ettiği Alemdar Mustafa'nın yükselişini tanımıştır¹²⁷.

1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı sırasında da Yılıkoğlu ile Pehlivan İbrahim arasındaki mücadele devam etmiştir. Bu uzun savaş yılları sırasında Pehlivan İbrahim ile Yılıkoğlu'nun arasındaki mücadelenin bir safhasında Pehlivan İbrahim'in katline ferman çıkmıştır. Ruslar İsmail kalesini kuşatırken Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa güvendiği adamlarından Boşnak Ağa'ya İsmail kalesine gizlice

¹²⁶ Erol, *a.g.t.*, s. 128-130.

¹²⁷ Erol, *a.g.t.*, s.36.

göndererek eline İsmail kalesini savunan Pehlivan Ağa'nın katli için çıkardığı fermanı vermiştir. Lakin Boşnak Ağa İsmail kalesini bütün gücüyle savunan Pehlivan Ağa'nın katledilmesinde bölgenin savunmasına olan zararını tahmin ederek bu durumu yakın adamlarıyla istişare etmişti. Sonucunda Pehlivan Ağa'nın bu fermanı hak etmediğine karar vermiştir¹²⁸.

Boşnak Ağa, İsmail kalesine gittiğinde Pehlivan Ağa'ya katli hakkındaki fermanı bahsetmiştir. Pehlivan Ağa bu fermanın çıkmasında Yılıkoğlu'ndan şüphe edip bölgesini zapt edeceğini düşünerek İsmail kalesi muhafızı eski sadrazam Vezir Çelebi Mustafa Paşa'dan *“bana izin verün vilayetimi Yılıkoğlu'nun şeriinden muhafaza ediyim”* diyerek izin ister. Ama Çelebi Mustafa Paşa ve o an mecliste bulunan vezir Vanlı Ahmet Paşa ve Mir-i Miran Aydın Paşa *“bizler, senin bir an buradan gittiğüne razı olmadıktan başka, Padişah efendimiz ve gerek sadr-ı azam efendimiz vesair fukârâ bir ferd razı degiliz. Amma senin vilayetin Kuzgun nam kasabaya bir ziyân gelirse cümlemiz ziyân edenin hakkından gelüp ve anın memleketini dâhi sana alivermedikçe şöyle olsun ve böyle olsun”* diye izin vermeyip sadrazama bir tahrirat gönderip Pehlivan Ağa'nın vilayetine zarar gelmesin diye Yılıkoğlu'na ferman göndermesi için ricada bulunmuşlardır. Boşnak Ağa'da İsmail kale savunması sırasında olduğu için kaledeki vezirlerin Pehlivan Ağa'nın katledilmesine izin vermediği şeklinde sadrazama tahrirat gönderip durumdan haberdar etmiştir¹²⁹.

1806-1812 Osmanlı-Rus savaşının sırasında Yılıkoğlu ile Pehlivan İbrahim arasındaki bir başka mücadele daha yaşanmıştır. Pehlivan İbrahim Ruslarla 3 sene boyunca savaşıp 1809 yılında Rusya'yla barış müzakereleri başlayınca Kuzgun'a geri dönmeyi planlarken Yılıkoğlu Şumnu'yu kuşatıp Şumnu Muhafızı Hüsrev Paşa'yı öldürmek istemiştir. Hüsrev Paşa'da bu durum karşısında Şumnu'yu bırakıp kaçmıştır. Yılıkoğlu'da Şumnu'yu zapt etmişti. Pehlivan İbrahim bu durum karşısında Şumnu'ya gidip Yılıkoğlu'nu Şumnu'dan çıkarmak istemiştir. Ruslar tekrar saldırırsa diye büyük bir miktar asker bırakıp Şumnu'ya gitmiştir. Yılıkoğlu o sırada Şumnu'nun Arablar köyünde bulunmaktaydı. Pehlivan İbrahim ve askerleri köyün etrafını kuşatıp Yılıkoğlu'nun üzerine yürümüşlerdir. Yılıkoğlu, Pehlivan

¹²⁸ Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi (Tarih-i Sultan Selim-i Salis ve Mahmud-i Sani)*, C.1, (Haz. Mehmet Ali Beyhan), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003, s.344-345.

¹²⁹ Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, C.1, s.345-347.

İbrahim karşısında fazla dayanamayıp Şumnu'yu bırakıp geri çekilmiştir. Pehlivan İbrahim de Yılıkoğlu'nun çekildiğini anlayınca Ruslarla savaştığı bölgeye geri dönmüştü¹³⁰.

Osmanlı-Rus savaşı devam ederken Haziran 1810'da Pehlivan İbrahim Ruslara esir düşmüştür. Esareti Haziran 1810'dan 1812 yılının sonuna kadar sürmüştür¹³¹. Bu durum Yılıkoğlu'yla olan mücadelesinde sonu anlamına gelmektedir. Çünkü Pehlivan İbrahim Rusların esaretinden 1812 yılında kurtulmuş ve 1820 yılına kadar yaşamıştır. Yılıkoğlu'nun ise 1813 yılında hakkında çıkarılan fermanla katledilerek öldürülmüştür.

¹³⁰ Erol, *a.g.t.*, s.201-202.

¹³¹ Erol, *a.g.t.*, s.46.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1806 YILINDAN ÖLÜMÜNE KADAR YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN FAALİYETLERİ

1. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN ALEMDAR MUSTAFA İLE MÜCADELESİ

Alemdar ya da Bayraktar lakabıyla adını duyuran Mustafa Ağa Hotinli veya Rusçuklu olup Hacı Hasan Ağa adında Rusçuklu bir yeniçerinin oğludur. Kendisi de yeniçeri olup ağa bölüklerinden 42. bölüğün yoldaşlarından¹³².

Alemdarın ilk devrinde Rusçuk ve diğer kazalar ayan ve voyvodaların idareleri altında olduğundan kendisi de Rusçuk Ayanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa'nın himayesinde yetişmiştir. İri yapılı ve kahraman görünüşlü genç Mustafa'nın gösterdiği cesaret İsmail Ağa'nın dikkatini çekmiş ve bu sadık ve yiğit adamı kendisine önce hazinedar daha sonra da bayraktar yapmıştır¹³³.

Alemdar Mustafa 1797 yılında Rusçuk'a saldıran Pazvantoğlu'na karşı bütün askerleri ile kasabanın muhafazası için memur edilmiştir. Bu harekâta yollarda karakol hizmetini görmüş ve Rusçuk'u müdafaası sayesinde Rusçuk istiladan kurtulmuştur. Bundan dolayı Silistre valisi Gürcü Osman Paşa'nın inhası üzerine Alemdar Mustafa'ya "hassa hasekiliği" rütbesi verilmiştir¹³⁴.

Alemdar Mustafa 1798 tarihinde devletin Mısır seferini fırsat bilerek isyan sahasını genişleten Pazvantoğlu Osman'a karşı mücadele eden Tirsiniklioğlu İsmail'in kumandanı olarak hükümete sadık bir şekilde hizmette bulunmuş ve Pazvantoğlu'nun Silistre eyaletine doğru yayılmasına engel olmuştur. Alemdar'ın başarılarından dolayı "hassa silahşorluğu" rütbesi verilmiştir. Daha sonra Tirsiniklioğlu ve Yılıkoğlu arasındaki rekabet bir süre terk edilerek kendilerini tehdit eden Pazvantoğlu üzerine yürümleri emredildiği zaman, Alemdar Mustafa bu emre derhal itaat ederek Deliorman taraflarındaki kuvvetlerini çekmiş ve kendisiyle

¹³² Uzunçarşılı, a.g.e., s.40.

¹³³ Kalost Arapyan, *Rusçuk Âyanı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Kahramanlıkları*, (çev. Esat Uras), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1943, s.3.

¹³⁴ Mehmet Alkan, *Alemdar Mustafa Paşa'nın Devlet Hayatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2011, s.37.

barışan Yılıkoğlu ile beraber Pazvantoğlu üzerine gidileceğini İstanbul'a bildirmiştir¹³⁵.

1803 yılındaki Manav İbrahim'in öldürülmesi meselesinde Alemdar Mustafa Ağa da bulunarak Manav İbrahim öldürülmesinde faydaları olmuştur. Hatta bu mesele bittikten sonra Alemdar Mustafa Ağa'ya kapıcıbaşılık verilmişti¹³⁶.

1804 yılının sonunda daha önce Tirsiniklioğlu tarafından nüfuzu altına alınan ama devlet tarafından herhangi bir ayana ayanlık beratı verilmeyen Hezargrat'ın Alemdar Mustafa'ya verilme durumunu Tirsiniklioğlu planlamıştır. Manav İbrahim'in öldürülmesi dolayısıyla devletin memnun olduğunu bilen Tirsiniklioğlu İsmail, İstanbul'a gönderdiği bir arızasında sabık Hezargrat Âyanı Hacı Ömer Ağa'nın vefat ettiğini ve onun yerine Kapıcıbaşı Mustafa Ağa'nın tayin edilmesini istemiş ve talebi kabul edilerek Alemdar Mustafa Hezargrat ayanı olmuştur¹³⁷.

1806 yılına kadar devam eden Tirsiniklioğlu ile Yılıkoğlu arasındaki mücadelede Alemdar Mustafa Hezargrat ayanı olarak Tirsiniklioğlu lehine ciddi bir rol oynamıştır. 1806 yılına gelindiğinde Tirsiniklioğlu'nun ölümü Güney Balkanlarda oluşacak yeni durumun habercisi olmuştur. Tirsiniklioğlu'nun ölümüne en çok sevinen yıllarca mücadele ettiği Yılıkoğlu olmuştur. Aralarındaki mücadele bitmiştir. Lakin Tirsiniklioğlu'nun yerine geçecek kişinin Balkanlarda nasıl bir duruş sergileyeceği bilinmemektedir. Yılıkoğlu bundan sonraki durumun nasıl olacağını bilemediği için hemen harekete geçerek bu durumdan faydalanmak istemişti. Maiyetinde bulunan Gâvur İmam'la yanındaki 500 yüz kişiyi Yenipazar kazasına yollamış bu kuvvetlere ek olarak Aydos Ayanı Odacıoğlu Seyfullah'ı bu kuvvetlerle birleştirerek Yenipazar kazasını kendi nüfuzuna katmak istemiştir¹³⁸.

1806 yılında Tirsiniklioğlu'nun ölümüyle Balkanlardaki güç dengesinde bozulmalar gerçekleşmiştir. Devlet bu bozulmalara karşı yeniden ayanlar arasındaki eski dengeyi kurmak istemişti. Bunun için Tirsiniklioğlu'nun yerine geçecek kişinin onun kadar güçlü ve nüfuz sahibi değil ona verilen bölgenin sınırları içinde kalarak devlete karşı daha itaatkâr olmasını beklenmekteydi.

¹³⁵ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.41.

¹³⁶ BOA, HAT, nr. 56/2587.

¹³⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.43.

¹³⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.38

Devlet Balkanlardaki ayanlar arasında denge kurmayı düşünürken Alemdar Mustafa Ağa efendisinin ölümünü kendi lehine çevirmek istemiştir. Silistre valisi Yusuf Paşa'nın İstanbul'a gönderdiği arızasından anlaşıldığı üzere Tirsiniklioğlu İsmail Ağa defnedildikten sonra Hezargrat Ayanı Alemdar Mustafa Ağa hemen Rusçuk'a yetişerek Tirsiniklioğlu'nun en güvenilir, en kıdemli adamı ve kuvvetlerinin kumandanı olması dolayısıyla ve Rusçuk halkının daveti¹³⁹ üzerine Tirsiniklioğlu'na bağlı diğer ayanların ittifakları ile Rusçuk ayanlığına seçilmiştir. Ve bu seçilme işi olup bitinceye kadar keyfiyet hükümete bildirilmemiştir¹⁴⁰.

Alemdar Mustafa Ağa'nın Rusçuk'a yerleştiği sıralarda hükümette de Tirsiniklioğlu İsmail'in ölümüyle onun nüfuzu altında olan yerlerin kime verileceğine dair toplantı yapılıyordu. Hatta Yılıkoğlu'nun fikri de sorulmuştu. Bu toplantı sonunda Alemdar'ın Rusçuk Ayanı olması, Tirsiniklioğlu'nun kontrolünde olan Tırnova'nın da iltizamla yönetilmesini uygun bulunmuştur. Silistre Eyaletine de Bekir Paşa'nın göndermesi kararlaştırılmıştır. Bu karar bir telhisle III. Selim'e bildirilmişti. III. Selim'de onay verdikten sonra Alemdar'ın Rusçuk ayanlığı kabul edilerek karar kendisine tebliğ edilmiştir¹⁴¹.

Bekir Paşa'nın Silistre'ye vali olarak gönderilmesi projesi başarısız olmuştur. Bekir Paşa'nın yerine Tirsiniklioğlu'nun aleyhtarlarından İbrail Nazırı Ahmet Ağa'ya Silistre valiliğini tevcihe karar verilerek sadrazam tarafından Ahmet Ağa'ya ayrıntılı bir tahrirat gönderilmiştir. Bu tahriratta Alemdar Mustafa Ağa'nın Rusçuk'u kontrol altına alarak çevredeki ayanları kendine bağladığı, ona muhalif olan ayanları da itaate mecbur ettiğinden bahsetmiştir. Onun için Silistre'ye gidecek olan valinin padişahın emirlerini yerine getirerek eyaletin idaresini eline alması gerektiğini Ahmet Paşa'ya söyleyerek kendisinin Silistre eyaletine vali tayin edilmek istendiğini söylemiştir¹⁴².

Bu sırada da Yılıkoğlu Tirsiniklioğlu'nun ölümünden faydalanmak üzere Yenipazar'ı kuşatmıştı. Alemdar Mustafa ise o sırada Rusçuk'a gidip kendini ayan seçtirmişti. Bu seçimin hemen ardından Yılıkoğlu'nun Yenipazar'ı kuşattığını duyuldu. Alemdar bunun üzerine *“Böyle giderse elimizde Rusçuk kazâsı dahi*

¹³⁹ BOA, HAT, nr. 253/14401-A.

¹⁴⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.44.

¹⁴¹ BOA, HAT, nr. 55/2526; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.45-48.

¹⁴² BOA, HAT, nr. 43/2189.

*kalma*z” diyerek kendi taraftarlarından Satioğlu’nu Silistre üzerine göndermiştir. Satioğlu bir gece ansızın Silistre’ye baskına giderek şehre girmiş ve durumdan haberdar olan Yılıkoğlu maiyetindeki birkaç adamıyla Silistre kalesinin su kapısı tarafından İbrail tarafına kaçmıştı. Alemdar kuvvetleri bu fırsatı kaçırmayarak hemen o tarafa gidip İbrail’i muhasara etmişler ve burada buldukları taraftarlarla da İbrail sokaklarını alıp Nazır Ahmed Ağa’yı bin nefer askeriyle iç kaleye çekilmeğe mecbur eylemişlerdi¹⁴³.

Bir taraftan da Alemdar’ın kuvvetleri Yılıkoğlu’nu takip ve İbrail’i muhasara ederlerken diğer bir kısım kuvvetlerini de Ahyolu emini Köse Ahmed Efendi kumandasında Yenipazar’ı kuşatan Yılıkoğlu’nun adamları üzerine göndermişlerdi. Yenipazar’ı Yılıkoğlu’nun adamlarından Gâvur Hasan ve Odacıoğlu Seyfullah’ın kuşatmasından kurtarmışlardır. Yılıkoğlu’nun durumundan haberdar olan Gavur Hasan yardımdan ümidini keserek Yenipazar ve Aydos taraflarını terk edip daha güney tarafına gidip Kırklareli’ne doğru kaçmışlardı. Bundan başka Alemdar, Servi Ayanı Hasan Ağa üzerine kuvvet göndererek kuşattırılmış ve Köse Ahmet’inde etkisiyle İslimye’yi işgal ettirmiştir¹⁴⁴.

Yılıkoğlu’nun Silistre’den İbrail’e kaçması Alemdar kuvvetlerinin İbrail’i kuşatması devletin, İbrail Nazır Ahmed Ağa’yı Silistre valiliğine tayin etme planını akamete uğratmıştır. Bunun üzerine Silistre valiliği oraya en yakın olarak Hotin Muhafızı Mehmet Paşa’ya verilmiştir. Mehmet Paşa’ya gönderilen fermanla, Yılıkoğlu Süleyman, Alemdar Mustafa, İbrail Nazır Ahmed Ağa ve Selvi Voyvodası Hasan Ağa’yı birbirleri ile mücadele etmeden idare edilerek bir diğeri aleyhine gaile çıkmamasına dikkat etmesi tavsiye edilmiş ve aynı zamanda Yılıkoğlu ile diğer üç kişiye de nasihatlerde bulunulmuştu¹⁴⁵.

Alemdar Mustafa Ağa’nın Silistre’den Yılıkoğlu’nu çıkarması ve akabinde İbrail’i kuşatması, Yılıkoğlu’nun almaya çalıştığı Yenipazar ile Aydos’u kendine katması, İslimye’yi işgal etmesi gibi olaylar devlet tarafından tehlikeli görülerek İstanbul’u telaşa düşürmüştür. Alemdâr’ın yalnızca Rusçuk ayanı olması için çalışan

¹⁴³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.53.

¹⁴⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.53.

¹⁴⁵ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.52.

devlet, gelişen bu olaylar karşısında bazı geçici tedbirler almak istemişti¹⁴⁶. Lakin Rusçuk ayanlığının yanında Silistre, Aydos ve İslimiye'nin de onun nüfuzu altına girmesini kabul etmek zorunda kalmıştır.

Alemdar Mustafa Ağa bütün bunlardan sonra Silistre'den çıkardığı Yılıkoğlu'nun yerine kendi adamı Satioğlu'nu ayan yapılmasını istediğini İstanbul'a bildirmiştir. Daha önceki yıllarda Yılıkoğlu ile Tirsiniklioğlu arasındaki mücadeleden dolayı valileri Silistre'ye sokamayan devlet bunu bir fırsat olarak görüp Alemdar Mustafa ile anlaşmaya varmıştır. Bu anlaşmaya göre Satioğlu Silistre'de ayan olarak bulunacaktı. Bunun karşılığında ise devletin gönderdiği valililer Silistre'ye girerek orada ikamet edecekler ve Silistre mezbahanelerinde olan yağlar ile erzak ve zahirenin İstanbul'a gönderileceği yönünde anlaşılmıştır¹⁴⁷. Satioğlu Silistre'de Alemdar Mustafa Ağa'nın nüfuzunu temsil eden bir ayan olarak bulunmuştur. Yılıkoğlu ise Alemdar Mustafa Paşa ölene kadar Silistre mütesellimliği görevinden uzak kalmıştır. Daha sonra ise Alemdar Mustafa Paşa'nın 1808 yılının Kasım ayında ölümünden sonra tekrar Silistre mütesellimliği görevine dönecektir. Tekrar göreve geldiğini de 1809 yılına ait olan bir belgeden anlaşılmaktadır¹⁴⁸.

Alemdar Mustafa Ağa, Yılıkoğlu'ndan da kurtulduktan sonra Tuna'nın güneyinde kendisine karşı gelebilecek herhangi bir ayan çıkmamıştır. Bundan sonra da kendisinin Rusçuk ve Tuna sahillerinde daha güçlü kılacak işler yapmaya başlayarak devam eden Osmanlı-Rus Savaşına karşı askeri tedbirler almıştır. Rusçuk şehrini derhal tahkim etmiş, kara tarafında istihkâmlar, derin ve geniş, çok kuvvetli tabyalar, hendekler, surlar ve muhtelif yerlerde münferit istihkâmlar yaptırmış, Tuna sahiline toplar ve askerler yerleştirmiş ve büyük ihtiyat tedbirleri almıştı. Şehri bir kale haline getirmiştir, büyük depolar yaptırarak içlerine zahire doldurtmuştur¹⁴⁹.

Devleti uzun süre isyanları ile meşgul eden Vidin Muhafızı Pazvantoğlu Osman Paşa Sırp isyanında tam devlete hizmet edeceği sırada vefat edince Tuna boyu boş kaldı. Durumun hassaslığı sebebiyle Tuna boyunda vali ve serasker olarak kuvvetli bir vezirin bulunmasına ihtiyaç doğmuştur. Sultan Selim'in arzusuyla

¹⁴⁶ BOA, HAT, nr. 56/2580.

¹⁴⁷ Meryem Kaçan Erdoğan-Meral Bayrak Ferlibaş-Kamil Çolak, *a.g.e.*, s. 124-126.

¹⁴⁸ 28/Zilkade/1223-15/Ocak/1809 tarihli Cevdet.Maliye fonuna kayıtlı 676/27749 numaralı belgeden anlamaktayız. Burada Yılıkoğlu'na hitab ederken "*Silistre Mütesellimi Yılıkzade Süleyman*" ifadesi geçmektedir.

¹⁴⁹ Alkan, *a.g.t.*, s.42.

Alemdar'a vezirlikle Tuna Seraskerliği verilmesi düşünülmüştü. Fakat Alemdar ayanlıkta kalmak istemekteydi. Alemdar'ı ikna etmek için onun hemşerilerinden Behiç Efendi görevlendirildi. Alemdar bu görevi kabul etmek istemedi ama Behiç Efendi'nin ikna kabiliyeti ile vatansever olan Alemdar'a Sultan Selim'in kesin iradesi de böyledir diyerek onu Silistre Valiliği ve Tuna Seraskerliği'ni kabule ikna etti¹⁵⁰. Ayrıca kendisine paşalık rütbesi de verilerek Tuna Seraskeri Alemdar Mustafa Paşa oldu¹⁵¹.

Bu süreçten sonra Alemdar Mustafa'nın ağalık zamanının bittiği Alemdar Mustafa Paşa olarak Silistre valiliği ve Tuna seraskerliği zamanın başladığını görmekteyiz. Yılıkoğlu Süleyman Ağa ise Silistre'de duramayacağını anlayarak bir müddet Balkanlarda dolaşmıştı. Daha Sonra Serezli İsmail Bey'e sığınarak Alemdar Mustafa Paşa'nın ölümüne kadar eşkıyalık dönemlerinde olduğu gibi serseri bir şekilde Sofya taraflarında dolaşmıştır¹⁵².

Yılıkoğlu'nun durumunu III. Selim'in 1806 yılının sonunda Rusya'ya savaş ilan etmesine ve ondan sonraki 1807 yılı içinde Kabakçı Mustafa Paşa İsyanı'na kadar ki sürece kadar aynı şekilde devam etmiştir. IV. Mustafa'nın tahtta olduğu süreçte de bu durum böyle sürmüştür.

1807-1808 senelerinde ise Alemdar Mustafa Paşa'nın da içinde bulunduğu III. Selim'i tekrar tahta çıkarmak ve Nizam-ı Cedit'i geri getirmek amacıyla kurulmuş olan Rusçuk Yararı¹⁵³ isimli oluşumun faaliyetlerini gerçekleştirdiği sırada, Yılıkoğlu Süleyman Ağa bir müddet Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın emri üzerine yarana karşı hareket etmiştir. Bu hareket belli olaylar silsilesi sonucunda oluşmuştur.

Bu olaylar silsilesi III. Selim'in Kabakçı Mustafa İsyanıyla tahttan indirilmesiyle başlamıştır. Bunun sonucunda Nizam-ı Cedit'in İstanbul'daki ileri gelenleri öldürülmüştü. Nizam-ı Cedit'in ikinci derece ileri gelenleri Sadrazam

¹⁵⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.54-57.

¹⁵¹ Alkan, *a.g.t.*, s.43.

¹⁵² Şani-zâde Mehmed Atâullah Efendi, *Şani-zâde Tarihi (Osmanlı Tarihi 1223-1237/1808-1821)*, C.1, (Haz. Ziya Yılmaz), Çamlıca Yayınları, Ankara 2008, s.164; Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, C.5, s.2273.

¹⁵³ Bu cemiyetin amacı, yenilikçi olan III. Selimi tahta çıkararak Nizam-ı Cedidi ihya etmek olan bu gizli cemiyet erkânına tarihlerimizde *Rusçuk yararı* ismi verilmiştir. Bu cemiyete mensup olanların başında Silistre Valisi ve Tuna Seraskeri Rusçuklu Alemdar Mustafa Paşa ve Nizamı Cedit erkânından olan Mustafa Refik, Mehmet Sait Galip, Abdullah Ramiz, Mehmet Tahsin ve Mehmet Emin Behiç Efendilerdi. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 82-111.

Çelebi Mustafa Paşa önderliğinde Rusya'yla savaşmak için sefere çıkmış olduğundan isyanda olmamaları dolayısıyla öldürülmekten kurtulmuşlardı. III. Selimin tahttan indirilmesi üzerine bunların da hayatları tehlikeye girmişti. İsyandan sonra Alemdar Mustafa Paşa'ya sığındılar. Onunla beraber Rusçuk Yaranı denilen gizli cemiyeti kurdular¹⁵⁴.

Rusçuk Yaranı'nın ilk işi Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'yı Alemdar Mustafa Paşa ile aralarını bulmak olacaktı. Çünkü IV. Mustafa'yı tahttan indirip III. Selim'i tekrar tahta geçirmek için sadrazamın desteğini almaları gerekiyordu. Alemdar Mustafa ise sadrazama karşı soğuk davranarak hoşlanmadığını belli ediyordu.

Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa ise Rusya'yla 1807 yılının sonbaharında Rusya'yla ateşkes imzalanması sonucunda Silistre'de bulunan ordugâhı kış şartları nedeniyle Edirne'ye taşmıştı¹⁵⁵. Çelebi Mustafa Paşa, Alemdar'a karşı koyabilmek için onun rakiplerinden olup her biri bir tarafa dağılan Silistre'nin mütesellimi Yılıkoğlu Süleyman Ağa ile adamı Gâvur Hasan'ı ve eski İbrail Nazırı Ahmet Ağa'yı yanına toplamak istiyordu¹⁵⁶.

Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa, gerektiğinde rakip olarak gördüğü Alemdar'a karşı kullanılmak üzere eskiden beri Rusçuk ayanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile Alemdar'la mücadele etmiş olan eski Silistre mütesellim ve ayanı Yılıkoğlu Süleyman ve adamı Gâvur Hasan'ı ve bir de eski İbrail Nazırı Ahmet Ağa'yı Edirne'ye davet etmişti. Kethüda Refik Efendi bu durumdan Alemdar'ı haberdar ettiğinden, sadrazamın kendi aleyhinde bir dolap çevirmekte olduğunu hisseden Alemdar Paşa, on bin kadar maiyeti askeriyle ve avlanmak bahanesiyle Edirne'ye yakın mahallere kadar gelmiş ve Tuna Seraskerinin bu ani hareketi Edirne ve İstanbul da büyük bir telaş ve heyecan yaratmıştı. Hatta bu vaziyetten çok telaşa düşen Sultan Mustafa bir gecede iki defa şeyhülislam ile kaymakamı saraya davet ederek keyfiyeti sormuştu. Nihayet vaziyetin ordudan sorulmasına lüzum görülmüş ve bir memur gönderilmiştir. Gelen memur doğal olarak erkânı devlet ile temas edip kendisine Rusçuk Yaranı'nın tertibi üzere Alemdar'ın lehine olacak bir şekilde düşünülerek ortada bırakılmıştı. Bu hususta Çelebi Mustafa Paşa'nın meseleyi

¹⁵⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.82.

¹⁵⁵ Necdet Sakaoglu, *Bu Mülkün Sultanları*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 1999, s.407.

¹⁵⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.84.

kişiselleştirmesi dolayısıyla Alemdar'a karşı gelen Yılıkoğlu Süleyman, Gavur Hasan ve İbrail Nazırı Ahmet Ağa gibi bazı kimseleri Edirne'ye çağırmasının bu hale sebebiyet verdiği ve bunun önüne geçilmezse neticenin fena bir şekil alacağı bildirilmiştir. Bunun üzerine Edirne'ye getirilen Yılıkoğlu ve diğerlerinin hemen Edirne'deki ordudan uzaklaştırılmaları Çelebi Mustafa Paşa'ya emredilmiştir¹⁵⁷. Bunun üzerine Yılıkoğlu Süleyman Ağa ve diğerleri Boğaz Muhafızı Hakkı Paşa'nın emrine gönderilmek suretiyle Çelebi Mustafa Paşa emriyle gerçekleştirdiği bu hareket dağıtılmıştır¹⁵⁸. Yılıkoğlu'nun boğazda da karşılık çıkartarak Geliboluluların şikâyetlerine sebep olduğunu belgelerden anlaşılmaktadır¹⁵⁹.

Bu olaydan sonra Alemdar Mustafa Paşa ve Rusçuk Yaranı Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın güvenini kazanmıştı. Sadrazamın güvenini kazanınca yaran bu sefer Alemdar'la sadrazamın aynı anda İstanbul'a hareket etmeleri sağlamak istiyordu. Bunun da üstesinden gelen Rusçuk Yaranı İstanbul'undaki çoğu ileri gelenlerin haberi olmadan harekete geçecekti. Bir seher vakti Serdar-ı Ekrem Çelebi Mustafa Paşa ile Alemdar Mustafa Paşa, Çarhacı Ali ve Bayram Paşalar ordu ile aniden İstanbul'a doğru harekete geçmişlerdir¹⁶⁰.

İstanbul'a varan Alemdar yaranın da desteği ile III. Selim'i tahta çıkarmak istiyordu. Tahttan indirileceğini anlayan IV. Mustafa, III. Selim ve II. Mahmut'u öldürme emri vermişti. Bunun üzerine saraydaki ağalar tarafından III. Selim öldürülmüştü. Ağalar II. Mahmut'u öldürecekken Alemdar gelerek II. Mahmut'u kurtarmıştır. Alemdar ve Rusçuk yaranı IV. Mustafa'yı tahttan indirerek II. Mahmut'u tahta geçirmişlerdir. II. Mahmut kendini kurtaran Alemdar'ı sadrazamı yaparak onun gücüne güç katmıştır.

Alemdar Mustafa Paşa yaklaşık 4 ay gibi bir süre sadrazamlık yapmıştı. Bu süre içinde yeniçeri ocağına karşı olan hareketleri, mesela Nizam-ı Cedid'i yeniden Sekban-ı Cedid adı altında kurması, onları huzursuz etmiştir. Huzursuz olan yeniçeriler Bab-i Âli'ye doğru harekete geçerek Alemdar'ı öldürmek istemişlerdir. Bu durumda yeniçeriler tarafından öldürülmek istemeyen Alemdar mahzene giderek

¹⁵⁷ Mütercim Ahmed Asım Efendi, *a.g.e.*, C.2 s. 1165-1167; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.96; Abdullah Altun, *Said bin Halil İbrahim'in "Tarih-i Sefer-i Rusya" Adlı Eseri(Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2006, s.198.

¹⁵⁸ BOA, HAT, nr. 167/7037; Mütercim Ahmed Asım Efendi, *a.g.e.*, C.2, s. 1168.

¹⁵⁹ BOA, HAT, nr. 243/13701.

¹⁶⁰ Alkan, *a.g.t.*, s.76-79.

oradaki cephaneliği kendisiyle beraber patlatarak 16 Kasım 1808'de hayatına son vermiştir. Onu öldürmek için takip eden yeniçerilerin birkaç yüzü de onunla beraber ölmüştür¹⁶¹.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa ise Alemdar Mustafa Paşa'nın vefatından sonra, onun adamlarından Rusçuk ve Silistre taraflarına kaçmış olan Kör Ahmet Efendi ile sarrafi Manok ve Kaptan-ı Derya Ramiz Paşa'yı yakalamak üzere gönderilen Mirimiran Kandıralı Mehmet Paşa'nın maiyetine verilmiştir. Yılıkoğlu'nun Mehmet Paşa'nın maiyetine katılıp Silistre'ye gitmesini uygunsuz bulan sadrazam kethüdası Çelebi Mustafa Reşid Efendi "*Anın yerine başka dört beş ayan tayin olunsun!*" demişse de pek işe yaramamıştır¹⁶². Bunun yanında Kandıralı Mehmet Paşa, Yılıkoğlu için Dergah-ı Ali Kapıcıbaşılığı rütbesi istemiş¹⁶³, verilmez ise Alemdar'ın adamları üzerine olan memuriyetini bırakıp İstanbul'a döneceğini ima etmiştir. Bu ısrarlar üzerine Yılıkoğlu'na kapıcıbaşılık rütbesi verilmiştir¹⁶⁴. Yılıkoğlu, Alemdar'ın adamları üzerine olan harekete katılması ve kapıcıbaşılık rütbesi almasıyla bir kaç sene uzak kalmış olduğu Silistre'ye daha da güçlü bir şekilde geri dönerek tekrar yerleşmiştir.

2. OSMANLI-RUS SAVAŞI'NDA (1806-1812) YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın 1806-1812 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşı sırasındaki olaylara ve yaptıklarına geldiğimiz de Yılıkoğlu'nun Pehlivan İbrahim Ağa ile Mücadelesi bölümünde Yılıkoğlu'yla ilgili Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki bir kısım olaylar anlatılmıştı. Bu bölümde o olayların devamında gerçekleşen olayların açıklanmasına devam edeceğiz.

1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı, III. Selim'in 1806 yılının sonunda Rusya'ya savaş ilan etmesiyle başlamıştır. Bu savaş sırasında Osmanlı Devleti 2 kere taht değişikliği yaşamıştır. Birinci taht değişikliğinde Kabakçı Mustafa İsyanı ile III. Selim tahttan indirilip IV. Mustafa getirilmiştir. İkincisi ise Alemdar Mustafa Paşa ve

¹⁶¹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.154-158; Fatih Ünal, "Aleksander Grigoreviç Krasnokutsk'un Günlüğünden 1808 Yeniçeri Ayaklanması ve Alemdar Mustafa Paşa Vakası", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 1/4, Yaz 2008, s.582-583

¹⁶² Şanî-zâde Mehmed Atâullah Efendi, *a.g.e.*, C.1, s.164-165.

¹⁶³ BOA, HAT, nr. 280/16624.

¹⁶⁴ Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, C.5, s. 2274.

Ruşuk Yâranı'nın İstanbul'a doğru hareketi sonucunda IV. Mustafa tahttan indirilerek II. Mahmut tahta çıkarılmıştır. Bu taht değişiklikleri savaşa Osmanlı Devleti aleyhinde büyük bir etki yapmayarak karşılıklı savaş ortamıyla devam etmiştir.

1808 yılının sonlarında Rusya ile savaş devam ederken Yılıkoğlu ile ilgili savaş harici başka olaylarda yaşanmıştır. Bunlardan biri Silistre'nin Koşancalı Halil Paşa'ya tevcih olunmasıydı. Lakin bilindiği üzere Silistre taraflarında Yılıkoğlu bulunuyordu. Yılıkoğlu, Silistre'nin Koşancalı Halil Paşa'ya tevcihini duyunca Boşnak Ağa'yı bulup ona “ *Eğer Halil Paşa Silistre'ye girmek murâd ider ise gavgâ olup Kapudan Hüseyin Paşa ve Pazvantoğlu'nun Vidin'de olan gavgâsına döner. Bu vakt ü halde sefer var iken, küffar bu gûne takarrüb eylemiş iken gavgâya bâdî olup zira benim bundan emniyetim yoktur. Şunu def ider isen, Devlet-i 'Aliyye'ye bu vakitte bir eyü hizmet etmiş olursun*” diye nasihat etmiştir¹⁶⁵.

Boşnak Ağa da neye sürüklendiğini bildiği için Koşancalı Halil Paşa'yı karşılamaya çıkarak Halil Paşa'yı karşıladığında derdini gizli bir şekilde “ *efendim bu mansibi şevketlü efendimiz size ihsan buyurmuşdur. Lakin harçlık buyurmayub sizlere bir miktar harçlık*” diye akçe ve bir takım hediyeler vermiştir. Halil Paşa'da kış mevsiminden ve yeni vezir olup kapı halkı az olmasından dolayı Boşnak Ağa'nın teklifini Silistre'ye bir zarar gelmemesini söz vermesi üzerine etraf köylerde kışlamayı kabul etmiştir¹⁶⁶.

1808 yılında yaşanan bir diğer olay ise Yılıkoğlu'nun Filibe Ayanı Rüstem Ağa'ya baskın düzenleyip öldürmesi olmuştur. Olay şöyle gerçekleşmişti; Filibe Ayanı Rüstem Ağa, Yılıkoğlu tarafından bir gece baskını ile muhasara edilmek de iken Serezli İsmail Ağa, Rüstem Ağa'ya yardıma gelmişti. İsmail Ağa Rüstem Ağa'yı konağından dışarı çıkarırken Yılıkoğlu'nun Rüstem Ağa'ya attığı bir kurşunun isabet etmesiyle oracıkta ölmüştü. Bu olayın yaşanmasının ardından Yılıkoğlu, İsmail Ağa'ya tahrirat gönderir. İsmail Ağa da Yılıkoğlu'na Karlıova'ya dönmesi için tahrirat göndermiştir. Bunun üzerine Yılıkoğlu askerini geri çekmiştir. Böylece Filibe Serezli İsmail Ağa'ya kalmıştı. Lakin Filibe ahalisi ve mollasının ilamı ve arzlarında “ *İsmail Bey tarafı dahi münâsib olmayup gavgâ men ve fukarâ rahat etmezler, taraf-ı Devlet-i 'Aliyye'den bir kimesne Filibe'ye nazır olmadıkça*”

¹⁶⁵ Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, C.1, s.379.

¹⁶⁶ Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, C.1, s.380.

diyerek İsmail Ağa'yı kabul etmediklerini söylemişlerdir. İsmail Ağa'da bunun üzerine Filibe'den çekilmiştir. Devlet de Filibe'ye başka bir ayana tayin ederek halkın isteği doğrultusunda hareket etmiştir¹⁶⁷. Böylece Filibe ne Yılıkoğlu'na ne de İsmail Ağa'ya kalmıştır.

1809 yılının Nisan ayına gelindiğinde Tulça ve İsakçı muhafazasında olan Pehlivan İbrahim Paşa, Yılıkoğlu ile tekrar karşı karşıya gelmişlerdi. İbrahim Paşa İsmail Kalesi'ni savunmak için Babadağı'na gelecek olan askerlerle birleşip kale savunmasına geçeceklerdi. Ama Babadağı'na gelecek olan askerler henüz ortada görünmedikleri için İbrahim Paşa kendine bağlı olan askerler ile İsmail Kalesine geçmek istemiştir. Lakin Yılıkoğlu'nun Balkanların yukarı tarafına geçerek kendisinin geçişine mani olacağını duyulması üzerine durumu sadrazama bildirmişti. Eğer Yılıkoğlu başka bir yere tayin edilirse İsmail Kalesi'ni sonuna kadar savunacağını hatta canını feda edeceğini söylemiştir. Bunun yanında Kethüdabaşı İbrahim Paşa'nın emrine verilen askerlerin Babadağı'na gelememesinin Yılıkoğlu'yla ilgili olabileceğinden de bahsetmiştir¹⁶⁸. Yılıkoğlu ise tam bu sırada Pehlivan İbrahim Paşa'nın bulunduğu bölgelere taarruz düzenlemeye başlamıştır. Pehlivan İbrahim de Yılıkoğlu'nun bu taarruzlarının engellenmemesi halinde İsmail'e geçemeyeceklerini ve kaleyi savunamayacaklarını, Yılıkoğlu'nun uzaklaştırılması gerekliliğini sadrazama iletmiştir¹⁶⁹.

Bunun dışında Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Şumnu kazası halkını kışkırtarak kazada fesat çıkartıp kendi nüfuzuna katmaya çalışıyordu. Hatta Yılıkoğlu çıkardığı bu olaylar ile Şumnu Ayanı Hacı Ebubekir Ağa'yı Şumnu halkıyla ittifak yaparak ayanlıktan azledilmesini sağlamıştı. Ve onun yerine Çavuşzade Hasan Ağa¹⁷⁰'yı Şumnu kadısı ve halkının da isteğiyle ayan tayin edilmişti. Daha sonra Yılıkoğlu, Şumnu'yu kuşatmaya başladı. Pehlivan İbrahim Paşa da Şumnu'yu kuşattığını duyunca Yılıkoğlu'nun kendi kazasına taarruz edeceğini düşündüğünden Tulça ve İsakçı Muhafızlığını bırakıp kazasını Yılıkoğlu'na karşı savunmaya gelmek istedi. Yılıkoğlu Şumnu'yu zapt etmiş ve adamlarını çevre kazalara musallat etmeye

¹⁶⁷ Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, C.1, s.381.

¹⁶⁸ BOA, HAT, nr. 983/41654-E.

¹⁶⁹ BOA, HAT, nr. 983/41654-C.

¹⁷⁰ Çavuşzade Hasan Ağa daha sonra Yılıkoğlu'nun öldürülmesinde rol oynayacaktır.

başlamıştı ¹⁷¹. Daha önce Pehlivan İbrahim'in Yılıkoğlu'yla olan mücadelesi kısmında anlatılan bu olay sonuç itibariyle İbrahim Paşa'nın Şumnu'ya gelerek Yılıkoğlu'nu Şumnu'dan çıkardıktan hemen sonra görev bölgesine geri dönmesiyle sonuçlanmıştır.

Yılıkoğlu bir taraftan Balkanların yukarı tarafında Pehlivan İbrahim Paşa'ya taarruz edip Şumnu'yu kuşatırken adamlarından Gâvur Hasan'ı ¹⁷² Edirne'ye musallat etmiştir. Edirne halkı da muhafaza için hendek kazmakta olduklarını ve savaş bölgesine asker gönderemeyeceklerini bildirmişlerdir ¹⁷³. Yılıkoğlu, Gâvur Hasan'ın dışında Rusçuk'a bağlı Selvi kazasına da adamı Hasan Ağacık'ı bozgunculuk yapmak için göndermişti. Bunun üzerine Rusçuk Ayanı Boşnak Ağa bu bozguncunun Rusçuk'tan kaldırılmasını Serasker Hüsrev Paşa'dan istemiştir ¹⁷⁴.

Bütün bunların üzerine Yılıkoğlu'nu Silistre taraflarından uzaklaştırmak gerektiğini düşünen sadrazam Yusuf Ziya Paşa, onu Vidin ve Niş taraflarına memur edilmesini istemiştir. Yılıkoğlu bu emre dahi karşı çıkarak gitmek istememiş bahaneler üretmiştir. Bunun üzerine sadrazam, Hüsrev Paşa'ya bir emir göndererek Yılıkoğlu'nun her ne olursa olsun görevlendirilen yere gitmesi gerektiğini yoksa cezalandırılacağını söylemiştir ¹⁷⁵. Yılıkoğlu bunun üzerine görev yerine gitmeye mecbur kalmıştır.

Yılıkoğlu görev yerine gittiğinde ilk olarak Sofya'da ikamet etmekteydi. Daha sonra çevre kazalarda çıkan isyanlardan dolayı Yılıkoğlu Sofya'dan Karlova'ya giderek orada ikamet etmeye devam etti. Vidin Muhafızı İdris Paşa ve Serezli İsmail Ağa ile haberleşip Tırnova ve Servi kazalarındaki askerleri ve halkını kendi yanına kattıktan sonra Kapudan Paşa'nın maiyetine tayin edilip isyan halinde olan kazaları zapt etmeye gitmişlerdir ¹⁷⁶.

Görüldüğü üzere Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Osmanlı Devleti'nin Ruslarla olan savaş sürecinde bile Balkanlarda karışıklık çıkartmış ve bu karışıklıklar devleti savaş

¹⁷¹ BOA, HAT, nr. 983/41654; BOA, HAT, nr. 1010/42417.

¹⁷² R 42 Numaralı Dobuca DŞS, hk. 385,386 da görüldüğü üzere Gâvur Hasan'ın yazdığı iki tahriratın sonunda "*Hasan tâbi-i Yılık kulları*" şeklindeki imzası Gâvur Hasan ya da diğer ismiyle Gâvur İmam'ın Yılıkoğlu'na bağlı olduğunu görmekteyiz.

¹⁷³ BOA, HAT, nr. 983/41654-S.

¹⁷⁴ BOA, HAT, nr. 983/41654-A.

¹⁷⁵ BOA, HAT, nr. 1002/42053.

¹⁷⁶ BOA, HAT, nr. 1008/42371.

sırasında zor durumda bırakmıştır. Yılıkoğlu'nun bu hareketleri bitmeyecek devam edecekti.

Osmanlı-Rus savaşında 1809 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti İngiltere ile Kale-i Sultaniye Anlaşması yapmıştır. Bu anlaşmayla İngilizlerin Osmanlı Devleti ile Rusya arasında arabuluculuk yapması öngörülmüştü. İngilizlerin bu arabuluculuğu pek işe yaramamıştı. Bundan sonra Ruslar tekrar Osmanlı Devleti'nin sınırlarına saldırmaya başlamıştı. Nisan ve Mayıs aylarında İbrail'i top ateşine tutmuşlardır. Daha sonra ise Pehlivan İbrahim Paşa'nın ve eski sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın İsmail Kalesi'nde olmamasını fırsat bilen Ruslar İsmail'i kuşatmışlar ise de kaleye girmeyi başaramamışlardır¹⁷⁷.

İsmail kalesini alamayan Rusların güneye doğru 60 bin askerle ilerlemeye devam etmişlerdir. Ruslar İsakçı ve Tulca'ya saldırmadan önce Babadağı üzerine hücum ettiler. Bu gelişmeler yerel yetkililer tarafından orduyu hümayuna haber verilmiştir. Sadrazam bunun üzerine Rusçuk'daki ağaları, Boşnak Ağa'yı ve Yılıkoğlu'nu Babadağı üzerine tayin etti. Bu ağaların yanında Sarıklıoğlu'nu, Alemdaran Molla Hüseyin'i, Sarbanbaşı ve Çarhacı Sururi Mehmet Paşa'yı ve ordudaki eski ağaları Ruslar üzerine göndermiştir. Rusların amacı ordularıyla Hacıoğlu Pazarı'na kadar ilerlemektir. Bu ayanlar Babadağı'nda Ruslarla ciddi bir muharebeye giriştiler. Ruslar muharebede iki generalini kaybetti. Ruslar buna rağmen muharebeye devam ettiler ve Karaharman taraflarına kadar ordularını yerleştirdiler. Bunun üzerine Anadolu Valisi Osman Paşa ve Serasker Hüsrev Paşa Rusları burada karşıladılar ve bölgeyi müdafaa etmeye başladılar. Daha sonra orduya yardım etmesi için Yılıkoğlu'na haberler gönderildi¹⁷⁸.

Yılıkoğlu bulunduğu Silistre'den hareket etmeyip Serasker Hüsrev Paşa ve Osman Paşa'ya yardıma gitmedi. Bunun üzerine orduda “*Yılıkoğlu ancak imdâd etmediği için perişân olunmağa sebep oldu. Moskoflu tarafından, Yılıkoğlu'nun askerinin aylıklarını ve zahirelerini Moskovlu vermiş*” diye dedikodu yapılmıştı. Hüsrev Paşa yardıma gelmeyen Yılıkoğlu ve diğer ayanlara tahrirat göndererek “*sizler, Hüsrev Paşa'ya muharebede i'net u imdâd etmeyüp, kabahatlarınız ve tekâsülleriniz zahir u aşikâr olmağla, gerek düşmen-i dînden ahz-ı intikâm edüp ve*

¹⁷⁷ Jorga, a.g.e., C.5, s.168-170.

¹⁷⁸ Cabi Ömer Efendi, a.g.e., s.521.

gerek ne'üzü billâh bir hilâf vaki' olur ise, sizlerin buğüne tekâsülleriniz için necât olmayüp, tertib-i cezâ olmalarınız ma'lumunuz olup, hemân düşmen-i dîn mukabelesinde ahz-ı intikam üzre şehid olup rütbe-i şehadetle ölmenin bir kolayını bulup, kendüye bu maddeyi inayet-i mevla bilesiz. Yohsa sizleri kâfir öldürür gibi öldürmek üzerimize farz oldu” diyerek uyarılmıştı¹⁷⁹. Ruslar artık Tuna'ya kadar ilerlemeye başlamışlardı. Bunun üzerine ordudaki yeniçeri askeri “*bizler durmayız, mutlak küffardan ahz-ı intikam almadıkça*” deyip Tuna'yı geçip orduya katılmıştır. Serasker Hüsrev Paşa, Yılıkoğlu'nun tekrar muharebede gayret göstermemesi ihtimaline karşı ona “*eğer bir defa dahi senden, küffar ile muharebe etmeyüp ve iktiza edenlere imdâd u mu'avenet ve can u baş ile müdafa'a-i düşmen-i dînde rehavetini gûş eder isem, küffarı bıragup mütakere edüp ve büyük ordu ile üzerine varup seni katl-i amm ile helak edeceğimi hakkında aşikar bilesün*” diye tahrirat göndermiştir. Yılıkoğlu bunun üzerine muharebeye katılmıştır¹⁸⁰. Lakin bu harekâta işe yaramamış Babadağı ve Karaharman'ın yanında Maçın, İsakçı, Tulça hiçbir kayıp vermeden işgal edilmiştir.

Çelebi Mustafa Paşa ise bu sıra hala İsmail Kalesini savunmaya devam etmekteydi. Lakin birçok yerin işgali üzerine 18 Ağustos 1809'da İsmail Kalesi'ni teslim etmeye razı olmuştu. Rusların bundan sonraki hedefi Siliste ayanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın yönettiği Silistre'yi almaktı. Silistre'ye yönelen Ruslar şehri top ateşine tutmaya başlamışlardı¹⁸¹.

1809 yılının Eylül ayına gelindiğinde Ruslar, Kalas taraflarından Osmanlı topraklarına sınır tecavüzlerinde bulunmaya başlamıştır. Oradan da İbrail'i tekrar kuşatacaklardı. Bu durumlar üzerine öncelikle ordu maiyetinde olan Anadolu Valisi Osman Paşa, Pazarçık tarafından Rusların üzerine gönderilmiştir. Daha sonra asıl ordu ile Yergöğü'ne gelen Sadrazam ve Serasker Yusuf Paşa ile yanında Varna Muhafızı Osman Paşa ve Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu Muhtar Paşa ile beraber sadrazam Ruslara karşı Silistre'yi ve Tuna'nın diğer tarafını savunmak için çatışmaya girmişlerdi. Pehlivan İbrahim Paşa da 17-18 bin asker ve 18 topla ana karargâhın bulunduğu Rusçuk'tan sonra Silistre'yi kuşatmaya alan Rusların üzerine gönderildi. Silistre'nin kuşatılması üzerine Yılıkoğlu da kendi isteği ve

¹⁷⁹ Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, s.540.

¹⁸⁰ Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, s.541.

¹⁸¹ Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.170.

yardımcılarının ısrarı üzerine 5-10 bin asker ile Şumnu'dan Silistre'ye harekete geçmişti. Silistre'ye vardıktan sonra Tuna Seraskeri Hüsrev Paşa'nın maiyetine katılarak düşman üzerine gitmişlerdir. Sadrazam da Deliorman alındıktan sonra askerlerini Tuna'nın sol kıyısına göndererek Silistre kalesini savunmak için Ruslara karşı elinden geleni yapmaya çalışıyordu¹⁸².

Silistre'nin hemen kuzeyindeki İbrail Kalesi ise 2 Kasım 1809'da erzak yetersizliği sebebiyle Ruslara teslim edilmişti. Lakin Osmanlı Devleti sadece Silistre'de değil Rusçuk'ta, Yergöğü'nde, Zıştovi'de, Turnu'da, Zimnice'de ve Tuna'nın en önemli bölgelerinde Ruslara karşı tutunuyorlar ve sadrazamın 30 bin kişilik ordusu neredeyse hiç kayıp vermemiştir¹⁸³.

Sadrazam Yusuf Ziya Paşa, 1809 yılını 1810 yılına bağlayan kış mevsimini geçirmek amacıyla Kasım 1809'da ordusuyla birlikte Şumnu'ya çekilmişti. Yusuf Ziya Paşa bu sırada padişaha Yılıkoğlu'la ilgili bir arz sunmuştu. Bu arzda Yılıkoğlu'nun orduda fesat çıkardığı, kendisine bazı menfaatler sağlamak için türlü hilelerde bulunduğunu söylemiştir. Buna ek olarak ciddi bir iddiada bulunmuştu. Yılıkoğlu'nu Ruslardan para ve zahire alarak hıyanet ettiğine dair bir mektup yakaladığından bahsederek mektubun Ruslar tarafından Yılıkoğlu'na gönderildiğini iddia etmiş ama hem Yılıkoğlu'nun okuma-yazma bilmediğinden hem de mektubun içeriğinde Yılıkoğlu ile ilgili bir işaret bulunmadığını da söylemiştir. Lakin bu tereddütlü durumun Şumnu'daki ordu için tehlikeli olacağından cezalandırılmasını istemiştir¹⁸⁴. Padişahın ceza verilmesini istememesi üzerine Yusuf Ziya Paşa Yılıkoğlu'nu Silistre'deki görevinden almak istemiştir. Daha öncede anlattığımız üzere Silistre'ye Koşancalı Halil Paşa atanarak Yılıkoğlu'nu nüfuzu azaltılmak istenmiş ama Yılıkoğlu bu durumu engellemiştir. Bu defa ise Yusuf Ziya Paşa

¹⁸² BOA, HAT, nr. 987/41812; Jorga, a.g.e., C.5, s.171.

¹⁸³ Jorga, a.g.e., C.5, s.171.

¹⁸⁴ TSMA, E.1328/15=436/14. Bkz. "...bu def'a merkur Yılıkoğlu'nun Silistre'ye asker vesaire göndermek üzere taraf-ı bendeganeme vârid olan bir kî't'a mektubu derûnunda Silistre muhasarasına memur cezal tarafından kendîye yazılmış bir kâğıd zuhûr idüb Moskoflu'dan akçe ve zahîre aldığını vesair muamelatını kâğıd-ı mezkur câmi' olduğundan yeniçeri ağası kullarından bad'el-..... kâğıd-ı mezkur takdim-i hâk-pây-ı hâcizavi-i mülükaneleri kılınmağın..., ...kâğıd-ı mezkûrun merkurun mektubunda bir nesne işaret olunmayub heman orduyu hümmâyûn askerinin Silistre pîşgâhına vürûdunda ben dâhî taşra çekâr mukâyele iderim. Kelâmından ibaret olmağla bu vechle kâğıd-ı mezkûrun zuhûr ve vürûdu iki şukka mahmul olub bir merkurun okuyub yazması olmadığından sehve mebni gönderilmiş olmak ve yahud işte Rusyalu ile muamelem böyledir deyu kendü hakkında irade sudûr itmek için ..."

Yılıkoğlu'nun tereddüt edip çekineceği Sururi Mehmet Paşa'ya Silistre Eyaleti'ni tevcih ederek bu mektup meselesi dolayısıyla tedbirini almıştır¹⁸⁵.

1809 yılının sonuna gelindiğinde ordu zahire sıkıntısı çekiyordu ve bunun yanında 5 gündür düşmanın peşinde olan Pehlivan İbrahim'e de herhangi bir zahire gönderilmemişti. Zahiresi gelmeyen Pehlivan İbrahim'in askerleri ise çevrede buldukları ot, buğday ya da kabak ile kendilerini ve hayvanlarının hayatını sürdürmeye çalışıyorlardı. Bunun üzerine Rusçuk'tan zahire temin edilip Silistre tarafından arabalara yüklenerek Pehlivan İbrahim'e gönderilme kararı alındı. Fakat Yılıkoğlu Pehlivan İbrahim Ağa ile olan düşmanlığından dolayı zahire sevkine engel oldu. Bunun yanı sıra Şumnu ve çevresinden de zahire sevki için emir çıktı ise de bu çevreye de Yılıkoğlu egemen olduğu için zahire sevki gerçekleşmedi. Sadrazam Yusuf Ziya Paşa Yılıkoğlu'nun bu yaptıklarını görmesine rağmen Yılıkoğlu'a ve ona bağlı olan ayanlara karşı savaş sırasında bir harekâtı uygun bulmayarak daha sonraya bırakmıştır¹⁸⁶.

1810 yılının Mayıs ayında Rus ordusu Osmanlı topraklarına saldırı için büyük çaplı hazırlıklara başladı. İlk olarak komutan değişikliğine giderek General Bagration'un yerine General Kamenski'ye Tuna ordusu Komutanlığı verildi. Ruslar Mayıs ayı içinde Tuna'yı geçti ve Pazarçık'ı işgal etmeye başlamıştı. Rus birliklerinin bir kısmı da Hacıoğlu Pazarı'nda bulunan Pehlivan Paşa üzerine yürüdü. Pehlivan İbrahim Ağa Hacıoğlu Pazarı kuşatmasında yenilgiye uğradı ve esir düştü. Böylece şehir Rusların eline geçmiş oldu¹⁸⁷.

Bundan sonra da Ruslar haziran ayı içinde Silistre'yi kuşatmaya başladılar. Silistre iyi tahkim edilmişti ve büyük bir erzak stoku vardı. Lakin Hacıoğlu Pazarı'nın akıbeti, Yılıkoğlu Süleyman Ağa'yı öyle sindirmişti ki, yedi gün süren bir bombardımandan sonra, 10 Haziran 1810'da tam da Ruslar kaleye hücum etmeye yeltendikleri bir anda teslim oldu. 6 bin kişiden oluşan muhafız kıtasının ve aralarında 4 bin hıristiyan'ın bulunduğu 12 bin kişilik nüfusun taşınabilir malları ile gitmelerine izin verildi¹⁸⁸.

¹⁸⁵ TSMA, E.4168/1=674/1.

¹⁸⁶ TSMA, E.806/56=356/45.

¹⁸⁷ Erol, *a.g.t.*, s.44-45; Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.171

¹⁸⁸ J. Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.7, Ed. Erhan Afyoncu, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011, s.468

Yılıkoğlu Süleyman Ağa, 1810 yılının Mayıs ayında Rusların Osmanlı'ya sardırmasından ve savaşa dâhil olmadan önce Nisan ayı içinde Dergâh-ı Ali Kapıcıbaşları'ndan Çilesizzade Mustafa Ağa ile bir çatışmaya girmişti. Bu çatışmanın nedeni 1809 senesi içinde Yılıkoğlu, Çilesizzade'yi Ahyolu'dan çıkartıp orayı zapt etmesi idi. Çilesizzade Ahyolu'dan çıkartılmasından sonra orduyu hümayun ile bir süre Silistre ve Rusçuk'ta dolaşmış ve kışı da orduyla beraber geçirmiştir. Daha sonra Çilesizzade Ahyolu'na gitmek için müsaade istemiş ve gitmesine izin verilmiştir. Çilesizzade'nin amacı Yılıkoğlu mücadeleye edip Ahyolu'dan onu çıkartmaktı. İlk olarak Yılıkoğlu'nun adamı Aydos Ayanı Odacıoğlu Seyfullah'a üzerine giderek onu sıkıştırmaya çalışmıştır. Yılıkoğlu'da bunu duyunda Gâvur Hasan'ı da alıp Çilesizzade'nin üzerine gitmiştir. Bu sırada Yılıkoğlu'nun Odacıoğlu'na yardımı gittiği duyulunca Çilesizzade'ye sadrazam tarafından emir gönderilerek Karınabad'a çekilmesi ve orada ikamet etmesi söylenerek nasihatler edilmiştir. Bu karşılık üzerine sadrazam Ahyolu'nu İbrail Nazırı Ahmet Ağa'ya malikâne olarak vererek durumu halletmek istemiştir. Lakin Çilesizzade rahat durmayarak Ahyolu'na zarar vermeye çalışmıştı. Lakin Ahmet Ağa Ahyolu'nu zapt ve idare etmek için gelince alelacele oradan çıkarak Bergos'a kaçmıştır. Daha sonra Bergos'da oturmasına izin verilerek Ahyolu'dan vazgeçilmesi söylenmiştir. Bu emrin yerine getirilmesine müdahale etmek için ordudan Silahdar Salih Ağa görevlendirilerek Ahyolu'na gönderilmiştir. Sonuçta Çilesizzade Bergos'ta oturmayı zorda olsa kabul ederek Ruslarla savaş için orduya katılması emredilmiřtir¹⁸⁹. Yılıkoğlu da Ahyolu'nun İbrail Nazırı Ahmet Ağa'ya verilmesi üzerine Ahyolu'dan vazgeçmiştir.

1810 yılının Ağustos ayına gelindiğinde Rus kuvvetleri tarafından Rusçuk'a yapılan taarruzlar püskürtülmüştü. Lakin bu geçici bir durumdu. Eylül ayına gelindiğinde Ruslar, Rusçuk ve Yergöğü'ni işgal etmişlerdi. Ekim ayında da Turnu daha sonrada Niğbolu'da Rus bayrağı dalgalanmaya başlamıştı. 1810 yılı sonlarına doğru Rus ordularının ilerlemesinden dolayı, Rus Çarı'nın Eflak ve Boğdan voyvodalıklarını ve Tuna sınırını eline geçirmesini sağlayacak barış antlaşmasının kaçınılmaz olduğunu düşünmeye bařlamıřtı¹⁹⁰.

¹⁸⁹ BOA, HAT, nr. 1225/47872.

¹⁹⁰ Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.173-177

Ordu kışı Şumnu'da geçirdikten sonra 1811 yılının Nisan ayında padişah sadrazam değişikliğine giderek Yusuf Paşa'yı görevinden alıp yerine İbrail Nazırlığı yapan Laz Ahmet Paşa'yı sadrazamlığa getirmişti. Laz Ahmet Paşa, derhal yaşadığı Edirne'den ayrılarak, doğrudan Şumnu'daki karargâha gitti. Mayıs'ın sonunda Niğbolu, Zıştovi ve Silistre Rusların elinden kurtarılmıştı. Bunun üzerine Sadrazam Laz Ahmet Paşa İbrail Nazırlığı yaptığı dönemde Tirsiniklioğlu'na karşı mücadelede beraber hareket ettiği Yılıkoğlu Süleyman Ağa'ya iki bin askeriyle beraber Silistre Muhafızlığı görevini vermiştir¹⁹¹.

Bu şehirlerin alınmasından sonra Ahmet Paşa Rusçuk'a doğru ilerleyerek şehre yakın bir yerde karargâhını kurdu. Ruslar bunun üzerine Temmuz ayının başında Rusçuk'u savunmak için Tuna'yı geçerek Osmanlı ordusu ile bir muharebeye giriştiler. Osmanlı ordusuna üstünlük sağlayamayan Ruslar, Rusçuk'u boşaltıp Tuna'nın diğer tarafına geçmek zorunda kaldılar¹⁹².

Ruslar Eylül ayının başında tekrardan bir girişimde bulunmaya başlayacaklardı. Rus ordusu sahte bir geçiş harekâtı planlayarak asıl ordusunu daha da kuvvetlendirmeyi planlıyorlardı. Böylece ana saldırı için hazırlanma vakti bulmaya çalışıyorlardı. Lakin bu ay içinde öncü birlikler arasında bazı küçük çatışmalar dışında önemli bir hadise yaşanmadı. Ekim ayı içinde Rusların Osmanlı kuvvetlerinin zayıf olduğu Rusçuk'a saldırma fikri Osmanlı ordusunun o ana kadar ki iyi durumunu değiştirdi. Bu saldırıyı beklemeyen az sayıdaki Osmanlı kuvvetleri geriye doğru Hezargrat'a çekildiler¹⁹³.

Ruslar Kasım ayı içinde de Silistre'ye saldırı düzenlediler. Yılıkoğlu Süleyman Ağa'da Silistre muhafızı olarak Rus ordusunu karşılamıştı. Ruslar 3-4 bin asker ile Silistre'ye hücum ettiler. Yılıkoğlu Rusların kuvvetlerine karşı fazla dayanamayınca 150 askeriyle civardaki Şahinler köyüne gelmiş ve Silistre tekrar Rusların eline geçmişti. 900 kişiyi Silistre'de esir eden Ruslar bunun yanında 8 tane top ve mühimmat elde etmişlerdir. Bundan sonra Ruslar Şumnu ve Hezargrat'ı almayı planlıyorlardı¹⁹⁴.

¹⁹¹ BOA, HAT, nr. 1003/42091.

¹⁹² Zinkeisen, *a.g.e.*, C.7, s.503-504.

¹⁹³ Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.182; Zinkeisen, *a.g.e.*, C.7, s.505

¹⁹⁴ BOA, HAT, nr. 986/41756.

Bütün bu mücadelelerden sonra Osmanlı ordusu ile Rus ordusu arasında 1811 yılının sonunda barış havası esmeye başlamıştı. Bu barış sürecinde II. Mahmut, herhangi bir toprak feragatine razı değildi ve en azından İsmail, Kili ve Tuna ağızlarının Osmanlı Devleti'ne kalmasını arzuluyordu, ama Rus Çarı bu şartları kabul etmek istemiyordu.

Her iki hükümdarın nihai cevabı 1812 yılının Şubat ayında gelecekti ama Türk elçinin yolu Tuna'nın buzlanması sebebiyle kesildi. Ruslar derhal yeni düşmanlıklara başladılar¹⁹⁵. Yılıkoğlu'nun 800 kadar Rus birliğinin Silistre'ye gelerek 5-6 köyü yağmaladığını sadrazama haber vermesi bunun örneklerinden biridir¹⁹⁶. Bükreş Barış Antlaşması'nın nihai olarak imzalamasından önceki diplomatik entrika oyunları ile beraber sınırlardaki çatışmalar ve sınır ihlalleri 1812 Mayıs'ına kadar devam etti.

Bununla birlikte anlaşmanın düzenlenmesi için yapılan diplomatik ilişkiler sırasında Napolyon'un Rusya'ya sefer yapma ihtimali yavaş yavaş ufukta görünüyordu. Napolyon'un seferinden dolayı tehdit altında bulunan Rusya'nın bu zor karar anında Osmanlı Devleti'yle savaşa neden olacak yeni anlaşmazlıklara hiç ihtiyacı yoktu. Sadrazam Tuna Nehri'ne doğru hareket edince, yeni barış müzakereleri başlatıldı¹⁹⁷.

Sonunda 4 Mayıs 1812'de ortaya çıkan antlaşma taslağı Petersburg'a gönderildi. Rus Çarı taslağa olumlu bir cevap verdikten sonra sadrazamın rızası ile 28 Mayıs 1812 yılında Bükreş Antlaşması imzalandı. Ruslar, Eflak ve Boğdan prensliklerini üç ay içinde boşaltacaklardı. Sadece Besarabya'yı kendi topraklarına katacaklardı¹⁹⁸. 6 yıl süren Osmanlı-Rus savaşı böylece nihayete erdirilmişti.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa ise Osman-Rus savaşının bitiminden sonra Balkanlardaki nüfuz alanını genişletmeye çalışıyordu. Lakin hem II. Mahmut'un ayanlığı kaldırma isteği hem de artık güçlü ayanların ortadan kalkması devletin ayanlık karşısındaki elini güçlendirmiştir. Yılıkoğlu'da bu durum karşısında barış anlaşma sonrası 1812 Kasım ayına kadar ayanlığını sürdürebilmiştir.

¹⁹⁵ Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.184.

¹⁹⁶ BOA, HAT, nr. 1000/42007.

¹⁹⁷ Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.179.

¹⁹⁸ Jorga, *a.g.e.*, C.5, s.186.

3. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN RUSYA TARAFINA KAÇIŞI

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Bükreş anlaşmasını imzalandıktan sonra devleti içerden kemiren ayanlığın korkunç bir şekil aldığını gören II. Mahmut, devletin bir elden, merkezden idaresini temin için ayanlığı kaldırmaya düşünerek icraata girişmişti. Uygulanan merkezileştirme siyaseti sonunda, ayanlar idari ve askeri güçlerini kaybetmeye başlamıştı. Ama azda olsa taşradaki sosyal ve iktisadi nüfuzlarını devam ettirme imkânını gene de bırakmamışlardı¹⁹⁹.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın da II. Mahmut'un uyguladığı bu politika sonucunda ayanlığı sona ermeye başlamıştır. Bükreş anlaşmasından sonra Yılıkoğlu 5 ay daha ayanlığını sürdürmüştü. Lakin bu süre içindeki yaptığı nüfuz alanını genişletme, diğer kazalarda eşkıyalık etme ve kazaların halklarına zulmetme gibi fenalıklar yapmaya devam etmişti.

Yılıkoğlu'nun bu süre içinde yaptığı fenalıklar devleti artık bezdirmişti. Osmanlı-Rus savaşının son senelerinde de buna benzer hareketler yapıyordu. Ama devlet savaş sırasında askeri gücüne ihtiyaç duyduğu için Yılıkoğlu'na herhangi bir şey yapmamayı tercih ediyordu. Osmanlı-Rus savaşının bitmesiyle Yılıkoğlu'yla beraber diğer ayanlar da devletin merkeziyetçi idaresinden paylarına düşeni almaya başlayacaklardı.

Yılıkoğlu'nun yaptıklarına daha fazla dayanamayan devlet katli hakkında ferman çıkartarak öldürülme emrini vermişti. Bunun üzerine fırsat kollanmış kendisine bir baskın düzenlenerek öldürülmeye çalışılmıştır. Lakin Yılıkoğlu bu baskından kurtulmuştur²⁰⁰.

Devlet, bu baskından kurtulan Yılıkoğlu'nun çevresinde ona bağlı olan Yenipazar Ayanı Kara Ali oğlu Mehmet, kardeşi Pravadi Ayanı Ali ve Kozluca Ayanı Halil hakkında da ölüm fermanları çıkarmıştır. Bu ayanlar hakkında ölüm fermanları çıkmasının nedenlerine gelince hem Yılıkoğlu'na bağlı olmaları hem buldukları kazalarda halka zulüm ve düşmanlık etmeleridir. Ölüm fermanlarının

¹⁹⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.39; Özcan Mert, "II. Mahmut Döneminde Taşradaki Merkeziyetçilik Politikası", *Türkler*, C. 13, Ankara 2002, s. 720-729.

²⁰⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.39.

yanında bu ayanların mallarının, eşyaların ve hayvanlarının mübaşir aracılığıyla el konulması emri de verilmiştir²⁰¹.

Baskından kurtulan Yılıkoğlu Silistre'ye bağlı Rahman Işıklar²⁰² köyüne kaçarak orada saklanmaya başlamıştı. Bunu haber alan devlet Yılıkoğlu üzerine hazinedar ve silahtarın birlikleriyle bir miktar asker göndermişti. Askerler köye baskın yaptıklarında Yılıkoğlu'nun yanında bulunan adamlarını katletmişlerdi. Bunu üzerine fazla dayanamayan Yılıkoğlu iki adamıyla Silistre'ye kaçmıştır²⁰³. Bunun üzerine devlet Yılıkoğlu'nun Rahman Işıklar köyündeki, Şumnu'ya 4 saat mesafede olan Markofça köyündeki eski haremi yanındaki ve Şahinler köyünde bulunan bütün mal, eşya ve hayvanlarına devlet hazinesi için el konulmasına yönelik emir verilmiştir. Mallarının tespiti için ise Silistre Valisi Vezir Hafız Ali Paşa'yı ve Silistre kadısını görevlendirilmişti. Muhallefatın tespit edilerek el konulup hazineye devri için mübaşir gönderilmişti²⁰⁴. Mallarının el konulması emrinin yanında kaçtığı yerin dikkatli bir şekilde araştırılıp, bulunduğu anda adamlar göndererek yakalanması ve başının kesilerek İstanbul'a gönderilmesi de emredilmişti²⁰⁵.

Yılıkoğlu'dan önce ona bağlı olan yukarıda bahsettiğimiz Yenipazar Ayanı Karaali oğlu Mehmet, kardeşi Pravadi Ayanı Ali ve Kozluca Ayanı Halil ve adamları tamamen katledilip idamı gerçekleştirilmişti. Daha sonra Yılıkoğlu'nun peşine düşmeye başlamışlardır.

Yılıkoğlu'nun diğer adamlarından olan Karaoğulları ve Tulumoğlu onun durumunu duyunca Balkanların güney tarafına doğru kaçmaya başladılar. Onlarında hakkında da buldukları yerde idam emri çıkmıştı. Peşlerine hazinedar ve silahtarın özel birlikleri gönderilmiştir. Bu birlikler Karaoğulları ve Tulumoğlu'nu Başibeylü köyünde iken baskın yapıp 200-300 kadar adamlarını idam etmişlerdir. Karaoğulları bu baskından kurtularak Meriç nehrini geçmiştir. Bunun üzerine Hasköylü Emin Ağa'ya Karaoğulları'nın idamı için emir gönderilmesiyle Hazinedar ve Silahtarın birliklerinin orada işi kalmadığı için geri çağrılarak Silistre üzerine gönderilmişti. Ayrıca Mirimiran Ali Paşa'yı Silistre mütesellimi ve muhafızı tayin ederek o da

²⁰¹ BOA, C.ZB, nr. 67/3327- vr. 1.

²⁰² Rahman Işıklar şimdiki Okorş. Bkz. Ayşe Kayapınar – Emine Erdoğan Özünlü, *Mihaloğulları'na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri*, TTK Yayınları, Ankara 2015, s.94.

²⁰³ TSMA, E.5772/1=749/15.

²⁰⁴ BOA, C.ZB, nr. 67/3327- vr. 2.

²⁰⁵ BOA, C.ZB, nr. 66/3299.

Yılıkoğlu'nun yakalaması ve idamı için gönderilmiştir. Ali Paşa Silistre'ye vardığında Yılıkoğlu taraftarı kim varsa Silistre'den temizleyerek asayişini ve güvenliğini sağlamıştır. Silistre dışında da Yılıkoğlu taraftarı olan Hacıoğlu Pazarı Ayanı Pirioglu Osman, Balçık Ayanı İsmail ve Kozluca Ayanı Tulumoğlu Halil gibi ayanlar da idam edilerek Yılıkoğlu'nun nüfuzu bitirilmeye çalışılmıştır²⁰⁶. Bütün bunlardan sonra Yılıkoğlu'nun amacı önce Silistre'ye daha sonra da Tuna nehri vasıtasıyla İsmail'e oradan da Rusya'ya geçmektir. Lakin Yılıkoğlu Rusya tarafına geçse bile orada herhangi bir yere yerleşemeyecek ve Bükreş Anlaşması'na göre yok hükmünde sayılacaktı²⁰⁷.

Rahman Işıklar köyündeki baskından kurtulan Yılıkoğlu, Silistre ve Deliorman taraflarına giderek orada saklanmıştı. Devlet Yılıkoğlu'nun peşine Satızade Ali Ağa'yı göndererek takip ettirmiştir. Yılıkoğlu Silistre taraflarında iken kendisine memur edilen Satızade Ali Ağa'yla bir çatışmaya girmiş ve onu öldürmüştür. Yılıkoğlu devlete karşı itaatsizliklerinden vazgeçmeyip Silistre ve Deliorman taraflarında para çalarak hırsızlık yapmaya başlamıştı. Ve çaldığı paralarla gizlice Rahman Işıklar köyüne gelerek paraları köyde bir yere gömmüştü. Lakin kıymetli ziynet eşyalarını yanına alarak Silistre tarafına doğru gitmiştir. Yılıkoğlu'nun daha sonra Silistre'den Bükreş'e geçeceği tahmin edilmekteydi. Bunun için Kethüda Galip Efendi'ye bir tahrirat gönderilerek Bükreş tarafına gelir ise idam edilerek başının gönderilmesi hakkında emir verilmiştir. Yılıkoğlu'nun Rusçuk tarafına da geçme ihtimaline karşı Behram Paşa ve Boşnak Ağa'ya da aynı emir gönderilerek gereğinin yapılması istenmiştir²⁰⁸.

Görüldüğü üzere Yılıkoğlu ve ona bağlı olan ayanlar bu baskı üzerine Balkanların farklı farklı yerlerine dağılmışlardı. Artık dağıntık ve perişan olan bu ayanlar bir araya gelemeyerek devlete karşı gelemez konumda olmaları sonucunda kaçıktan başka çare bulamamışlardır.

Yılıkoğlu'nun Silistre'de biraz oyalandıktan sonra kendisine kayık tedarik ederek Tuna'nın kuzeyine doğru gittiği anlaşılmıştı. Lakin tam olarak nereye gittiği belli değildi. Önce İbrail tarafına gideceği düşünülmüş oradaki geçit başlarına

²⁰⁶ BOA, HAT, nr. 645/31599; BOA, A.MKT.d 1040, vr.7; TSMA, E.5772/1=749/15

²⁰⁷ BOA, HAT, nr. 649/31761.

²⁰⁸ BOA, HAT, nr. 649/31761; TSMA, E.5772/1=749/15.

tüfekçilerle delibaşları gönderilerek tutulması sadrazam tarafından emredilmiştir. Yılıkoğlu'nun peşine ise Silistre Muhafızı Mirmiran Ali Paşa memur edilmişti. İbrail'e memur edilen Başbakikulu Osman Ağa Yılıkoğlu'nun Tımarabad'a²⁰⁹ geldiğini öğrenince hemen Ali Paşa'yı durumdan haberdar etmişti²¹⁰.

Kalas Serdarı Mustafa Ağa'nın Başbakikulu Osman Ağa'ya gönderdiği şukkasından anladığımız üzere Yılıkoğlu, 10 Kasım 1812 tarihinin Pazar gecesini 6 tane adamı ile beraber Tımarabad iskelesine geçen bir süvari tarafından görülmüş ve takip edilmiştir. Takip edilmesi üzerine Yılıkoğlu'nun da Tımarabad iskelesine gittiği anlaşılmıştır. Yılıkoğlu iskeleye vardığında iskelenin içine girmeyip karavela türü bir gemi içinde karantinada beklediği görülmüştür²¹¹. Yılıkoğlu'nu takip eden Mirmiran Ali Paşa da onun Tımarabad'da beklemekte olduğunu Başbakikulu Osman Ağa'dan öğrenmiştir²¹². Ali Paşa Yılıkoğlu'nun Tımarabad'da olduğunu Kalas ve İbrail'den gelen yazılardan öğrendiğini hemen sadrazama gönderdiği arızasında anlatarak durumdan haberdar etmiştir²¹³.

Sadrazam Hurşit Paşa'da bu durumu öğrendikten sonra Yılıkoğlu'nun idamı için gereken emirleri Kalas'a, İbrail'e ve Silistre Muhafızına göndermişti. Lakin Tımarabad, Bükreş Anlaşması'ndan sonra Rusya tarafında kalmıştı. Eğer askerler Yılıkoğlu'nu öldürmek için Tımarabad'a girerlerse sınır ihlali yaptıkları için anlaşma bozulacaktı. Osmanlı Devlet'i ise Bükreş Anlaşması gereğince firarilerin iade edilmesi şartına Rusya devletinin uyulması isteğinde bulunacaktı. Bu isteğin yazılması için İbrail Muhafızı Halil Paşa'ya emir gönderilmiştir. Lakin Rusya devleti o sırada Fransa ile savaşta olduğu için bu işi elçi yoluyla yapılması uygun görülmüştü. Halil Paşa, Rus elçi İtalinski'ye Yılıkoğlu'nun reddedilerek sınır dışı edilmesi talebinde bulunmuştur. Lakin bunun yanında Halil Paşa'nın elçiye ifade vermesi gerekli bulunmuştu. Halil Paşa sadrazama durumu bildirerek elçiye ifade vermeye gitmek için izin istemiştir. Sadrazamda Halil Paşa'nın elçiye gitmesine izin vermiştir. Halil Paşa İtalinski'ye durum hakkında bilgi vermiş ve Yılıkoğlu'nun iade edilerek Osmanlı Devleti sınırları içine gönderilmesi isteğinde bulunulmuştur. Ve

²⁰⁹ Tımarabad bugün Ukrayna sınırları içinde olan Reni şehridir. Bkz. Aleksandır Sereda, *18. ve 19. yüzyıllarda Silistre Eyaleti: İdari-bölgesel Yapısı, Yerleşim ve Nüfus Kuzeybatı Karadeniz Kıyısı*, Bulgar Bilimler Akademisi, Tarih Entitüsü, Sofya 2009, s.183, 257, 260.

²¹⁰ BOA, HAT, nr. 1225/47874-A.

²¹¹ BOA, HAT, nr. 1225/47874-F.

²¹² BOA, HAT, nr. 1225/47874-E.

²¹³ BOA, HAT, nr. 1225/47874-B.

resmi olarak İtalinski'den durumu devletine bildirmesi söylenmiştir. İtalinski devletine durumu yazılı olarak bildireceğini söylemiştir²¹⁴.

Yılıkoğlu'nun geri talep edildiği sırada onun İstanbul'da olan sarrafi Muradoğlu Mıgırdıç'ın elinde yüklü miktarda nakit para olduğu haberi alınmıştır. Sadrazam defterdara bir yazı gönderip Muradoğlu'nun tutuklanarak sorgulanmasını istemişti. Eğer paralar bulunursa zahire ihracında kullanılmasına kanaat getirmiştir. Bunların yanında Karaoğulları ve Tulumoğlu'nun Yılıkoğlu'yla ilişkisi nedeniyle ellerinde akçe olma ihtimali olduğundan zimmetinde akçe var ise meydana çıkarılması istemiştir. Ayrıca Yılıkoğlu'nun öldürdüğü Satızade Ali Ağa'nın da sarrafi bulunup sorgulandıktan sonra eğer akçe çıkarsa tahsil edilmesi emri verilmiştir²¹⁵.

İtalinski durumu yazılı olarak bildireceğini söyledikten sonra sadrazam İbrail Muhafızı Ali Paşa'ya ve Babadağı ayanına emir gönderilerek eğer Rusya Yılıkoğlu'nu kendi sınırından Osmanlı Devleti'nin sınırına gönderir ise bulunduğu anda yakalanıp idam edilmesini söylemiştir. Lakin Babadağı ayanının İsmail tarafına Yılıkoğlu için gönderdiği casuslar geri dönerek gelişmeler hakkında bilgi getirmişlerdi. Casusların verdiği bilgiye göre Rusya yönetimi Yılıkoğlu'na Kocagöl adlı yerde 37 adamıyla kendisine 4 adet konak verdiğini ve orada kaldığını öğrenmişlerdir. Bunun üzerine 1813 yılının Şubat ayında elçi İtalinski'ye tekrar Bükreş Anlaşması'na göre Yılıkoğlu'nu iade edilerek gereğinin yapılması bildirilmişti²¹⁶. Bu gelişmelerin aslında Rusya'nın Yılıkoğlu'nu bırakmayarak kendi sınırları içinde yerleştirerek Osmanlı Devleti aleyhine kullanmak istediğinin bir göstergesidir.

Devlet hala Yılıkoğlu'nun Osmanlı sınırı içindeki mallarının peşini bırakmamıştı. Bu malları bulup devlet hazinesi kazandırmak istiyordu. Defterdar Yılıkoğlu'nun mallarını araştırması sırasında Hezargratlı Hacı Ömeroğlu adlı birinin Yılıkoğlu'nun bütün mallarının nerede olduğunu bildiği hakkında haber almışlardı. Hemen Hacı Ömeroğlu tutuklanarak sorguya çekilmişti. Sorgulandıktan sonra Hacı Ömeroğlu'nun Yılıkoğlu'nun mallarının yerini bilmediği anlaşılmıştı. Bunun

²¹⁴ BOA, HAT, nr. 1225/47874.

²¹⁵ BOA, HAT, nr. 650/31786.

²¹⁶ BOA, HAT, nr. 1164/46089; BOA, A.MKT.d 1043, vr.19

yanında Yılıkoğlu'nun orduda oğlu olduğu hakkında duyum alınmıştı. Bu haber araştırılmış ve Yılıkoğlu'nun ordu da oğlu olmadığı anlaşılmıştır²¹⁷. Bunun yapılmasının sebebi eğer orduda oğlu var ise tutuklatılıp İstanbul'a getirilerek Yılıkoğlu'na karşı kullanmaktı.

Rusya Devleti Yılıkoğlu'nu yazılı olarak koruma altına aldığını Osmanlı Devleti'ne bildirmese de Fransa ile savaşını bahane ederek Yılıkoğlu'na ve adamlarına kendi sınırları içindeki Kocagöl adlı yerde ikamet ettirerek durumu geciktirmeye yönelik hamleler içine girmiştir. Böylece Yılıkoğlu 5 aydan fazla süre Rusya tarafında kalmıştır.

4. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN RUSYA TARAFINDAN GERİ DÖNMESİ

Yılıkoğlu'nun durumu hakkında Osmanlı Devleti ile Rusya Devleti arasında elçi aracılığıyla yapılan görüşmelerde 2 kez elçi İtalinski'ye Yılıkoğlu'nu tutuklayarak Osmanlı topraklarına göndermesi söylense de Rusya Devleti'nin verdiği talimattan dolayı bunu gerçekleştirmemiştir. Bu durum iki devlet arasında birçok yazılı tartışmalara sebep olmuştur²¹⁸.

1813 yılının Ocak ayına gelindiğinde Yılıkoğlu hala Rusya tarafında bulunmaktaydı. Ama ona bağlı olan ve onun yanında beraber iş yaptığı çoğu adamları Osmanlı Devleti sınırları içinde kalmıştı. Devlet bu adamların Yılıkoğlu'yla bağlantısını bildiği için daha önce bahsettiğimiz gibi onları ortadan kaldırma yoluna başvurmuştu.

1813 yılının Ağustos ayına kadar Rusya tarafında kalan Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın kaldığı süre boyunca orada ne yaptığı, Rusya Devleti ile nasıl bir bağlantı içinde olduğu hakkında herhangi bir bilgiye belgelerde rastlamadık. Sadece Yılıkoğlu'nun talep edilmesi ve kendisiyle beraber adamlarına tesis edilen konaklar hakkında durumları ortaya koyabilmekteyiz.

Rusya Devleti Yılıkoğlu'na 1813 yılının Ağustos ayında kendi sınırlarına gitmesi için izin vermiştir. Yılıkoğlu bunun üzerine Maçın ve İsakçı tarafları üzerinden 25 kadar adamıyla beraber ansızın sınırı geçerek gizlice Silistre

²¹⁷ BOA, HAT, nr. 645/31595.

²¹⁸ BOA, HAT, nr. 1352/52822.

taraflarından içeriye doğru girmiştir. Bu haberi daha önce Şahin Ali Paşa ve kethüdasıyla beraber Yılıkoğlu'nun muhalledatını zapt etmeyle görevlendirilen Kerkeler Ahmet Ağa'nın adamı tahrirat ile haber vermiştir. Haberin alınmasıyla gerçekliği araştırılmaya başlanmıştır. Bu haberin gerçek olduğu doğrulanınca orduya ve çevre kazaların kadılarıyla ayanlarına emirler yazılarak her nerede görülür ise hemen tutuklanıp idam edilmesi söylenmiştir. Yılıkoğlu da Silistre'deki nüfuzun tekrardan elde etmek için geliyordu. Bunun üzerine Silistre mütesellimi de Yılıkoğlu'nu yakalamak için harekete geçmişti. Yılıkoğlu, Silistre muteselliminin kuvveti olmamasından dolayı kasabayı elde etmek için çalışmış ise de etraftan yardıma koşan kuvvetler sayesinde Silistre'yi almaya muvaffak olamamış ve kendisi bir baskına uğratılarak Silistre'den kaçmıştır. Mütesellim Sadece birkaç adamını yakalayıp idam edebilse de Yılıkoğlu'nun kendisini yakalayamamıştır²¹⁹. Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın Rusya tarafından izin verilerek Osmanlı sınırları içine geri dönmesiyle amacının Silistre'yi ele geçirerek ayanlığını tekrardan kabul ettirmek istemesi olarak görebiliriz.

Bundan sonra Yılıkoğlu'nun Rusya tarafına kaçmasından önce hakkında çıkan ölüm fermanına göre yakalanıp idam edilmesi süreci Osmanlı sınırları içine girmesiyle başlamıştır. Yılıkoğlu bu süreci Balkanlarında saklanarak geçirmeye çalışacaktır.

5. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN YAKALANMASI VE İDAMI

Yılıkoğlu'nun idam süreci 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki yaptığı kanun dışı hareketlerle beraber II. Mahmut'un uyguladığı merkezileşme politikasının etkileri sonucunda gerçekleşmiştir. Bu temel etkilerin ışığında idamı getiren sebepleri şu şekilde ifade edilebilir. İlk olarak Osmanlı-Rus Savaşı içindeki sebepleri şunlardır:

1. Savaş sırasında gayret göstermemesi
2. Ayanlık bölgesini genişletmek amacıyla karışıklık çıkarması,
3. Ruslarla ilişki içinde olduğunun düşünülmesi
4. Zahire sevkiyatını engellemesi

²¹⁹ BOA, HAT, nr. 1352/52822; BOA, A.MKT.d 1045, vr.80; Uzunçarşılı, a.g.e., s.39.

II. Mahmut'un merkezileşme politikasının etkileri sonucunda idamı getiren sebepleri de şunlardır:

1. Ayanların Osmanlı Devleti için yarardan çok zarar getirmesi
2. Ayanların Osmanlı Devleti bünyesinde zayıflaması
3. Balkanlardaki büyük ayanlar ölümleri (Tirsiniklioğlu İsmail Ağa, Pazvatoğlu Osman Paşa, Alemdar Mustafa Paşa).

Yılıkoğlu Süleyman Ağa Silistre'de uğradığı yenilgi ve hezimetten sonra umutsuz bir şekilde Silistre'nin güneyine inmeye başlamıştı. Birkaç gün sonra Silistre'nin Deliorman taraflarına geçerek orada saklanmaya çalışıyordu. Bunun üzerine İbrail Muhafızı İsmail Paşa'ya ve diğer kaza ayanlarına emir gönderilerek geçitlerin ve derbentlerin araştırılarak Yılıkoğlu'nun bulunması söylenmiştir. Devlet tarafından memur edilen askerler Yılıkoğlu'na orada da rahat vermemişlerdir. Buna ek olarak Edirne'de bulunan kethüda Galib Efendi dahi Yılıkoğlu'nun güneye doğru indiğini haber alınca o da Edirne'ye yakın kazalara emirler göndererek tedbir alınmasını söylemiştir²²⁰.

Yılıkoğlu'nun bunun üzerine Tuna'nın daha da güneyinde bulunan Şumnu kazasına gitmeye karar vermiştir. İsmail Paşa ve diğer kaza ayanları ise hala Yılıkoğlu'nu bulma araştırmalarına devam etmekteydi. Daha sonra Yılıkoğlu 12 Eylül 1813 Pazar gecesi saat yedi sularında yanındaki yardımcısı Kığılcım'la beraber Balkanları aşarak daha da güneye inmiş ve Şumnu tarafına doğru gelmiştir. Şumnu'da Kamçı nehri kenarındaki Köprü köyüne gelerek bir köylünün evinde saklanmaya başlamıştır. Orada bir köylünün evinde konaklamaya başladığı ortaya çıkınca köylü halkı Şumnu Ayanı Çavuşzade Hasan Ağa'ya Yılıkoğlu'nun burada saklandığını haber vermiştir²²¹.

Yılıkoğlu'nu Köprü karyesinde olduğunu haber alan Çavuşzade Hasan hemen Şumnu civarındaki Alizade İsmail Ağa, Acemzade İbrahim Ağa, Acemzade Ömer Ağa ile beraber yanına 500 kadar asker alarak Yılıkoğlu'nun bulunduğu yere doğru hareket etmeye başlamışlardır. Köye vardıklarında Yılıkoğlu'nun saklandığı evin yanına gelerek etrafını askerlerle çevirmeye başlamışlardır. Yılıkoğlu yanındaki

²²⁰ BOA, A.MKT.d 1045, vr.43; BOA, HAT, nr. 1225/47873-A.

²²¹ BOA, HAT, nr. 1225/47873-B.

birkaç adamıyla beraber Çavuşzade Hasan ile çatışma içine girmeye başlamıştı. Evin içinden Çavuşzade'nin adamlarına doğru kurşun atmaya çalışıyorlardı. Bu çatışma esnasında Yılıkoğlu'nun adamlarından kimi ölmüş kimiye yaralanmıştı. Bunun üzerine Çavuşzade adamlarıyla evi ve etrafını ateşe vererek yakmaya başladılar. Bunu gören yardımcısı Kığılcım hemen kaçmıştır. Yılıkoğlu'da yaralı bir şekilde can havliyle evden dışarı çıkıp kaçmaya çalışmıştı. Evin etrafı tam bir kuşatma altında olduğu için başarılı olmamıştır. Yılıkoğlu tam evden çıktığı sırada Çavuşzade'nin adamlarından biri kurşun atarak Yılıkoğlu'nu durdurmuştur. Ve Çavuşzade'nin adamları tarafından yakalanmıştır. Yılıkoğlu'nu hemen oracıkta öldüren Çavuşzade başını kesmiştir. Yılıkoğlu'nun kesilmiş başı Çavuşzade Hasan Ağa'nın adamı Hüseyin Ağa tarafından daha önce gönderilen emirler gereği sadrazamın bulunduğu orduya götürülmüştür²²². Böylece Yılıkoğlu öldürülerek çevresinde bulunan çoğu ayan ve adamlarda onunla beraber ya yok edilmiş ya da bir daha bir araya gelmeyecek şekilde dağıtılmıştır.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa gibi devletin başına bela olan bir ayanı öldürerek kesilmiş başını göndermesi ve gailisinin dağıtılmasını sağlayan Çavuşzade Hasan Ağa'ya yaptıklarından dolayı bir adet samur kontoş kürk gönderilerek ödüllendirilmiştir²²³.

Yılıkoğlu öldürülmesine rağmen ailesinin hayatını idame ettirdiği arşiv kaynaklarından anlaşılmaktadır. Yılıkoğlu'nun öldürüldüğü 1813 yılından 13 sene sonraya ait olan 1826 tarihli bir belgede Yılıkoğlu'nun oğlundan ve eşinden bahsetmektedir. Bu belgede oğlunun Edirne'de olduğu hakkında söylentilerin başladığı bildirilmektedir. Bunun üzerine bu bilginin doğruluğunun araştırılması ve eğer Edirne'de değil ise nerede olduğu öğrenilmesi istenmiştir. Araştırmalar sonucunda Yılıkoğlu'nun oğlu bir buçuk sene önce Edirne'de olduğu anlaşılmıştı. Edirne'den Sivas'a gittiği anlaşılarak orada yaşadığı öğrenilmiştir. Ayrıca orada Sivas Eyaleti'nin Erbaa mütesellimi Ali Ağa'nın yanında kapı bölükbaşılığı hizmetinde bulunduğu haberi alınmıştır. Bunun yanında Yılıkoğlu'nun eşinin de oğlunun yanında olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Lakin belgede Yılıkoğlu'nun eşinin ve

²²² BOA, HAT, nr. 1225/47873-A; BOA, HAT, nr. 1225/47873-B.

²²³ BOA, C.DH., nr. 65/3237.

oğlunun isimleri yazılmamıştır²²⁴. Bu belgede Osmanlı Devleti'nin idam ettiği ayanının geride kalan ailesini aradan yıllar geçse bile ardına düştüğünü, peşini bırakmayarak araştırıldığını görmekteyiz.

6. YILIKOĞLU SÜLEYMAN AĞA'NIN MUHALLEFATINA DAİR BİLGİLER

Muhallefat kelimesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi kayıtlarında ölen kişinin mirası anlamında kullanılmaktadır. Resmi görevlilerin ölünün geride bıraktığı malları ve eşyası hakkında kaydettikleri ve Genellikle kadılar ya da muhallefat memurunun tutmuş oldukları deftere de Muhallefat Defteri denilmektedir. Bu işlemlerin kayıtlarının tutulduğu kaleme ise Muhallefat Kalemi denilmiştir²²⁵.

Varis bırakmadan ölen veya mirasçıları tespit edilemeyen kişilerin terekesiyle ilgili işlere Muhallefat Halifeliği Kalemi bakardı. Başmuhasebeye bağlı olan bu kaleme müsadere edilen malların kaydı tutulurdu. Bu işlemler muhallefat halifesi tarafından yerine getirilirdi. Malların aynen saklanması mümkün değilse nakde dönüştürülürdü. Bu şekilde muhallefat yahut tereke defterlerine kaydedilen paralara muhallefat akçesi ya da tereke bedeli adı verilmişti. Bu kalemin ismi Tanzimat'tan sonra beytülmal müdürlüğü olarak değiştirilmiştir²²⁶.

Muhallefatlara ait kayıtların önemli bir bölümü doğal yollardan gerçekleşen ölümler sonrasında yapılan klasik bir miras tespit süreci iken XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın ilk yarısında merkez ile çatışarak firari duruma gelen ya da öldürülen kişilerin mallarına el konulmasıyla müsadere işlemi sonucunda ortaya muhallefat defterlerinin sayısı hızla arttığı gözlenmiştir²²⁷. Bu artışın bahsedilen zaman dilimlerinde olması tesadüfî değildi. Çünkü bu dönemde devlete karşı gelen ayanlar, paşalar vb. birçok devlet görevlisi bu dönemde görülmüştür.

Bu konu içinde bizi ilgilendiren kısmı XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde son demlerini yaşayan ayanlık mücadelelerin birçoğu en nihayetinde merkez hükümetle çatışması sonucunda öldürülmesi ya da firari olarak mallarının Muhallefat Halifeliği

²²⁴ BOA, HAT, nr. 294/17504 - 17 Cemaziye'l-Evvel 1242/M. 17 Aralık 1826.

²²⁵ Pakalın, *a.g.e.*, s. 564- 565

²²⁶ Tahsin Özcan, "Muhallefat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s. 407.

²²⁷ Cahit Telci, "Osmanlı Devleti'nde XVIII. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.22, S.2, Aralık 2007, s. 145-166.

tarafından müsadere edilmesiyle sonuçlanmıştır. Yılıkoğlu'da bu süreçte firari olmasından sonra öldürülmesiyle Muhallefat Halifeliği'nin yapacağı müsadere işlemine tabiydi.

Yılıkoğlu'nun mallarıyla ilgili ilk olarak 26 Ekim 1812 tarihinde Rusya tarafına geçmesinden sonra bir ferman çıkartılarak mallarının zapt edilmesi emri verilmişti. Bu ferman üzerine Yılıkoğlu'nun Rahman Işıklar köyünde, Şumnu'ya 4 saat mesafede olan Markofça köyündeki eski haremi yanında olan ve Şahinler köyünde bulunan bütün mal, eşya ve hayvanlarının gizli kalmayacak şekilde devlet hazinesi için el konulması söylenmiştir. Mallarının tespiti için ise Silistre Valisi Vezir Hafız Ali Paşa'yı ve Silistre kadısını görevlendirilmesinin yanında muhallefatın el konulup hazineye devri için mübaşir gönderilmiştir²²⁸. Bununla beraber daha öncede anlattığımız üzere Yılıkoğlu'nun İstanbul'daki sarrafı Muradoğlu Mıgırdıç olayında ifade edildiği üzere Yılıkoğlu'na ait nakit paralar bulunmaya çalışılmıştı.

Yılıkoğlu'nun Rusya tarafına firar etmesinin ardından Osmanlı yönetimi onun serveti peşine düşmüştür. Başlayan muhallefat sürecinin müsadere edilmesi yönünde öncelikli olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'inde defter tasnifinde bulunan Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi içindeki Muhallefat Halifeliği Kalemi Defterlerine kaydedildiğini düşünerek bu katalogu inceledik. Lakin bu defterler arasında ya da içeriğindeki araştırmamız sonucunda katalogda Yılıkoğlu'nun öldüğü tarihe ait herhangi bir kayda rastlanmadık. Bu katalog haricinde gene Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi içindeki Kamil Kepeci Tasnifi katalogunda da muhallefat ile ilgili defterler bulunmaktadır. Yılıkoğlu ile ilgili bu katalogu incelediğimizde bu katalogda da herhangi bir kayda rastlanmamıştır²²⁹.

Yukarı bahsettiğimiz kayıtlarda Yılıkoğlu'nun muhallefatı bulunamamış olsa da hatt-ı hümayunlarda mallarıyla ilgili bazı bilgilere ulaşabildik. Bu bilgileri Yılıkoğlu ölmeden Rusya'da olduğu esnada 24 Mayıs 1813 tarihli hatt-ı hümayundan öğreniyoruz. Bu belgeye göre öncelikle Yılıkoğlu'nun 1809 yılından 1813 yılına kadar sorumluluğundan olan Ahyolu Memlehası ve cizyesi ile Bergos

²²⁸ BOA, C.ZB, nr. 67/3327.

²²⁹ Kataloglar hakkında bilgi için Bkz. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul 2010, s.146-149.

Mukataası'ndaki malları hesaplandıktan sonra canib-i miriye ve tersane-i amire hazinesine olan borcu ile o sene içinde senetlerinden kaynaklanan eksiliğin hesaplanan parayla kapatılması söylenmiştir. Bunun haricinde Yılıkoğlu'nu hesaplanan muhallefat miktarını da seferiyye akçesi olarak kullanılması yönünde rikab-ı hümayun defterdarı tarafından muhallefat kaydını tutanlara bir takrir ile bildirilmiştir. Lakin daha sonra öğrenildiği üzere Yılıkoğlu'nun kaydı tutulması gereken mallarının muhallefatı tutulamamıştır. Çünkü Yılıkoğlu firar ettikten sonra kendisine ait olan çiftlikler ve içindeki bütün malları ya yakılmış ya da talan edilmiş olmasıyla Yılıkoğlu'na ait herhangi bir eşya elde edilememiştir. Bunu öğrenen sadrazam olayın beklenilen dışında olduğunu padişaha bildirerek izah etmiştir²³⁰.

Bu bilgiler ışığında Yılıkoğlu'nun malları müsadere edilemeyerek devlet hazinesine kazandırılmadığını anlamaktayız.

²³⁰ BOA, HAT, nr. 631/31178.

SONUÇ

Osmanlı Devleti XVII. yüzyılla birlikte ekonomik, siyasî ve idarî alanda önemli bir dönüşüm süreci yaşamaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde bu dönüşümün etkisi XVIII. yüzyılda da artarak devam etmiş, klasik devlet döneminin temel özelliklerinden olan merkeziyetçi niteliğini kaybetmeye başlamıştır. Merkeziyetçi niteliğinin çöküşünün en önemli sebebi para ekonomisinin hâkim olmaya başlamasıyla vergi gelirini toplamanın zorluğundan dolayı bölge ileri gelenlerine vergi gelirlerini satmasıdır. Bu süreçte devlet ülkenin farklı bölgelerinde merkezî idareye meydan okuyan yerel güçler ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yılıkoğlu Süleyman Ağa da buna benzer bir şekilde başlangıçta merkezi otoriteye karşı çıkan bir güç olarak ortaya çıkmıştır.

Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın ilk ortaya çıktığı dönem XVIII. yüzyılın son 10 yılıdır. Bu 10 yıl içinde dağlı eşkıyasının karmaşasından da faydalanarak eşkıyalık faaliyeti yürütmüştür. Hatta V. P. Mutafçieva'ya göre Yılıkoğlu Balkan tarihine damga vuran dağlı eşkıyasının ilk örneklerindedir. Osmanlı arşiv kaynakları bu görüşü desteklemektedir

XVIII. yüzyılın sonuna doğru Dobruca ayanı olmasıyla Yılıkoğlu sıradan bir eşkıyadan yerel bir güce dönüşünün ilk sinyallerini vermiştir. XIX. yüzyılın hemen başında yani 1801 yılında Silistre ayanı ve mütesellimi olması Yılıkoğlu'nu Rumeli'de dikkate alınması gereken bir güç odağı haline getirmiştir. Bu başlangıç Yılıkoğlu'nun gücünü artırdığı gibi düşmanlarını da artırmıştır. Bunun sonucunda ilk güçlü düşmanı Tirsiniklioğlu İsmail Ağa ile karşı karşıya gelmiştir. Onunla mücadelesi 1806 yılına kadar sürmüştür. 1806 yılına gelinceye kadar devlet dağlı eşkıyasıyla mücadele konusunda bu iki ayanın beraber hareket etmesine yönelik emirler göndermiştir. Bu durum iki ayanın aralarındaki mücadele dışında zaman zaman beraber de hareket etmelerine neden olmuştur. Bunun haricinde bu iki ayan arasındaki çekişme genel olarak Tuna'nın güneyindeki kazalarda nüfuz mücadelesi halinde geçmiştir. Yılıkoğlu, Tirsiniklioğlu dışında ona bağlı olan Pehlivan İbrahim Ağa ile de mücadele içinde olmuştur.

1806 yılında Tirsinklioğlu'nun ölmesiyle Balkanlardaki denge değişmiştir. Yılıkoğlu bunun üzerine Tirsinklioğlu'nun nüfuzuna kaptırdığı kazaları yeniden kendine bağlanmak istemiştir. Lakin Tirsinklioğlu'nun sağ kolu olan Alemdar Mustafa Ağa onun yerine gelmesiyle başarılı olmamış ve Alemdar, Yılıkoğlu'nu engelleyerek onun Rumeli'deki ikinci güçlü düşmanı haline gelmiştir. Yılıkoğlu, Alemdar Mustafa Ağa'nın olduğu dönemde fazla etkinlik gösterememiştir. Bunun nedeni Alemdar'ın artık Silistre'yi bile kendi nüfuzu altına alması ve devletin bürokratik kesimin oluşturduğu Rusçuk Yaranı adlı oluşumun desteğini alması hatta sadrazamlığa kadar yükseltmiştir.

1808 yılında Alemdar Mustafa Paşa'nın ölmesiyle Yılıkoğlu Süleyman Ağa rahat bir nefes almıştır. Ayanı olduğu Silistre'ye eskisinden daha güçlü bir şekilde dönmüştür. Devletin devam etmekte olan 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı sırasında hem Ruslara karşı hem de diğer ayanlara karşı Yılıkoğlu'nu kullanmak istemesi onun yeniden güçlenmesinin temel sebebi olmuştur.

1806-1812 Osmanlı-Rus savaşında Yılıkoğlu Süleyman Ağa Ruslara karşı Rumeli ve Balkanların savunulmasında katkıda bulunduğu emirlere itaatsizlik, savaş sırasında diğer ayanların bölgelerine saldırma sorunlar çıkararak Osmanlı Devleti'ni meşgul etmiş ve kendi çıkarlarını ön plana geçirmiştir.

1806-1812 Osmanlı-Rus savaşın bitmesiyle bir süre daha ayanlığını devam ettirmiştir. Lakin II. Mahmut'un merkezileştirme politikasının yanında artık Yılıkoğlu'nun yaptıklarına katlanılamaması sonucunda hakkında ölüm fermanı çıkarılmıştır. Yılıkoğlu bunun üzerine Rusya tarafına kaçarak kendisini kurtarmak istemiştir. Elçi vasıtasıyla diplomatik ilişki kurarak Yılıkoğlu'nun iadesi istenmiştir. Diplomatik yazışmalar sonrasında Yılıkoğlu tekrar Osmanlı Devleti sınırları içine dönmüştür. Bu haberi alan devlet birçok birliği Yılıkoğlu'nun yakalaması için görevlendirmiştir. Daha sonra Yılıkoğlu Şumnu'ya gelmişti. Şumnu'da saklanan Yılıkoğlu, yerinin Şumnu Ayanı Çavuşzade Hasan Ağa tarafından öğrenilmesinin ardından yakalanarak ferman gereği idam edilmiştir.

KAYNAKÇA

1. ARŞİV KAYNAKLARI

1.1. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

Ali Emiri Selim III(AE.SSLM.III), Nr. 1/1, 433/24683

Bab-1 Asafi Mektubi Kalemî Defteri(A.MKT.d), Nr. 1040, 1043, 1045.

Cevdet Dâhiliye(C.DH), Nr. 43/2108, 65/3237, 287/1431, 337/16838, 13757.

Cevdet Maliye(C.ML), Nr. 676/27749.

Cevdet Zabtiye(C.ZB.), Nr. 66/3299, 67/3327.

Hatt-ı Hümayun(HAT), Nr. 43/2108, 43/2171, 43/2189, 47/2300-G, 48/2317-C, 50/2355-B, 50/2355-F, 50/2375-C, 52/2434, 52/2414, 52/2412, 53/2493-A, 54/2509, 55/2526, 56/2557-F, 56/2579, 56/2580, 56/2582, 57/2597, 58/2620, 58/2620-B, 58/2620-H, 59/2636, 59/2639, 62/2743, 63/2761, 63/2763, 64/2786, 71/2999-C, 71/2999-E, 73/3032, 73/3032-A, 73/3032-D, 73/3032-G, 73/3032-L, 73/3032-N, 73/3041, 73/3041-A, 77/3179-B, 118/4773, 126/5186-A, 135/5556, 135/5560-A, 167/7037, 214/11769, 217/11955, 243/13701, 253/14401-A, 280/16624, 294/17504, 337/16838, 631/31178, 645/31595, 645/31599, 649/31761, 650/31786, 983/41654, 983/41654-A, 983/41654-C, 983/41654-E, 983/41654-S, 986/41756, 987/41812, 1000/42007, 1002/42053, 1003/42091, 1008/42371, 1010/42417, 1164/46089, 1225/47872, 1225/47873-A, 1225/47873-B, 1225/47874, 1225/47874-A, 1225/47874-B, 1225/47874-F, 1225/47874-E, 1352/52822, 1426/58421.

Yabancı Arşiv Bulgaristan(YB.O4), Nr. 05/10.

1.2. TOPKAPI SARAYI MÜZE ARŞİVİ(TMSA)

Nr. E.806/56=356/45, E.1328/15=436/14, E.4168/1=674/1, E.5772/1=749/15.

2. KRONİKLER

Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C.4, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1994.

- Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi(Tarih-i Sultan Selim-i Salis ve Mahmud-i Sani)*, C.I-II, (Hızl. Mehmet Ali Beyhan), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003.
- Mütercim Ahmed Asım Efendi, *Asım Efendi Tarihi(Osmanlı Tarihi 1218-1224/1804-1809)*, C.2, (Hızl. Ziya Yılmaz), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2015.
- Şanî-zâde Mehmed Atâullah Efendi, *Şanî-zâde Tarihi(Osmanlı Tarihi 1223-1237/1808-1821)*, C.I-II, (Hızl. Ziya Yılmaz), Ankara 2008.

3. KİTAPLAR

- ARAPYAN, Kalost, *Ruşuk Âyânı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Kahramanlıkları*, (çev. Esat Uras), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1943.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul 2010.
- BAŞER, Alper, *Eşkiyalıktan Ayanlığa; Kırcaalili Emin Ağa*, Çizgi Kitabevi, Nisan 2014.
- DOĞRU, Halime, *Bir Kadı Defteri Işığında Rumeli'de Yaşam*, Kitap Yayınevi, Eskişehir 2007.
- ERDOĞAN, Meryem Kaçan - Meral Bayrak Ferlibaş - Kamil Çolak, *Tirsiniklizâde İsmail Ağa ve Dönemi(1796-1806)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009.
- GENÇ, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, 9.Basım, İstanbul 2013.
- HAZERFEN, Ahmet, *Rumeli ve Anadolu Ayan ve Eşkiyası 2 Osmanlı Arşiv Belgeleri*, Kaynak Yayınları, 1.Basım, İstanbul 2004.
- İNALCIK, Halil, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-III*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015.
- JORGA, Nicola, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.5, Hızl. Erhan Afyoncu, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2005.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.5, TTK, Ankara 1995.
- KAYAPINAR, Ayşe - Emine Erdoğan Özünlü, *Mihaloğulları'na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri*, TTK Yayınları, Ankara 2015.
- MERT, Özcan, *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1980.

- NAGATA, Yuzo, *Tarihte Ayanlar: Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*, TTK, Ankara 1997.
- ÖZKAYA, Yücel, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ayanlık*, Ankara, 1994.
- _____, *Osmanlı imparatorluğunda Dağlı isyanları (1791-1808)*, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1983.
- _____, *Rumeli'de Ayanlık ile ilgili Bazı Bilgiler*, VIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, Ankara 1993.
- SAKAOĞLU, Necdet, *Bu Mülkün Sultanları*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 1999.
- _____, *Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.
- SEREDA, Aleksandır, *18. ve 19 yüzyıllarda Silistre Eyaleti: İdari-bölgesel Yapısı, Yerleşim Ve Nüfus Kuzeybatı Karadeniz Kıyısı*, Bulgar Bilimler Akademisi, Tarih Entitüsü, Sofya 2009.
- ULUÇAY, M. Çağtay, *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Saruhanda Eşkıyalık ve Halk Hareketleri*, Berksoy Basımevi, Ankara 1955.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, TTK Yayınları İstanbul 1942.
- ZİNKEİSEN, J. Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.7, Ed. Erhan Afyoncu, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.

4. MAKALELER- BİLDİRİLER

- AKDAĞ, Mustafa, “Osmanlı Tarihi Devrinde Ayanlık Düzeni Devri 1730-1839”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.8, Ankara 1970, s. 51-61.
- BATMAZ, Eftal, “İltizam Sisteminin XVIII. Yüzyıldaki Boyutları”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2000, s.39-50.
- BAYKAL, Bekir Sıtkı, “Ayanlık Müessesesinin Düzeni Hakkında Bazı Belgeler”, *Belgeler*, C.1, S.1-2, TTK Basımevi, Ankara 1993, s.221-225.
- ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Klasik Dönemindeki Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler”, *Osmanlı Araştırmaları III*, İstanbul, 1982, s.105-113.
- GENÇ, Mehmet, “İltizam”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.22, İstanbul 2000, s.154-158.
- _____, “Malikane”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.27, İstanbul 2003, s.516-518.

- GÖKÇE, Cemal, “Edirne Ayanı Dağdevirenzade Mehmet Ağa”, *Tarih Dergisi*, C.17, S.22, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1968, s.97-110.
- MERT, Özcan, “Ayan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul 1991, s.195-198.
 _____, “II. Mahmut Döneminde Taşradaki Merkezîyetçilik Politikası”, *Türkler*, C. 13, Ankara, 2002, s. 720-729.
- MUTAFCİEVA, V.P. “XVII. Yüzyılın Son On Yılında Ayanlık Müessesesi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 31, Mart 1978, s.163-182.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Haseki”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.16, İstanbul 1997, s.368-369.
- ÖZCAN, Tahsin, “Muhallefat”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s. 406-407.
- ÖZKAYA, Yücel, “XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Yerli Ailelerin Ayanlıkları Ele Geçirîşleri ve Büyük Hanedanlıkların Kuruluşu”, *Belleten*, Sayı 168, Ekim 1978, s.667-723.
- SADAT, Deena, “Rumeli Ayanları: XVIII. Yüzyıl”, *Journal of Modern History*, S.44, s.346-363.
- SUÇESKA, Avdo, “Vilayet Ayanları”, *Bosna Hersek'ten Yıllık Tarihçileri Topluluğu*, S.13, Saraybosna 1962.
- TELCİ, Cahit, “Osmanlı Devleti'nde XVIII. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.22, S.2, Aralık 2007, s.145-166.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Vezir Mehmet Hakkı Pasa”, *Türkiyat Mecmuası*, C. 4, İstanbul, 1939, s. 177-284.
- ÜNAL, Fatih, “Aleksander Grigoreviç Krasnokutsk'un Günlüğünden 1808 Yeniçeri Ayaklanması ve Alemdar Mustafa Paşa Vakası”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 1/4, Yaz 2008 s.574-590.

5. SÖZLÜKLER

- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri*, C.2, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1993.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, C. 11, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1979.

6. TEZLER

- ALKAN, Mehmet, *Alemdar Mustafa Paşa'nın Devlet Hayatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2011.
- ALTUN, Abdullah, *Said bin Halil İbrahim'in "Tarih-i Sefer-i Rusya" Adlı Eseri (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2006.
- BAŞER, Alper, *Gümölcine Ayanı Tokadçıklı Süleyman Ağa İle Ferecik Ayanı Ali Molla'nın Faaliyetleri ve Merkezi Hükümetle Olan İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2006.
- EROL, Salih, *Pehlivan İbrahim Paşa Vekayinamesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2007.
- NALBANTOĞLU, Süleyman Can, *Kadı Abdurrahman Paşa'nın Siyasi Hayatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

EKLER

مختم

روزنامه حاکماتای دولت عثمانیه

مرکز و انعم کبرکرم اقم

دو دانو غنیو خطواتو

صوفیه تامل و اعتقاد اید دوک عبودیت مالکین و صیبه قریب برین قریب واجب ازین کتبه و بینه کتبه جاگزیم اوله دیوبت عروفتی و اقباله

و فرینجه راه و منزلت و جبروت که بخونه ادا و کمال قریب زین فضیله قویبرکه غایبکلا و انعم نبی نوزاد اقم سظم قویبرکی سنه من بطلان مفسدی اغا نالت

بفرینجه و نوبت اهل بیت تحمل بره میجا همس بریندورجی انفاقاً قویبرکی سنه و کتبه ابرکری فریبده سولایه بطلان اغا فید و ادرسه کتبه جمله اهل صکت

قویبرکی سنه به جب و ستم اولمانری مطیع ابرکری معلوم دوندرکه بیودوق کتبه و غلبت بره مالوی اولیغیم من انظار مالم اغا کرمیازیک

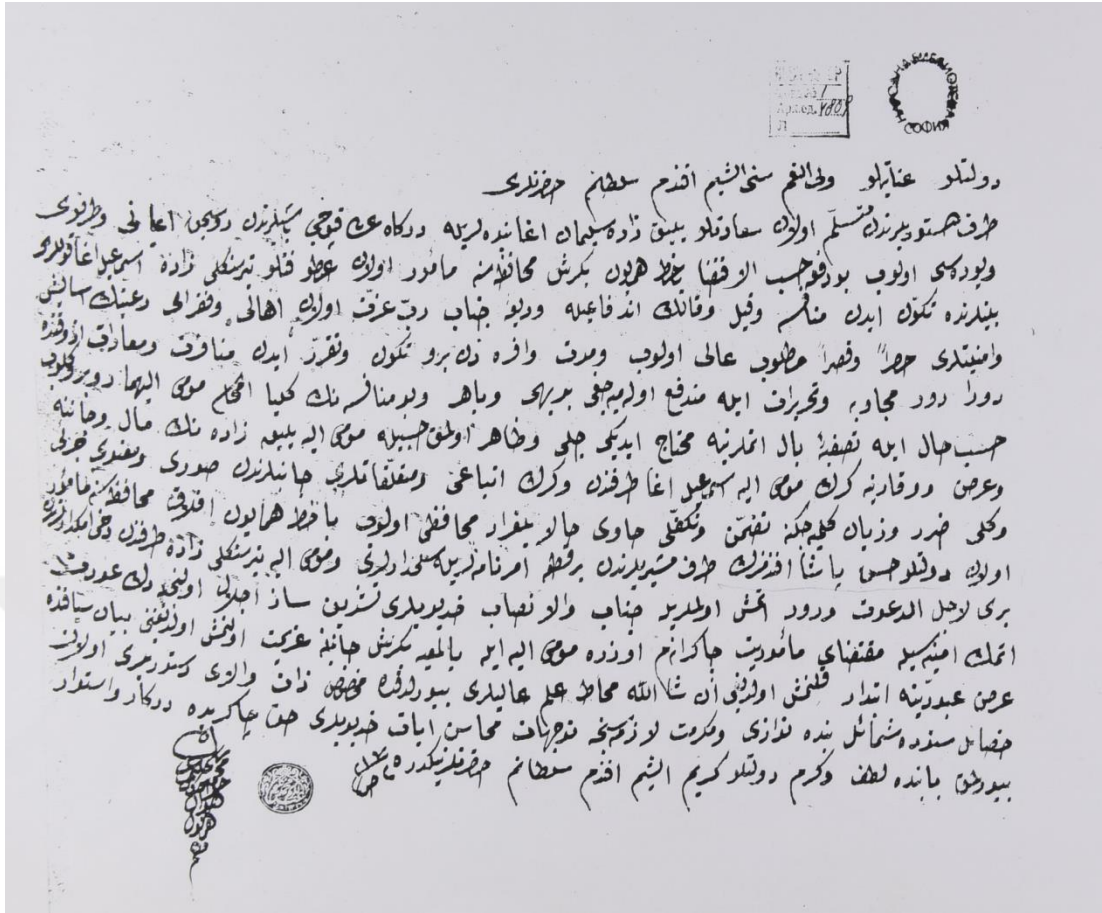
حقوق کماکانه شایانه وارویزی و داده بیودوقی و جبر سنه من کتبه با مرع کتبه بیه کتبه اهلک بیودوقی اغا کتبه نالت اصله و ادرکه ساعی کتبه

و انعم کتبه سنه و ددکار بیودوق نیاز بره انعمال حاضریم مرفوعی حاکماتای طفت قذری قویبرکی ان کتبه نفعدهین غلبت و کتبه حاکماتای

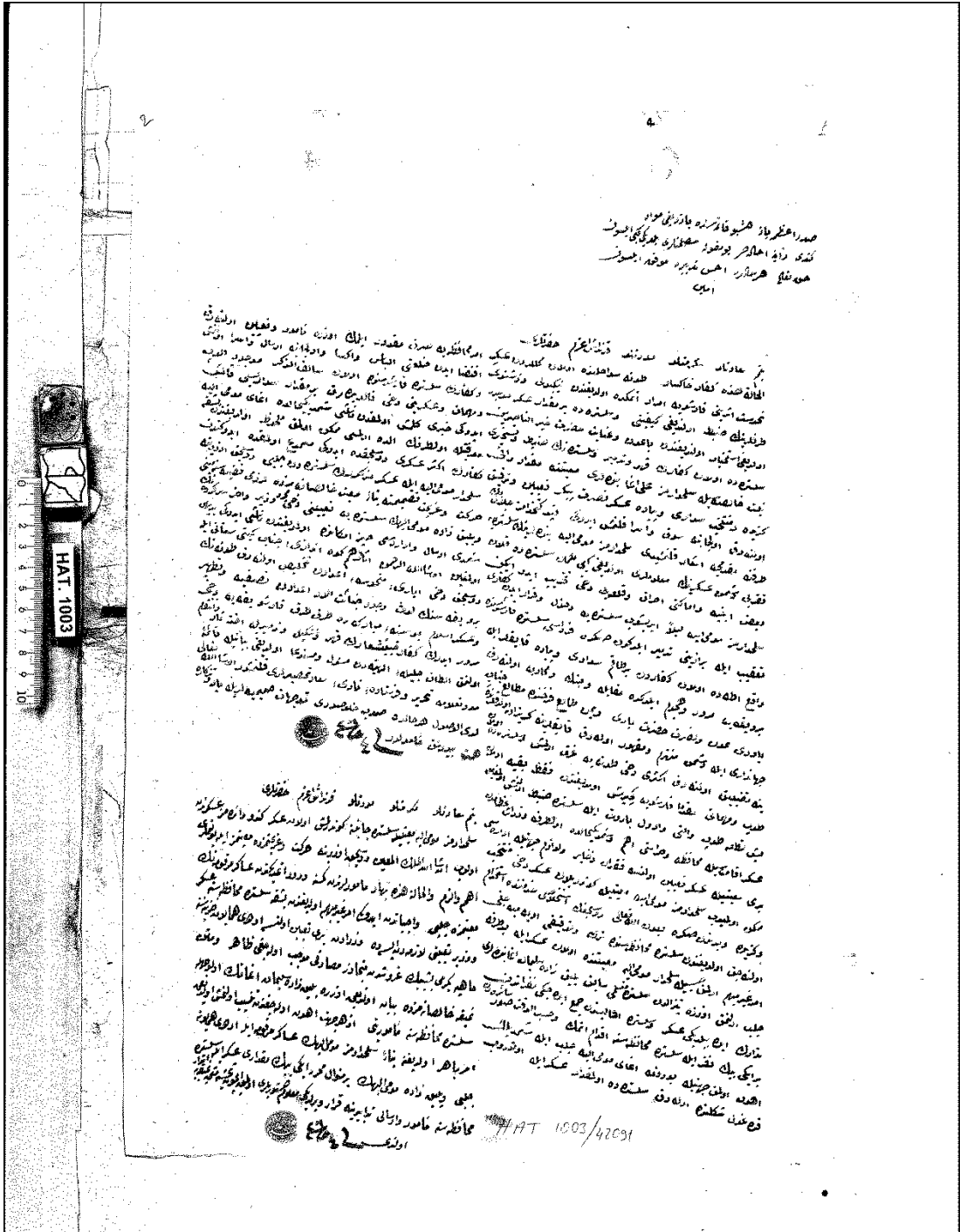
مختم خطیم دوندرکه بیودوقی اولیغیم و انعم کتبه با مرع و انعم کتبه با مرع و انعم کتبه با مرع و انعم کتبه با مرع

مختم فریندیکند

EK 1: Silistre Mütesellimliğine tayini emrinin ısdarına dair Yılıkoğlu Süleyman Ağa'nın imzasıyla gelen mektup(BOA, C.DH, nr. 337/16838).

EK 3: Yılıkzade Süleyman Ağa ile Tirisniklizade İsmail Ağa arasında cereyan eden çekişmenin ileri boyutlara varmasının ahaliyi endişelendirdiği ifadesiyle bu konuda herhangi bir endişeye mahal olmadığına dair Eflak Muhafızı Hasan Paşa'nın teminat verdiği ve Tirisniklizade ile sözü edilen hususu görüşmek üzere Bükreş'te bir araya geldiklerini bildirir Mehmet Abdulkerim'in arzı(BOA, YB.04, nr. 5/10).

EK 4: Silistre Mutesellimi Yıllıkzade Süleyman Ağa'nın Silistre Muhafızlığı'na memur edildiğine dair (BOA, HAT, nr.1003/42091).

ششم

مکتوبه کرامتو ملا بتو قدوات و من نعمتم انعم
اوسفره و احوا چاره شکره و تک اراعه اداي خاکي چاه تداي شهر ياد بدير عزم و بيان قلنقى ابروده معلوم هم ايون ملک بزي اولدي اوزره
بشوه او قلنقى سليمان دير کارى خان او چاقوب حياون ايمن و هر يوزن اسباب ميغا لير كندوب كالمب استصحاب و اذنام ايتر مستحق و هر طيفه ضنا و اختفوي سر ايست
ايروب طوزه سوا حقده اولون عسارك نقره و پرشاه قلندره سبب سيق ايمن اولد نيزدن اوقى يوز نيز اوزره و دودو حياونم اشدنده سوا حق مرقوم بيلت
عساركدن خلوي چپته مستوفه سنك برو طيفه بيم جلي و الحاقه هزه خيوار ايرك خداوت و معضلق اير جلي ميناود خامل و ن هر اولدي اوزره هر نقره اداوه و بيان
ايمن ايرده خان مزيد او چاقوب كندوب سقى اولدي و هر نقره غفال و قلنقى ايمن اولون ملير سبيله كا دگر اولوب بوزك اوزره اصرار اولوق
لوزر كلسي برضانه ي چوب اولد چندن خيري معاد ايمن قلم خي خندور و معضلق مستوف اولديني لشكار اولد نيزه بناد جناب ارگرا ايتمك عبادت كلين حقدره
اولون لطف و هر نقره توكلن قيسناد ايله صبر و سكوت اوچ و در شينيه كلور ايمن نقره سفوره نك برو طيفه موريه حسا داقه خور اير جليني شينيه ي دودو چاقوب اير
ادوي هم يوز نقره شينيه زوق و اقامت و با خود ايلو هلي ايمن باريان عزيمت ايرك برو طيفه قور ايرك نقره نك قبر و ترمير ايله اشد اولور ايل
نقره ايمن باريان لوزر كلين دويدلر سرد و بيان و اخراج و اقمنا ايتر مسلكات و ازان ايله باو تمامه بويده قزاق و پرشاه خان مرقوم ادوي هم يوز
لشكياران و بيگ يوز نقره قلوب مقدم خيرات ايله ايمن افسان و صلعه عزم قاعته ايله ساقا اجرائي قلم ايرك او چاقوب نقره حيد و نوز ايروب
دو چقه توپ و هر نقره اهدار ايرد و كين كما سات ايرد ايمن افسان و صلعه عزم قاعته ايله ساقا اجرائي قلم ايرك او چاقوب نقره حيد و نوز ايروب
اصل اعلا اولون ستره مشكلكن تعليم ايمن و ساز مرضى و مراد اي اجرائي اولديك او چاقوب لستوي ايرد بوسه نكده بيلد بولم بعد ايرد و ايرد صلوات
بجدرته و سپر اولور صلوات ايرد ايرد و كندوب كالمب ايمن و ايرد ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن
ادوي هم يوز نقره ايرد ايمن
و اجيره حق و افر خازر موجود و هر نقره اولون قورقون ايمن بيم بروج سهولت نقره تسليم ايرد و بيلد بولم ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن
اولديك مرقومك درجه خيانت كالمب و ايرد
خليل اعلا ايرد ايمن
و چاره و دكار ايمن تايمينه نشت و ايرد ايمن موكي اولديك ماعلا مزاج زمانه ايرد ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن ايمن
دو چقه خيانت و هر و نايان ايمن
و اعلا ايرد ايمن
جزان طرفدن بويده بيلد بولم ايمن
كا خد مذكور مقدم قلم ايرد ايمن
بيلد بولم اشد اولديك ايمن
ظهور و دوروي ايمن
كندوب حقدره اراوه صدور ايمن
مرجع ايمن
خان مرقومك اجرائي جزا سزايه مبادرت ايرد ايمن
دودوت عبادت مظهر بيارانق لويقه قلنقى الله و ايرد ايمن
ملا بتو قدوات و من نعمتم انعم بارسا

Tsma-E 436/14

TSMA.E.0436

EK 6: Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'nın Yılıkoğlu Süleyman'ın orduda fesat çıkardığı, kendisine bazı menfaatler sağlamak için türlü hilelerde bulunduğu ve Ruslardan para ve zahire alarak hıyanet ettiğine dair bir mektup yakalandığından cezalandırılması talebi.(TMSA.E.1328/15=436/14).

٥

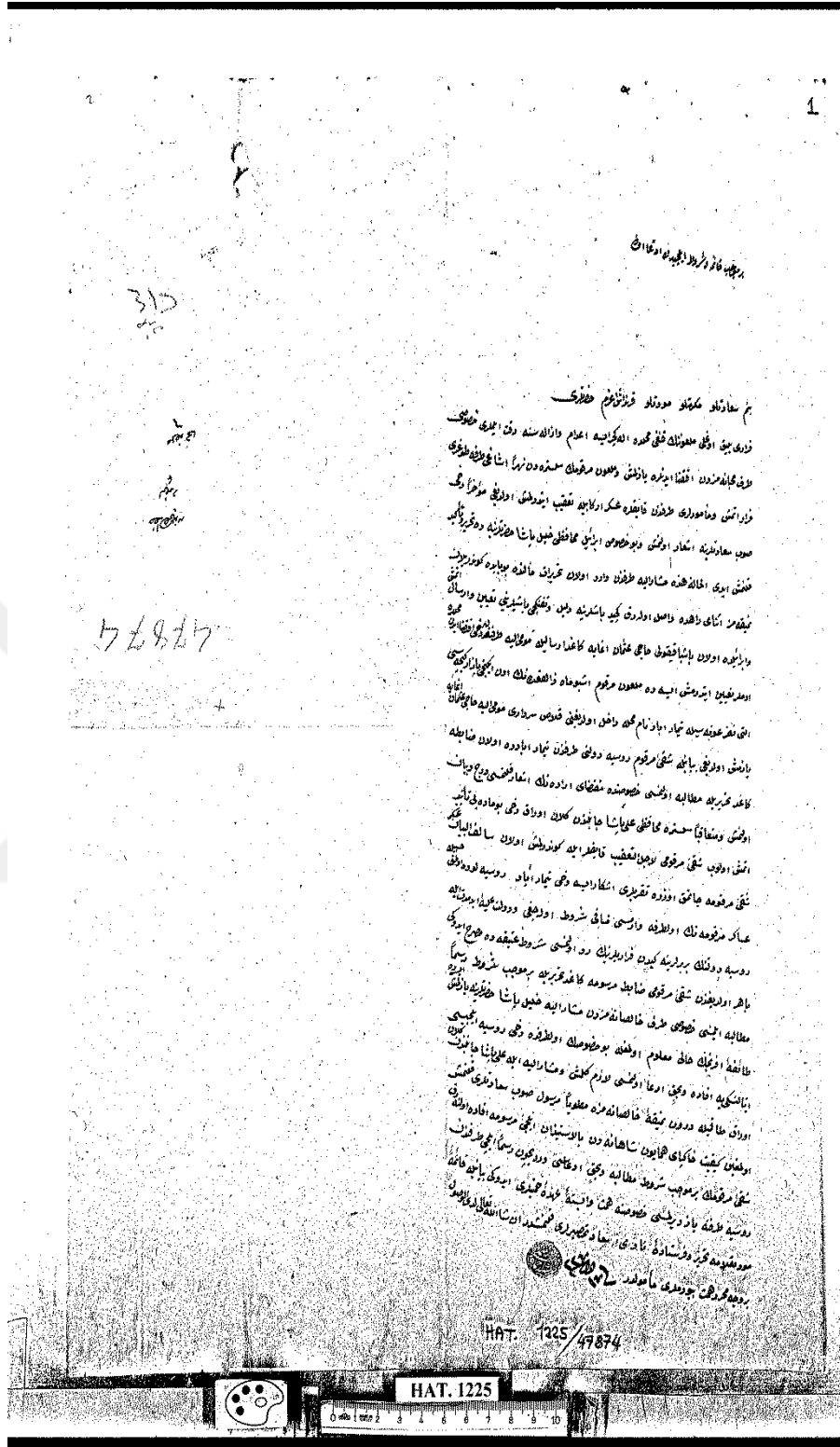
عن قول الله تعالى
 من ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء
 فمن ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء
 فمن ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء
 فمن ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء
 فمن ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء
 فمن ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء
 فمن ترك ذنبا بعد معرفة ان ذنبا هو
 فسوف نضاعف الجزاء

لقد اراد الله ان يضاعف الجزاء

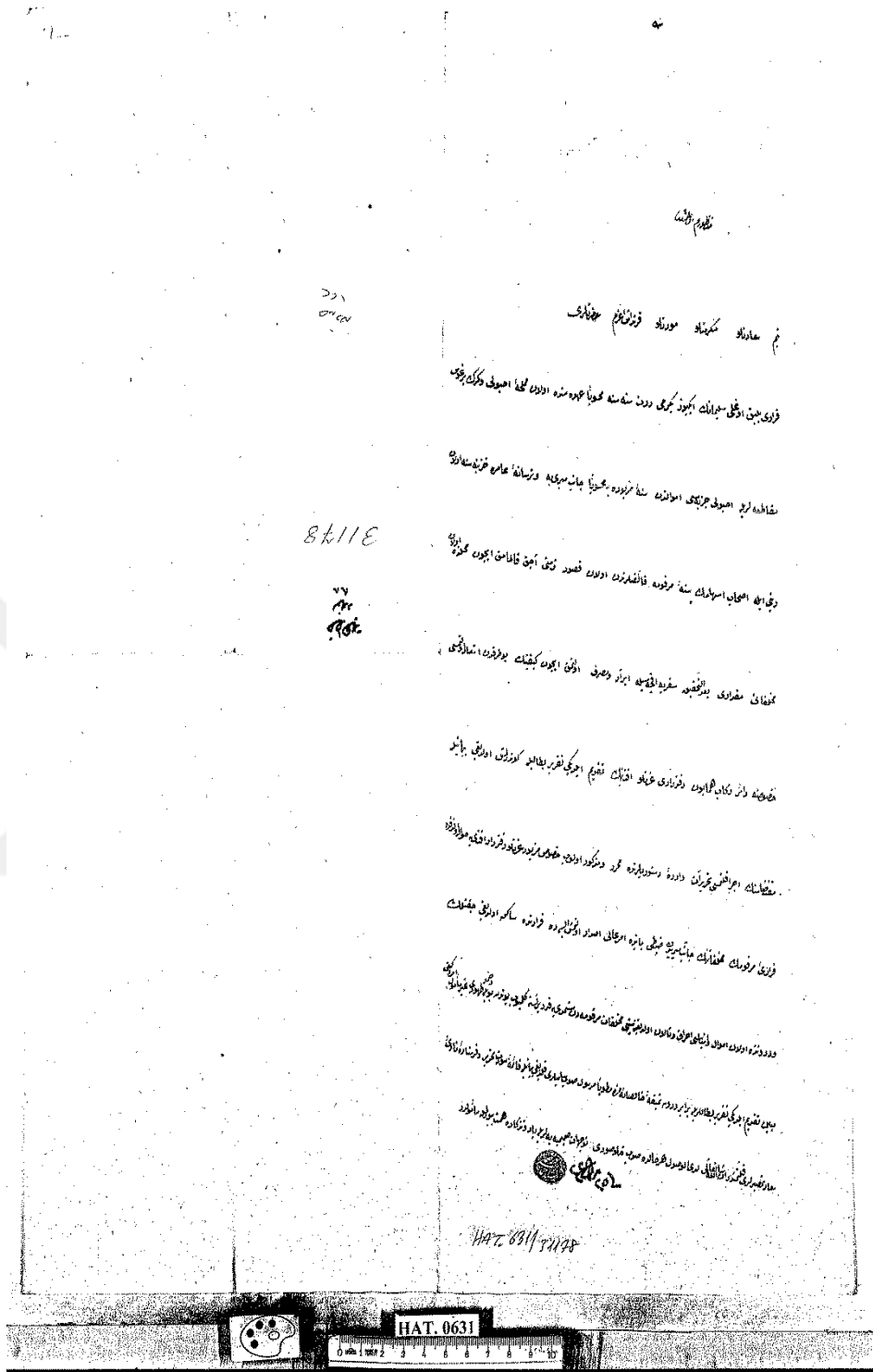
لقد اراد الله ان يضاعف الجزاء

لقد اراد الله ان يضاعف الجزاء

EK 7: Hakkında Ölüm Fermanı Çıkan Yılıkoğlu'nun Mallarının Zapt Edilmesiyle İlgili(BOA, C.ZB, nr. 67/3327).

EK 8: Rusya Tarafına Geçen Yılıkoğlu'nun İadesi İçin Elçi İtalinski Nezinde Teşebbüsatta Bulunulması Hakkında Sadrazam Hurşit Paşa tarafından gönderilen Kaime(BOA, HAT, nr. 1225/47874).

EK 9: Yılıkoğlu Süleyman'ın Canib-i Miriye Olan Borcu İçin Muhallefatının Canib-i Miriden Zaptı Hakkında Emr-i Alî İsdar Olunmasıyla; Firarında, Sakin Olduğu Çiflik ve Derunundaki Emval ve Eşyası İhrak ve Talan Olduğuna Dair Sadrazam Hurşit Ahmed Paşa'dan Kaymakam Paşa'ya (BOA, HAT, nr. 631/31178).

دخط غایلو عاقبتو ایتلو مرقوم نزلتم و قانم واکم اتم
 خاکای نکسای مرا حردانه لریه عرض حال نین ناخیزانه لریه که ماورکاشو عالم اولدیکنه منور من حوریت باور شای اولدوم بوز
 اتم حقیقه نوانه نقاص یاب انچه بالقیقه روسیه لویه قار دیوشون حقیقه نهر طونه که کاراله جند روز و نبرو دی
 اورمانه و رزق کنت و کار ایله بلوغ اوشلو حیا نام شقاوتکارک الله توبسی بازن محروسه ابراین محافل میبره کرامت
 بماند اولدو سچین مانا حرقه لریه و سازه خطا با صادر اولدو امر عالی و جبهه فضا کون طفته مرور و در نبردی سندن ایله باقوی
 تجسد این اسنور مضانه شرفک اود برنجی بازار کجه ساعه برین معینک قلم نام رفیقه بالغا فی سحره جمعه فضا
 مصافقانه کورک نام و ریسنه برده ایلک خانه سه نزول بازار کونجه بلالهر لریه عاجز این اخبار و عدل انچه و کشفه ابر حقیقه
 نین انا اولدو ساعه اود بر قاری اوز لر نه وار لریه شتی مرقوم مجاربه ارقام و وقت عشاء قرار مضاره الیون حیا کونولان کانه
 اولدی هیولان نظام محض ایزدی حیا اولدو بازار الیون اولدو قور شولدر انزاهه اولدو بر قاری بر جوها نه جاد حوضه نزلت
 اندزه حرج و هم روزره انبار ایزدی ای مصعبیه کز قار کنت همت حضرت شهر داره اولدو نرود و طه علیه لکونا معتبر صالح
 نین اولدو ایلدو حیدر و مفضل عاقدیم سیک ساسه حضرت و ای لوی قدرتی و ای لقا امر اولدو نرود و طه علیه لکونا معتبر صالح
 رفیق بلات عاجز لر نه و سچ و سچ بیسکیم معرفت بیکانه سه حیون کجه عینه بن اوجرات حضرت الطای فی لویه ایون کفر لر
 انفاسته عاجز و در مانع اولدو افاده عرض حال عاجز اتم مرقوم خاکای دخطی قلمه بوز من عاجز لر نه محازن بود شقار
 کانسولده جکند لر برادر کرای کلمه حرقه لریه داغوان عالی من اوز لر نه مامور کون حال عاجز لر نه محله عفو بوز سینه
 اسنور انا ایله فضا لر نه مرتب شوز نفازه داغوان عالی من اوز لر نه بازار ایزدی الطایر امو زمانه دخط غایلو ایتلو عاقبتو
 ساعه علقه لریه اوز لر نه ایا سوز لر ی باججه الهای نزل لر ک بازار ایزدی الطایر امو زمانه دخط غایلو ایتلو عاقبتو
 مرقوم و قانم عیب لر یه واکم اتم سولم حوریت کیم لر یه

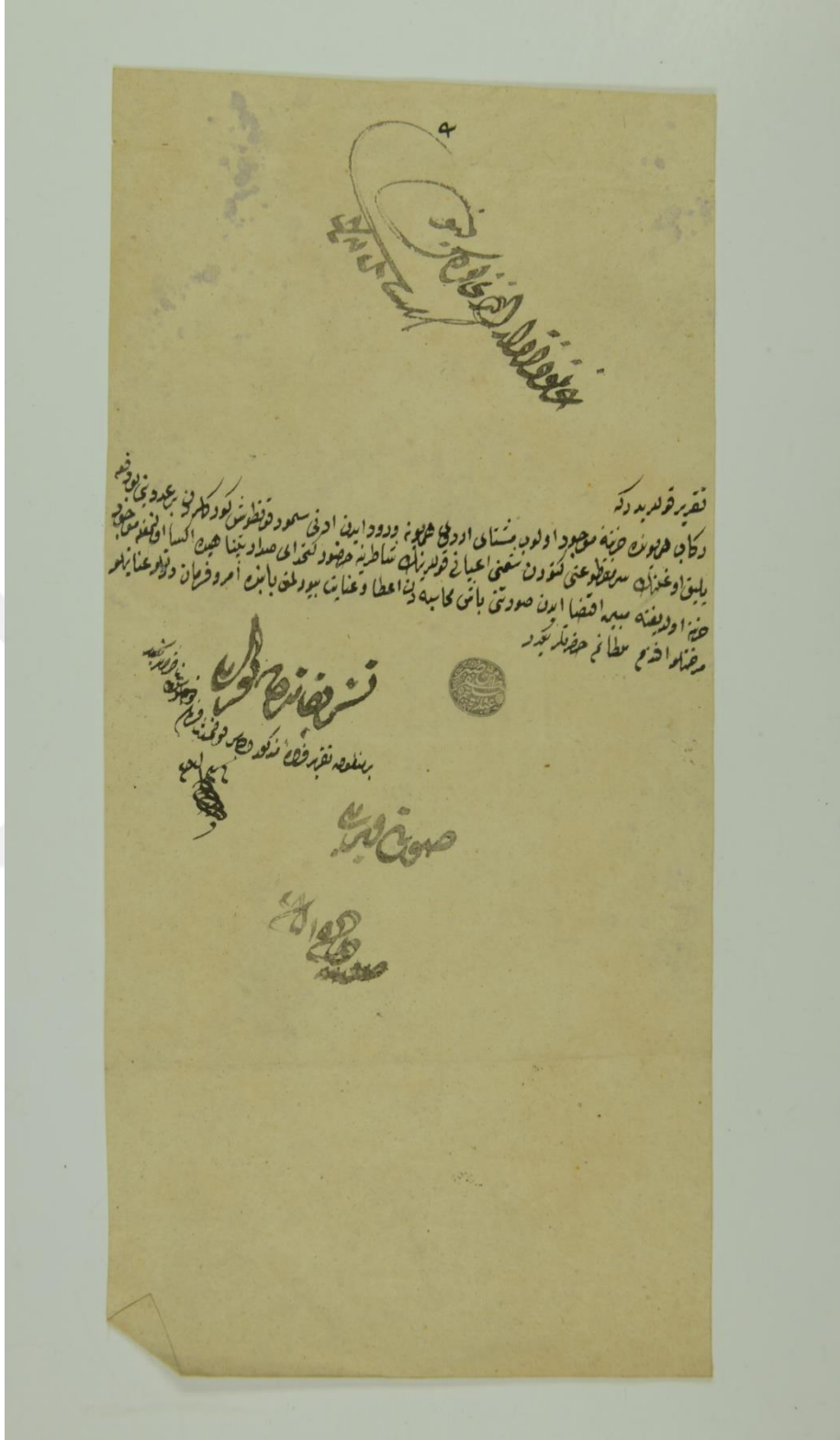
حیدر
 حیدر
 حیدر

HAT. 1225/47873-A

2

EK 10: Şumnu ayamı Çavuşzade Hasan Bey'in Yılıkoğlu Süleyman'ı nasıl katlettiği tafsilatındır(BOA, HAT, nr. 1225/47873-A).

EK 11: Yılıkoğlu'nun kesilmiş başını Göndermesiyle Şumnu Ayanına bir adet Samur Kontoş Kürk Verilmesi(BOA, C.DH., 65/3237).